

PAMĚŤ
OSTRAVY
2014-2016

ALMANACH PRACÍ Z PROJEKTU KNIHOVNY MĚSTA OSTRAVY

Milé čtenářky, milí čtenáři,

při prvním letmém pohledu na úctyhodnou řádku vzpomínek mi jako první vytanulo na mysli latinské přísloví: *litera scripta manet* – co je psáno, to je dáno nebo také napsané zůstává. Tato slova jednoznačně vystihují podstatu tohoto velmi záslužného projektu Knihovny města Ostravy nazvaného Paměť Ostravy.

Knihovnicím a knihovníkům se podařilo oslovit jejich čtenářky a čtenáře a především, a to je to nejpodstatnější, přesvědčit je, aby své vzpomínky na dětství, léta dospívání a každodenní život nejen vyprávěli, ale i zaznamenali. Díky tomu vznikla tato zajímavá a velmi pestrá škála vzpomínek různorodého charakteru, jak po stránce obsahové, tak i stylistické. Jejich společným jmenovatelem je příslušnost k jednomu místu, jednomu městu – OSTRAVĚ. Texty zachycují jen relativně krátký časový úsek v historii města, které si v roce 2017 připomíná již 750 let své existence, ale přinášejí a budoucím generacím nabízejí pohled na život v době ne tak dávno vzdálené, ve 20. století.

Děkuji všem autorkám a autorům za jejich kratší či delší ohlédnutí se do minulosti a čtenářkám a čtenářům přeji pohodové čtení těchto pamětí.

PhDr. Blažena Przybylová
Archiv města Ostravy

Úvodní slovo

Projekt Paměť Ostravy byl v Knihovně města Ostravy (dále KMO) zahájen v roce 2014 a vzbudil pozornost mezi čtenáři naší knihovny, ale také mezi dalšími občany Ostravy a okolí.

Od roku 2014 probíhají schůzky pamětníků, uskutečňujeme sběr materiálů, který trvá průběžně do současnosti. Shromáždili jsme psané vzpomínky, pořizovali a pak do textové podoby přepisovali audio nahrávky, kopírovali rodinné fotografie, kroniky, zpěvníky, osobní dokumenty. S finanční podporou statutárního města Ostravy jsme v závěru roku 2014 mohli v KMO realizovat velkoformátovou výstavu Paměť Ostravy, která byla později přístupná širší veřejnosti ve foyer Nové radnice. Vytvořili jsme komplety tištěných prací a nabízíme je ve všech pobočkách a pracovištích naší knihovny.

Setkání a beseda s pamětníky ve spolupráci s Kanceláří primátora v Muzeu u příležitosti 70. výročí osvobození Ostravy vzbudila také pozornost médií, stejně jako další aktivity.

Díky setkávání pamětníků v pobočkách a také několika slavnostním schůzkám jsme se rozhodli v projektu pokračovat – zájem o předávání paměti trvá. Několikaletá příjemná a mnohostranně obohacující spolupráce přináší trvalý výsledek v podobě publikace, která je výběrem příspěvků.

Při zpracování této orální historie jsme zachovali ráz vyprávění pamětníků, nevstupovali jsme do vyprávění dotazy, neměnili stylistické prostředky a způsob vyprávění. Příspěvky byly autorizovány, některé redakčně kráceny.

Práce jsme rozdělili tematicky do šesti okruhů: II. světová válka, Osobnosti Ostravy, Čas dětství, Všednodennost, Skauting a jiné zájmy a Čtenářství a kultura, Fotografie. Fotografická část je zde veřejnosti představena rovněž poprvé.

Přeji všem krásné vzpomínání

za Knihovnu města Ostravy
Jarmila Burešová

II. SVĚTOVÁ VÁLKA

OSVOBOZENÍ HRABŮVKY

Koncem dubna se již blížila fronta a Rudá armáda od Opavy postupovala na Ostravu. Dvakrát jsem záchvěv války zažil i na sobě.

Jednou jsme se dívali ze střechy měšťanské školy v Zábřehu-Družství, jak letecká bitva probíhá v prostoru dnešní Poruby, a zničehonic se objevilo letadlo nad školou a pokropilo střechu z leteckého kulometu. Ještě že jsme se včas schovali za komín, nevím, jak by to jinak dopadlo. Již nikdy jsem na střechu nešel, ale stejně jsem se nepoučil.

30. dubna 1945 se po kolonii rozkřiklo, že Němci opustili letiště a že tam zůstaly poškozené „mesršmity“ a „vokewulfy“. My kluci z kolonie jsme postupovali krytí „zyfem“, abychom získali nějakou leteckou součástku. Byla tam již spousta lidí, každý chtěl nějakou válečnou kořist. Než jsme tam došli, od hřbitova se objevila prchající vojska SS a začala střílet po lidech na letištní ploše. Tenkrát tam zahynul kamarád Turča. Já s bratrem jsme utíkali Bělským lesem plným vojáků. Asi jsme se obě strany bály, všichni jsme byli na útěku. Šťastně jsme došli domů do Jubilejní kolonie.

Odpoledne okolo čtvrté hodiny přišlo prvních deset sovětských průzkumníků, byli to Mongolové se samopaly, a ptali se, „gdě German“. Byli ujištěni, že v kolonii žádní němečtí vojáci nejsou, němečtí občané také odešli. Přesto se stalo, co nikdo nečekal. Jeden německý fanatik se ukryl na půdě železnáku na Edisonově ulici a vyhodil ruční granát na procházející patrolu a těžce zranil sovětského vojáka. Občané jej naložili na nosítka a s bílým praporem šli přes frontovou linii k hrabůvskému kostelu, kde měl ordinaci Dr. Blacha. Přes veškeré úsilí doktora Blachy se sovětského vojáka nepodařilo zachránit. Němec byl zneškodněn. Vojáci ho uvázali na žebřík a vyhodili půdním okénkem na ulici. Po tomto incidentu byl již v kolonii klid.

Druhý den byla Hrabůvka plná vojáků, kteří rychle, a to bez velkého odporu, postupovali na Frýdek-Místek. Byli mezi nimi i českoslovenští vojáci Svobodovy armády a především tankisté z brigády plukovníka Janka, kteří měli stanoviště na vítkovickém stadionu. Tak jsme se dočkali osvobození Jubilejní kolonie Sovětskou a Československou armádou. Letiště bylo Němci rozbouráno a my jsme šli druhý den letiště obnovovat,

aby mohly sovětské migy, iljušiny, raty a lavočkiny přistávat. V Jubilejní kolonii ve vedlejším domě zřídili zásobovací sklad, kterému velel fousatý donský kozák, a tak nádvořím zněla garmoška, častušky, tančil se kozáček, naděje šťastnějšího budoucího života bez válek. Trvá to již 70 let. Přeji všem, hlavně však mládeži, aby to vše vydrželo.

VZPOMÍNKY NA VÁLEČNÉ DĚTSTVÍ

Bylo už napsáno hodně publikací a článků o staré Ostravě. Pojednávají o nálezu prvního uhlí, po skvostnou architekturu secese, nebo i o mamutích průmyslových kolosech. Chci se zaměřit na přehled života lidí ve čtvrtích Ostravy.

Narodila jsem se ve Vítkovicích – mekce hutního průmyslu a vyrůstala jsem ve vilové čtvrti v Kunčičkách se šachtou Alexanderka a hornickou kolonií. Sousední Kunčice se proslavily výstavbou nového hutního kolosu NHKG. Skončily procházky po hrázi rybníka se sběrem kaštanů, ze kterých jsme ve škole vyráběli zvířátka a postavičky.

Ale chci se vrátit do doby před II. světovou válkou, za tzv. I. republiky. Život jedné ulice na křižovatce silnice na Vítkovice přes most na řece Ostravici, tehdy ještě bujně řeky, a silnice na Frýdek-Místek. Vilky se zahrádkami po jedné i druhé straně, a v každé životy několika rodin. Žili tu lidé různých profesí, vyznání i národností. Žili družně vedle sebe, běžně komunikovali a v případě potřeby si i pomáhali. Byli tu Češi, Židé, Němci. Protože technika nebyla tak vyspělá, ve volných chvílích se zábava stávala věcí celé ulice. Stačil jeden organizátor a sousedi si nejen popovídali, ale i zazpívali, zahráli na slepou bábu a jiné kratochvíle. Přežívaly se chvíle veselí ale i těžká období krizí. Stále byla ochota komunikovat a pomáhat si. Ráno v roce 1939 se od Vítkovic šířila německá armáda. To už za sebou měly Kunčičky povolávací rozkazy a zpětné návraty mužů.

Lidé z ulice nesoucí jméno Květná se zlobou v očích sledovali křižovatku a její řízení německým oficírem. V paměti zůstala poznámka souseda na tohoto vojáka: „Aby ti ty tvé nové holínky brzy nebyly moc malé“.

Prorocství se naplnilo, ale uběhlo šest nešťastných let, kdy poklidné životy ulice vzaly za své. U sousedů vpravo si Němci udělali místní velitelství. Přesto však čeští sousedé chtěli pomoci židovským sousedům. Ti museli prchnout nebo končili v koncentracích. Pomáhala se zachraňovat alespoň část majetku těchto rodin a skutečně po válce, ti co se sešli, dostali své cennosti zpět, však po některých se pátralo bez výsledků. Rodiny vyhynuly buď na frontě, nebo v koncentracích.

Válka končila, svoboda se blížila, Rudá armáda čistila pozice německých okupantů. Sousedé vyvěšovali naše vlajky a spolu s nimi i ty rudé, odpárali Hakenkreuz. Lidé se objímali a Rusové si ve stejné vile jako Němci udělali své velitelství, které se pak přestěhovalo do místní školy, protože spojenecká vojska bombardovala Vítkovice, a jedna zbloudilá puma dopadla na zahradu právě této velitelské vilky. Podařilo se ji však zneškodnit po evakuaci obyvatelů ulice. Střelba, kryty, nejistota skončily. Sousedé se objímali, počítali ztráty a chtěli žít v míru zase se společnou zábavou.

V jedné vilce však žila rodina, která byla německá, babička, manželé a malý kluk. Nikdy nikomu neublížili, zapadali do skupiny obyvatel ulice, ale teď měli podle kolektivní viny zaplatit. Přišla komise odněkud z Čech, lidé, kteří ty naše neznali, a nikdo z našich neznal je, a zatkl je a místní Češi se jich zbytečně zastávali. Matka s dítětem a babičkou byla nejprve jako služka a milostnice na ruském velitelství a otec rodiny pod samopalem pracoval manuálně ve Vítkovicích, kde byl kdysi technickým úředníkem. Trpěli bídou a hladem. Majetek byl zkonfiskován – vilka, osobní věci a cennosti rozkradeny. Tato rodina byla v odsunu hnána do Německa, cestou zemřela babička a byla ponechána v příkopu cesty. Po dlouhém období byl tento odsun na základě aktivit jejich tehdejších sousedů Čechů prošetřen, a manželé se s hochem, už puberťákem, mohli vrátit do své ulice a opět navázat na sousedské vztahy. Život šel dál, svoboda těžce vydobyta, ale nějak pokulhávala. Obchody, krejčovství i švec byli znárodněni, kovozemědělci museli ze svých políček odvádět kontingent v podobě zrní, vajíček apod. V sousedství se začal budovat metalurgický gigant, rozšiřovala se výroba i ve Vítkovicích.

Přišla éra rekordů. Zpočátku to lidé brali s nadšením – republika se musí obnovit, je třeba se zapojit. S rozvojem průmyslových kolosů přišli pracovníci z celé republiky, ať už dobrovolně nebo nuceně. Rudé hvězdy ozářily okolí. Pak s těmi novými přišly i prověrky, kdo je loajálnější k vedoucí úloze politické strany stran. Život už nebyl, jak býval, ozýval se strach, ulice stárla, změnila název na Listopadová. Nová generace odcházela, jiní přicházeli, a ta veselá soudržná ulice zůstala jen ve vzpomínkách.

VZPOMÍNKY NA KONEC II. SVĚTOVÉ VÁLKY

Bydleli jsme na rozhraní tehdejšího Muglinova a Slezské Ostravy v posledním rodinném domku Zahradní, po válce pak přejmenované Družstevní ulice na břehu řeky Ostravice. Dnes v těchto místech stojí Domov pro seniory Kamenec.

Z naší ulice zůstal jen bývalý hotel Balnar a ještě vedlejší menší domek. Trošku si vzpomínám na jeho majitele, pana Balnara – byl to starší pán a nás, povykující děti, neměl příliš v lásce. Maminka vyprávěla, že jeho dcera Adéla měla známost se studentem, který do ní byl velice zamilovaný. Otec jí však vybral jiného, již finančně zajištěného manžela, ona s tím souhlasila a se studentem se rozešla. Na slavnosti Majálesu na Staré střelnici ji však chlapec z nešťastné lásky zastřelil a pak zastřelil i sebe. Bylo to velké neštěstí a pan Balnar to po zbytek života velmi těžce nesl – Adéla byla jeho jediné dítě.

Já jsem se narodila na počátku války, a tak mám i několik matných vzpomínek na tuto dobu. Nezapomněla jsem, jak jsme se jednou vracely s maminkou domů z návštěvy od tatínkových rodičů po Bohumínské ulici kolem domků hornické kolonie Kamenec a v tom začaly houkat sirény, oznamující letecký nálet. Najednou nastalo podivné ticho, zhaslo pouliční osvětlení a místo toho se začala k zemi spouštět pomalu malá světýlka, kterými si bombardující letadla osvětlovala cíle. Ještě než začaly padat bomby, stihly jsme s maminkou doběhnout domů. Takové štěstí neměli lidé, kteří se vraceli domů z kina a poblíž hotelu Balnar je zabila bomba.

Nálety jsme přečkávali ve sklepě našeho domu, já jsem se dost bála, ale babička mi říkala, ať se podívám na našeho kocoura Bobíka, že on klidně spí, a tak se nemůže nic stát. Zvíře prý vždycky vycítí přicházející nebezpečí. Když bylo na konci války bombardování stále častější, chodily jsme do krytů, které byly vybudovány v nedalekém kopci Mundlochu. Chodby byly vytesány ve skále, ze které kapala voda. Seděli jsme na dřevěných lavicích ve svetrech, zabalení v dekách a v taškách jsme měli nějaké jídlo. Když se 30. dubna otevřela vrata krytu a my jsem vyšli ven, viděli jsme přes řeku Ostravici vojáky, kteří v parku pásli koně. Po silnici od Bohumína přijížděl tank, na něm seděli vojáci i civilisté a tank byl pokryt

květinami. To bylo radosti, lidé jásali, že je konečně konec války. Vrátili jsme se domů, všechna okna v ulici byla rozbitá a tlaková vlna všem také vytrhala dveře z pantů. Takže se začalo hned aspoň provizorně opravovat a do oken dávali deky a také dřevěné latě.

Jak jsme brzy zjistili, spadla jedna bomba pod naší zahradou do řeky Ostravice, druhá pak do zahrady jednoho ze sousedů, a to mělo tragické následky. Soused s rodinou neodešel do krytu v Mundlochu, schovávali se ve sklepě svého domu a jeho syn se šel podívat, zda už nálet skončil, a to právě v době, kdy na zahradu dopadla bomba. Tlaková vlna s ním udeřila o schody a na místě byl mrtvý. Byl to smutný začátek svobody.

Také si ještě vzpomínám, že ještě tu první noc po osvobození byla Ostrava Němci ostřelována přes kopec Hladnov, snad až od Michálkovic. A maminku dodnes vidím, jak stála ve tmě u okna, nemohla spát, neustále poslouchala svištící střely, a jak ráno babičce říkala, že se strachem čekala, kdy nás to zasáhne.

Druhý den se ve všech domcích naší ulice ubytovali vojáci Rudé armády. Na ulici měli auta a různé obrněné vozy, v hotelu Balnar sídlil štáb. Po nějaké době naši ulici opustili a postupovali dále.

Vzpomínám na cestu z Vítkovic od příbuzných, těsně před koncem války. Bylo to po velkém náletu na železářny, tramvaje nejely a my šly s maminkou pěšky a v oblasti ulice od vysokých pecí směrem k dolu Hlubina jsme šlapaly po samém skle a suti.

Pamatuji si také na most u Nové radnice, který se v posledních bojích podařilo Němcům zničit, a musel být nahrazen dřevěnou lávkou pro pěší. Nezapomenu ani na provizorní hřbitov vojáků a civilistů padlých při osvobozování Ostravy před Novou radnicí, kam jsme na hroby nosili květiny.

VZPOMÍNKY NA OSVOBOZENÍ OSTRAVY

V té době jsem měl šest a půl roku, a tak si již na vše dobře pamatuji. V posledních dnech války jsme zažili několik náletů i na samotnou Ostravu, ať již amerických letadel, které startovaly až z Itálie, nebo při přibližování Rudé armády podporované vlastním letectvem. Před přiletem letadel se vždy rozezvučely poplašné sirény. Tehdy jsme všichni chvátali (já jsem bydlil s rodiči ve druhém poschodí družstevního domu v Ostravě-Přívoze) do sklepního krytu, který tvořila prádelna domu, opatřená před svým velkým oknem zvenku tlustou cihlovou zdí vzdálenou asi půl metru od okna pro nouzový průchod na ochranu proti střepinám při eventuálním zásahu bomby do dvora. Bylo tam vždy pěkně namačkáno.

Jinak jako mladí kluci přes zákaz rodičů nechodit daleko od domu, kteří se o nás obávali, abychom se stihli při vyhlášení náletu včas vrátit do domu, jsme chodili do blízkého "Velkého parku" – dnes park Komenského. S kamarádem Zdeňkem Žáčkem jsme si tam chodili spolu hrát. Jednou jsme zase byli v parku blízko řeky, když tu u mostu přes Ostravici směrem od Hrušova na nás podnikl nálet ruský stíhač, tak jsme si z obavy lehli na záda a měli pocit, že přeletěl tak pět až osm metrů nad námi. Zřejmě to byl průzkumný letoun, ale kdyby nás považoval za nepřítele, tak to mohl do nás kulometry napálit. Pak další zážitek, jak kdysi hrdá a obávaná německá armáda šla pěšky špinavá se zbraněmi směrem k mostu do Hrušova dva dny před osvobozením a my jsme stáli kousek od nich a posmívali jsme se jim. Stačilo, aby některý z vojáků zdvihl pušku a tyto řádky bych nemohl napsat.

Ruští vojáci se po dobytí Ostravy pak ubytovali u nás na dvoře a při odchodu tam zanechali spoustu munice. My jako kluci jsme měli každý plno nábojů do pušek a bavili jsme se tím, že jsme si rozdělali ohniček a zpoza rohu blízké budovy je házeli do ohně a po očku pozorovali, jak vybuchují. Co se mohlo stát, si netroufám říci. S kamarádem Zdeňkem Žáčkem ze sousední ulice jsme střídavě přechovávali ve sklepě nevybuchlý dělostřelecký náboj, až na to přišla jeho maminka a náboj mu zabavila a odnesla pryč. Jednou jsem přišel nahoru k mamince a ukázal jí dvě rozbušky, co jsem vytáhl z kapes: „Mami, podívej se, co jsem našel.“

Maminka mě s hrůzou táhla ven a musil jsem vše zahodit. Pak to jednomu kamarádovi při manipulaci s podobnou rozbuškou utrhlo dva prsty na ruce. Našel jsem i pistoli (naštěstí bez nábojů) a když to uviděl otec, tak mi vyčinił a musil jsem s ním jít až na most přes Ostravici a tam ji zahodit do řeky, což mi bylo velice líto. Otec, který za války musil odejít od policie jako nespolehlivý (byl ruský legionář za 1. světové války) a pracoval celou válku v pojišťovně, po válce nastoupil opět do služeb policie a nosil služební pistoli pro svou ochranu s sebou domů. Jednou jsem ji ve skříni objevil spolu s plným zásobníkem a pyšně ji ukázal mamince. Pak maminka žádala otce, aby kvůli mně pistoli domů nenosil, což bylo v té době riskantní, neboť až do odsunu Němců z Ostravy se mezi nimi skrývalo několik fanatických nacistů, kteří někdy podnikli i útok na příslušníky policie. To byly prostě následky války, kdy se dětem mohlo ledacos stát. Také si vzpomínám podobně jako paní Miroslava Kníchalová ve svém příspěvku na provizorní hřbitov vojáků a civilistů padlých při osvobozování Ostravy před Novou radnicí, v místech, kde teď je socha koně s havířským vozíkem, kam lidé na hroby nosili květiny. Pamatuji si také na most u Nové radnice, který se v posledních bojích podařilo Němcům zničit, a tak musel být nahrazen dřevěnou lávkou pro pěší postavenou sovětskými ženisty. I ostatní mosty přes řeku Ostravici byly Němci vyhozeny do povětří, kromě mostu u Slezskoostravské radnice, který byl zachráněn mladým Milošem Sýkorou, který dvakrát přestříhl dráty k výbušninám, i když za to zaplatil nakonec svým životem. Němci se totiž chtěli opevnit na Slezské Ostravě a rozstřílet město těžkou technikou.

I dnes už v pokročilém důchodovém věku se každým rokem účastním vzpomínkového shromáždění v Komenského sadech u pomníku padlým sovětským vojákům 30. dubna. Byli zde i přítomni někteří účastníci Ostravsko-opavské operace a další váleční veteráni, ale v roce 2014 už jich bylo jen pár. Tak na příklad generál Zdeněk Škarvada čtrnáct dní po oslavě 68. výročí osvobození Ostravy, na které byl ještě přítomen, zemřel. Příjemné bylo, že zde bylo vždy přítomno dosti mladých lidí i rodičů s dětmi, jelikož mladá generace se mnohdy dozvídá málo informací od svých rodičů o osvobozování naší vlasti od fašistické hrůzovlády, stejně jak ze školy, tak i z tisku.

DĚTSKÉ VZPOMÍNKY NA II. SVĚTOVOU VÁLKU

Moje babička s dědečkem žili v domku na pomezí tří obcí: Michálkovice, Rychvald a Petřvald. Pamatuji si, že v roce 1938 se u nich ubytovalo osm polských důstojníků. Pušky měli opřené v předsíni o stěnu. Bylo to odvážné. Polští oficiři odpočívali v babiččině parádním pokoji, kde byl na šraňku oltářík se svatými a postele. Jeden důstojník si se mnou hrál a zvedal mě do výšky. Říkal mi: „Geňa, muv mi tatuš.“ Babičce řekl, že zanechal doma takovou dcerušku.

V září 1938 byla mobilizace českých mužů. Všichni plakali a já dětskými slovy také chtěla „kamešník“, ať mohu též plakat. Kvůli Mnichovské dohodě byla mobilizace zrušená a muži se vrátili domů včetně mého otce. V březnu 1939 vstupem německých vojsk vznikl protektorát a tím byla zrada dokonána. Mí prarodiče zůstali na německé hranici a jejich dcery a synové museli mít propustku k návštěvě. Strýc, který byl krejčí, byl přinucen šít německé uniformy. Při vyučování nám přibyla němčina. Čtvrtá třída už byla silně poznamenána válkou. Maminka byla totálně nasazená ve Vítkovických železárnách, kde brousila víčka k minám. Tatínek odešel ze šachty, kde v té době bylo málo práce, k ČSD. Byl rok 1945, Ostrava byla bombardovaná. Sledovali jsme letadla z krytů nebo sklepa, kde jsme trávili všechny poslední dny. Byli jsme i v tunelu pod tratí, kde byly lavičky, a bylo nás tam hodně. 28. dubna 1945, kdy to bylo pro všechny kruté, vylezl na těžní věž nějaký mladík a vyvěsil československou vlajku. Vlajka zavlála a mladíka někdo zastřelil.

Pak už jezdily tanky a obrněná auta a my slyšeli první ruská slova. Ruští vojáci hráli v kruhu na garmošku, tančili kozáčka. My děti jsme je obdivovaly a nosily jim kytičky z pampelišek. Oni nám z tanku rozhazovali první české papírové koruny. Byly žluté. Jednou v noci jsme před naším domem sledovali hluk a křik v ruském jazyce. Vojáci naháněli ruskou vojačku Mášu. Tahali ji za vlasy a chtěli ji hodit pod vojenské auto. Máša jim utekla a schovala se v lese u mé babičky na chalupě. Byla pracovitá, hodná, ale po čtrnácti dnech odešla. To je můj příběh.

VZPOMÍNKY NA KONEC II. SVĚTOVÉ VÁLKY A CO BYLO DÁL

Hitler v roce 1945 mimo jiné prohlásil: „Jestliže přijdeme o Ostravu, prohraje Německo válku!“ Jeho „obavy“ se v dubnu 1945 naplnily. Ostravsko-opavská operace vyvrcholila osvobozením Ostravy 30. dubna 1945.

Já jsem v té době byla tříleté dítě, které nálety na Ostravu a blízkí se konec války zažilo, a kupodivu si to vše dobře pamatuje. I na nálety na Ostravu, konkrétně na Mariánské Hory, kde jsme tehdy, v jednopokojovém bytě na Raisově ulici, bydleli. Když se ale blížila fronta, tak mě s maminkou otec odvezl do Frýdku-Místku k prarodičům. Nechal ale klíče od bytu sousedům, kdyby něco...

A stala se docela „pikantní situace“. Ostrava byla osvobozena 30. dubna 1945, náš dům sousedil se sokolským hřištěm, na kterém Rusové „lágrovali“.

Jednoho dne se objevili v domě čtyři vyšší důstojníci a zjišťovali situaci, tedy kdo v domě bydlí apod. A já jsem měla německé jméno, takže to upoutalo okamžitě jejich pozornost, a chtěli vědět, kde ti „Němci“ jsou. Sousedé je ubezpečili, že jsme česká rodina, a vysvětlili situaci. Oni ale požadovali klíče od bytu. Kupodivu v bytě nenadělali žádnou škodu, pouze si vypůjčili čtyři tatínkovy košile a velkou mapu světa, která byla na stěně, a po níž otec posunoval vlaječky, které znázorňovaly vývoj válečných událostí. Dodnes to pokládám za „malý zázrak“.

Samotnou noc z 8. na 9. května si ještě dnes velmi živě vybavuji – otec mne vytáhl z postýlky, poodhalil zatemnění a se slovy: „Ivuško, je mír!“ jsem dění na hřišti sledovala a dodnes vidím a slyším, jak Rusové veškerou municí, kterou ještě měli, pálili do vzduchu a slovo „mír“ se neslo nad celou Ostravou. Zázitek prostě na celý život.

Tak jako každá válka něco změní, většinou k lepšímu, dělo se tak po II. světové válce. Rozvoj a vývoj techniky, rozkvět měst, kultury, infrastruktury apod. A stavěly se byty – tak vznikly „satelity“ Poruba, Stalingrad.

A také my, naše rodina, jsme se přestěhovali z našeho jednopokojového bytu v Mariánských Horách na Stalingrad, byli jsme tam teprve jako pátá

rodina, nikde nic, jen staveniště a zelená louka, která byla „vyčištěna“ od zbraní, ale stejně – bunkry a helmy tam zůstaly – prostě ráj pro děti! Eldorado, které ale mělo svá úskalí a nebezpečí, které viděli samozřejmě rodiče, ale my děti jsme byly nadšením bez sebe. Ještě jsem neřekla, že mi v době, když jsme se stěhovali, bylo osm let. Zápolem bylo to, že stály domy, byla cesta, ale škola zdaleka ani jedna, tudíž jsem absolvovala téměř každou třídu na jiné škole.

Ale přesto jsem zažila ještě jeden okamžik, na který se nedá zapomenout. Když se slavnostně otvírala NHKG za přítomnosti premiéra Antonína Zápotockého, byla jsem vybrána jako nejlepší recitátorka a přednášela jsem Bezručovu Ostravu. To už mi ale bylo 10 let a život šel dál...

*Ing. Jiří Kašpárek *1942*

MICHÁLKOVICE V DOBĚ VÁLKY

BOMBARDOVÁNÍ MICHÁLKOVIC

Mimořádně tragickou událostí bylo bombardování Michálkovic v deštivou neděli 25. února 1945.

Na Michálkovice, obsazené německými okupanty vyzbrojenými bateriemi protiletadlových děl, zaútočila ruská bombardovací letadla. Jejich nálet na horní oblast dnešní ulice Československé armády měl tragické následky. Vyžádal si sedmáct obětí na životech a více jak třicet zraněných. Přímý zásah leteckou pumou dostal motorový vůz tramvaje nacházející se na trati poblíž obchodu Rudolfa Kuběny, zničeny byly rovněž přilehlé obytné domy v ulici Pavelské a okolí.

Tragédii popisuje tehdejší římskokatolický farář a kronikář Václav Peter takto: „Mraky lidí ze všech stran se hrnuly k Pumpě. U drogerie už jsem viděl všechno sklo pryč, čím dále ke Kuběněm – cesta poseta změtí drátů, třísek, cihel a rumoviska. Hasiči a policie stěží udržovali pořádek. Domy otlučeny, jako by byly zdi ostřelovány palubními zbraněmi z letadel...“ Nepředstavitelně hrozný obraz se farář naskytl v márnici: „Jdu tedy a vidím ty ubožáky roztrhané, špinavé, zakrvácené, položené na zemi. Tam ženská ruka, komu patří, tam děvčátko, tam kousky těla v bílém plátně... To jsou dojmy!“

Při dalším náletu 16. března 1945 byly leteckými bombami poškozeny budovy katolického kostela, katolické fary a místní hřbitov. Největší škody však utrpěl Husův sbor Církve československé. V důsledku porušené statiky musela být stržena celá východní část kostela včetně schodiště. Její obnova a přestavba se realizovala až po válce v roce 1946. Tento, stejně jako poslední nálet 19. března 1945 se naštěstí obešel bez lidských obětí.

K uctění památky obětí popsané tragické neděle byl po válce na ulici Pavelské odhalen pomník. V roce 2010 byl s pietou přemístěn na důstojné místo do parku Michalského náměstí.

MICHÁLKOVICE V DOBĚ VÁLKY

Narodil jsem se v letech druhé světové války a mé rané dětství bylo poznamenáno válečnými událostmi tak, že se některé okamžiky kupodivu nesmazatelně zapsaly do mé paměti.

Docela živě si vzpomínám, jak sklep našeho rodinného domku na Radvanické ulici sloužil jako veřejný protiletectký kryt pro sousedy z blízkého okolí. Suterén domu totiž tvoří betonové zdi a jeho strop betonové desky armované železem. Z tohoto důvodu byl náš sklep vybrán obecní správou jako tzv. Luftschutzraum, neboli sklepní protiletectký kryt. Proti případnému závalu při bombardování byl strop sklepa podepřen, podobně jako v dole, dřevěnými stojkami. Místnosti byly vybaveny palandami a základními prostředky pro přežití. Vchod do tohoto krytu byl na fasádě domku označen velkou bílou šipkou. V době náletů amerických bombardovacích svazů letadel, startujících z letišť v severní Itálii, moji rodiče i lidé z okolí s napětím sledovali z rozhlasového přijímače hlášení o jejich směru pohybu a předpokládaném cíli útoku. K orientaci jim sloužila speciální náletová mapa s číselným označením segmentů polohy, kde se momentálně letadla nacházejí. V případě akutního nebezpečí jsme se všichni byli nuceni do protiletectkého krytu přemístit. Podobná situace nastala také na konci dubna a počátku května 1945, kdy se Michálkovicemi přesunovaly ustupující jednotky wehrmachtu a osvobozené Rudé armády a tato operace se neobešla bez dělostřelecké a kulometné střelby. Zásobování potravinami, zejména masem, byla v době války velmi svízelná. Všechny potraviny i další zboží nezbytné denní spotřeby byly omezeny tzv. na přiděl – na přidělové lístky. Proto když ustupující němečtí vojáci byli nuceni poblíž našeho domu zastřelit zraněného tažného koně, všichni lidé z okolí, včetně mého dědečka, se podíleli na jeho rozčtvrcení a vítězoslavně si odnesli domů kusy čerstvého masa.

Při ústupu, dá se říci útěku, vojsk wehrmachtu před postupující Rudou armádou z centra Michálkovic směrem na Radvanice a Petřvald, docházelo k tomu, že mnozí němečtí vojáci ve snaze dezertovat, se ukrývali v okolních lesích, zahradách i opuštěných budovách. Rudoarmějci proto procházeli Michálkovicemi a prohlíželi některá stavení. Také v našem rodinném domku, stojícím v té době docela osamoceně, se zastavil ruský důstojník. Přijel na koni, kterého uvázal u plotu, s dotazem, zda někde v okolí se nenachází nějaký německý dezertér. Po ujištění, že nikoli, můj

otec ho pozval ke stolu a pohostil ho lahví dlouho schovávaného a opatrovaného koňaku. Náš ruský host mě, tříletého kluka, houpal na kolenou, vzpomínal na svého syna někde v Rusku a nakonec mě obdaroval hrstí poukázek, bankovek, které platily na osvobozeném území Československa.

Tyto a další vzpomínky i pozdější poznatky mě přiměly k tomu, že jsem se začal zajímat o to, jak dobu druhé světové války přežívaly naše Michálkovice.

KONEC VÁLKY V MICHÁLKOVICÍCH

První fáze osvobozovacích akcí v Michálkovicích začala v pátek 20. dubna 1945, kdy navečer nad obcí kroužila ruská letadla a v celém okolí shazovala letáky s nápisem „Die Stunde der Entscheidung ist gekommen“ (Hodina rozhodnutí přišla). V nich byli vyzýváni němečtí vojáci a důstojníci, aby se vzdali a dali se zajmout Rudou armádou. Tyto letáky jim měly také sloužit jako propustky do zajateckého tábora.

V sobotu 28. dubna ve tři hodiny ráno dorazily do parku před římskokatolickým kostelem oddíly německého vojska. Pod korunami vzrostlých kaštanů se jim dobře skrývalo před ruským leteckým průzkumem. V měšťanské škole se ubytovalo německé velitelství, na jejím nádvoří skladovali veliké množství střeliva. Na římskokatolické faře obsadil tři místnosti německý vojenský soud.

V pondělí 30. dubna podle vyprávění pamětníků nastal „soudný den“. Po celý den se Ostrava a její okolí otřásaly bombardováním a kanonádou. Ostrava hořela a sloupy tmavého dýmu stoupaly k nebi. Na haldě, dnešním Michalském náměstí, však postávaly hloučky michálkovických občanů a sledovaly situaci. Přišla potěšující zpráva, že Rusové obsadili hlavní poštu v Moravské Ostravě. Silnicí kolem dolu Michal zděšeně prchala německá vojska, tanky, nákladní i osobní automobily, koně, děla, kulometry směrem k Radvanicím a Petřvaldu. Německé hlídky a spojky se však stále ještě skrývaly pod stromy u kostela. Starší vojáci už nechtěli utíkat, mnozí už ani nemohli, byli apatičtí a rádi by se dali zajmout Rusům. Prolézali dvorky domků a žebrali o chleba.

Nastalo úterý – 1. máj. Po celý den se ozývala v Michálkovicích ojedinělá střelba. Lidé se báli vycházet, schovávali se v krytech. Němci vyhodili do

povětrí most nad tratí na Josefské ve Slezské Ostravě, aby tak ztížili a zpomalili postup osvobozené Rudé armády. Večer kolem půl osmé lidé upozorovali, že tři stateční horníci Petr Horký, Josef Michalus a Jan Bukověcký shodili z těžní věže šachty Michal nenáviděný hákový kříž a vyvěsili na ni československou vlajku. Zpívali hymnu Kde domov můj! Občané Michálkovic ale zůstávali v krytech a se zatajeným dechem očekávali příchod osvoboditelů. Prvního května však čekali marně, stále byla ještě slyšet ojedinělá střelba z pušek a kulometů.

Teprve ve středu 2. května ráno po páté hodině začali ruští vojáci obsazovat centrum Michálkovic. Ruští vojáci byli většinou mladí, někteří asiatského vzezření, mezi nimi tu a tam byly ojediněle i ženy. V budově fary si zajistili ubytování pro velitele a kancelář. Před kaplí postavili dělo a začali střílet za ustupujícími Němci směrem na Petřvald a Šenov.

Při bojích o Michálkovice padli dva ruští důstojníci a dva vojáci, kteří byli na přechodnou dobu dočasně pochováni na místním hřbitově. Při osvobozovacích bojích a pomoci ruské armádě však zahynuli v Michálkovicích i naši občané: Jiří Fišer z Heřmanic, Rudolf Tekela, Zdeněk Němec, Emil Pták, Josef Chromík, Stanislav Nalezniak a Ladislav Gorski.

Tato vzpomínka je jen malým poděkováním našim osvoboditelům i statečným spoluobčanům. Také oni se zasloužili o to, že dnes žijeme spokojeně a v míru, že můžeme zvelebovat své rodinné domky a byty, své zahrádky, těšit se ze života, ze svých dětí a vnuků.

*Květoslav Tučník *1930*

ZÁBŘEH NAD ODROU V DOBĚ VÁLKY

BOMBARDOVÁNÍ ZÁBŘEHU NAD ODROU V ROCE 1944

V létě roku 1944 svazy amerických bombardovacích letadel létaly na Dolní Slezsko a bombardovaly tamější průmysl, tzn. města Zábřeh, Rybník, Ratiboř a další. Poplach se vyhlášoval podobným způsobem jako se dnes zkušebně spouštějí sirény. Tlampače byly umístěny na některých budovách a varování bylo výrazné.

Věděli jsme, že bude nějaký nálet a přitom jsme zároveň věděli, odkud ty letadla přilétají. V trafikách se totiž prodávala malá kartička velikosti pohlednice, a tam byla Ostrava jako bod s několika kruhy kolem něj, rozdělenými asi na 16 okruhů. Varování se hlásilo nejdříve německy „pfeindliche kampfflugzeuge in räume...“ a tak dále. A řekli i číslo okruhu. Následovalo české hlášení: „Nepřátelská bojová letadla jsou v rájónu tom a tom.“ Takže jsme věděli: „Aha, ještě je to od nás dost daleko.“

Tak jednou sousedé říkali – a poslouchali to z rozhlasu z Londýna – že zítra bude bombardovaná Ostrava. Byli jsme z toho trochu pať, ale když to hlásil Londýn, tak to muselo být pravda. Oni si troufali to oznámit dopředu, protože normálně armády si nesdělují „zítra vás budeme bombardovat“. Domluvili jsme se se sousedy, kteří měli větší dům naproti, že se půjdeme vůbec poprvé schovat k nim do krytu, de facto do sklepa. Šli jsme tam příští den, jak byl vyhlášený poplach, a když už jsme věděli, že se opravdu něco děje. Za chvíli to začalo hučet, a ten zvuk zesiloval, bylo slyšet, že letadla trochu klesají.

Já jako kluk (v té době jsem měl zhruba 13), tak jsem cosi věděl z dobrodružných knížek o Bigglesovi, anglickém letci za I. světové války. A v těch půjčovaných knížkách co jsme hltali, bylo třeba, že když chtěli letci nepřátele vylekat, tak svázali několik prázdných lahví dohromady, pak je zatížili, a při vypuštění z výšky se ozýval takový hvízdot. Když jsme chvíli byli v tom sklepě – teď už se vracím ke skutečnosti – tak se najednou takovýto zvuk ozval. Říkal jsem kamarádovi, který byl synem majitele

domu: „Padají bomby“. Opravdu padaly bomby a během pár vteřin se ozvaly mohutné rány, všecko se chvělo. Když to odeznělo, odvážíli jsme se jít nahoru. Všude byla spousta šedivého prachu, přes který prakticky nebylo vůbec vidět. Pochopitelně jsme běželi s bráchama a mamka s tatínkou zjistit, co se stalo s naším domkem. Naštěstí jenom rozbitá okna, všecko otevřené dokořán a pes, který byl volně na dvorku – nebyl uvázaný, tak ten byl v ložnici schovaný v koutku. Byl z toho tak vyděšený, že potom později v průběhu let kdykoli se chystala bouřka, tak to poznal dlouhé minuty dopředu. A ještě byla u nás na dvoře dlažební kostka a přitom nikde takovéto kostky nebyly. To znamená, že to muselo letět z pěkné dálky.

Celkem jsme si vydechli. Lidé říkali, že na Hollarové ulici a okolo, to bylo jen kousek od nás, je několik domů vybombardovaných. Šel jsem se tam podívat, pochopitelně se souhlasem rodičů. Žádné zvláštní prošení u nás neexistovalo, navíc jsem byl nejmladší z pěti bratrů. „Potřebuju se tam podívat, můžu?“ – „Můžeš.“

Tak na tom rozcestí Hollarové a Karpatské (Karpatská byla blíže k rolnické škole), tak tam první dům vlevo na Karpatské byla vila, kterou měl celou pronajatou pan Sedlář. Vedl mimo své zaměstnání zábřežskou knihovnu v obecné škole, škola tam dodnes je (byla postavena roku 1905), čili tehdy už počítali i s knihovnou ve škole. Jeho paní s holčičkou se šly schovat do krytu, spíše do sklepa domku pana Klečky, který byl za rohem té Hollarovy. Už to bylo na ulici Horymírové, přízemní dům označený jako nejbezpečnější „sklepní“ kryt z té ulice. Ona se s tou holčičkou šla schovat, když byl vyhlášený poplach, a bohužel tam zahynuly, protože dům dostal přímý zásah. Všichni lidé, kteří tam v tom sklepě byli, zemřeli. Zahynulo tam 36 osob. Mezi nimi i paní Sedlářová a ta jejich holčička. Jestli by to přežila v té pronajaté vilce, to není jisté. Když jsem do vilky přišel, vystoupal do 1. poschodí, jedna stěna byla úplně odbouraná, druhé byla jen půlka. Nepoškozený lustr krásně visel od stropu a po podlaze se dalo chodit. A viděl jsem, že u vedlejšího domu, kde bydlel pan Faran, je plno zábřežských dobrovolných hasičů a jiných lidí, kteří odhrabovali trosky.

Po tom bombardování byly některé domy přístupné, dá se říct otevřené, ale nestalo se, nebo jsme neznali případy, že by někdo přišel a vykradl byt. No, a přesto jsem říkal sám sobě: „Je škoda, aby se tady něco ztratilo.“ Šel jsem domů, měli jsme čtyřkolový vozík, tak asi 2 m dlouhý, a šel jsem s tím, že některé věci naložím a odvezu do domu majitele té vilky, povoláním byl

krejčí. Šel jsem domů, vyžádal jsem si souhlas, vozík jsem přitáhl doslova k té vilce, (a to jsem přitom musel až na Horymírovu, než jsem se dostal ke Karpatské, protože na úrovni zahrady rolnické školy byl kráter, a těch kráterů bylo více než ten jeden). Z pronajaté vilky jsem do vozíku naskládal pár věcí: třeba nádobí, porcelán, atd. Odšroubovával jsem lustr, protože měli krásný lustr, říkal jsem si, že je ho škoda. A najednou se ozval takový halas! Podíval jsem se ven přes tu chybějící stěnu a lidé tam jásali, protože se podařilo odhrabat průlez ze sklepa toho pana Farana, že mohl vylézt, že ho mohli vytáhnout ven, nebyl vůbec zraněný, ale barák byl totálně sesypaný.

Pokud se jedná o tu Hollarovu ulici, která od té doby se jmenuje V Troskách, bylo tam zasažených několik domů a celkem bylo údajně mrtvých – včetně těch 36 u Klečky – 84 lidí. Byli tam také lidé, kteří projížděli nebo procházeli, když byl vyhlášený poplach a museli se schovat. Lidé říkali, že na hřbitově v kapli je několik mrtvých lidí a že leží kvůli identifikacím, protože se neví, kdo to je. Jel jsem okolo na pole s vozíkem asi příští nebo přespříští den, tak jsem se do té kaple zastavil. Leželo tam asi 4 nebo 5 mrtvol, byly nepoškozeny, žádná ruka nebo něco že by chybělo, jen celé šedivé od toho prachu a tvrdilo se, že měly potrhane plíce. Pokud lidé byli v nějaké uzavřené místnosti a došlo k explozi bomby, tak tam vznikl takový tlak, že se plíce potrhaly. Několik lidí takhle zemřelo v dalších domech, na Hollarové třeba, tuším u Braka a jinde.

Bomby padaly ve větším počtu, protože oni Američané to spouštěli podle mého názoru nedbale, nedbale z hlediska vytipování, kdy bomby uvolnit. V okolí byly troje kasárna – ta, co už znáte v Bělském lese, to se vybudovalo za války, a jednak tam, kde já bydlím, Sologubova, tam v těch místech, tam byla německá kasárna. Třetí kasárna byla jakoby na Výškovické jak jsou dnes koupelny Siko, tak tam byla kasárna tak zvaného Luft Schütz. Tam byli lidé, kteří byli totálně nasazení místo do Německa na práce. Někteří do šachet, jako můj nejstarší brácha, a někteří byli k tomu tzv. Luft Schützu, čili letecké ochraně. Bomby v kasárnách nerozbily nic, ale v Bělském lese před kasárnami byly ještě několik let, možná že ještě dneska, byly vidět důlky po kráterech bomb. Hollarova ulice též byla rozmlácená a kasárna nic. Bylo škoda zejména těch lidí, ale domů taky. Bomba spadla i těsně ke kostelu hned na ulici Výškovickou, a na rozdíl od všech bomb, které když vybuchly, udělaly kráter, tak tam byla jenom díra

asi 40 cm v průměru, a ta bomba vybuchla v kanalizaci. Zábřežka byla zkanalizovaná pár roků před tím, a kanál byl asi jeden a půl metru široký. Tlak z toho výbuchu bomby šel do stran v kanále, a všechny přiklopené dvířka byly po celé délce několika desítek, možná stovek metrů, rozražené. I tam u zámku, kde byl na ulici těžký uzávěr, těžká vrata nad splavem Zábřežky, která tam potřebovala vyrovnat, a aby neměla velký spád, tak tam byl udělaný splav. A i ta těžká vrata rozměru asi tak metr sedmdesát nebo metr dvacet krát osmdesát centimetrů byla otevřená tím tlakem.

Taky jak je dnes tramvajová zastávka Karpatská, do potoka tam spadla bomba. Další bomba vybuchla těsně u hasičského auta, které stálo mezi prvním a druhým sloupkem na chodníku u zábřežského hřbitova. Vybuchlo to tak, že veškerý tlak šel nahoru a hasiči, kteří byli za autem a leželi na zemi, tlak se jich vůbec nijak nedotkl, možná měli asi něco s ušima, to nevím, ale zkrátka zůstali živí. A hasičské auto, určitě znáte takové hasičské auto z pohádek: vpředu je řidič a vzadu jsou sedátka pro hasiče, nahoře je žebř, tak to auto bylo jenom trošku jakoby nahnuté. Tím, že ten tlak z výbuchu vlastně šel z trychtýře nahoru, tak ti dva chlapi zůstali nezranění. Později jsem byl u zábřežských dobrovolných hasičů, tak jsem s tím autem párkrát k požárům jezdil.

Takže to bylo bombardování 29. srpna 1944, ve stejný den začalo Slovenské národní povstání. S tím bombardováním jsme doma měli poměrně malé problémy, jen jsme museli nechat zasklít všechny okna, ale všichni jsme zůstali živí. Na rozdíl od těch několika desítek lidí, kteří byli přímo postižení, nebo dokonce zahynuli.

OSVOBOZENÍ ZÁBŘEHU NAD ODROU

30. dubna 1945 jsme byli v krytu u souseda ve sklepě, byly už téměř neustálé poplachy. Odpoledne jsme najednou slyšeli hřmot od chůze či běhu nad sklepem – to znamená, že tam někdo pobíhá! Někteří muži říkali, že si tady Němci asi chtějí stavět těžký kulomet, protože odtamtud byl krásný výhled na Horymírovu ulici, která byla jako první od polí. Okraj starého Zábřehu tvořila v podstatě Horymírova ulice, a tam na té Horymírově ulici bylo několik statků, jeden vedle druhého, potom už tam bylo jenom pole a táhlo se až k Výškovicím.

Chlapi říkali: „Jestliže začnou střílet a Rusi je uvidí a najdou, tak to tady zlikvidují všechno i s námi. Někdo by měl jít těm Němcům říct, že jsou tu lidi, ať tam nic nedávají, žádné kulometry!“ Byl mezi námi i strážník městské policie, který v žádném případě nechtěl vytáhnout paty ze sklepa a říkal, že měli příkaz se soustředit na nějaké místo. A on že nešel. Odmítl to, tak kdo? Můj brácha říkal: „Já tam jdu.“ Uměl německy, měl tehdy jednadvacet roků, a jak otevřel dveře z toho sklepa, tak začal mluvit německy a po prvních slovech teprve uviděl – až přestalo oslnění z toho venkovního světla – tak se otočil a volal zpět do těch otevřených dveří dolů do sklepa: „Jsou tu Rusi!“ Bylo asi 14 hodin.

Hrnuli jsme se všichni ze sklepa ven a objímali jsme se s těma vojákama... To byly silné zážitky tehdy, byl to jeden z mých největších životních zážitků! Venku byla skupina vojáků, dá se říct kluci, jenom o několik roků starší než já – já měl tehdy necelých patnáct, oni mohli mít takových možná devatenáct, dvacet, možná o něco víc. Pár unavených kluků. Velel jim kapitán asi padesátiletý, pětapadesátiletý o hůlce. Kulhal, říkal, že byl dvakrát raněný, ale zas byl na frontě. Ti mladí kluci se po úvodních minutách, a já nevím, jestli to byly minuty, posadili na zem, a jak se opřeli, tak spali, protože v noci spánku moc neměli. Chystal se útok, šel přes Vysoké břehy. Po chvílce nám říkal kapitán, ať ještě jdeme do krytu. Mluvil rusky, ale Češi Rusům rozumí a co nerozumí, tak se dovítí, nehledě na to, že další můj bratr uměl rusky dobře. Šli jsme se ještě schovat a oni pokračovali dál.

Až ten hlavní frmol přestal, kontrolovali jsme v okolí, co se stalo, co je rozbité a co nerozbité. Celkem jsme měli štěstí, že našeho domku se kanonáda nijak zvlášť nedotkla, ani bombardování, myslím dělostřelecké, protože náš dvorek a dům zůstaly v podstatě nedotčené. Jen z plotu zahrádky před domem zbyly třísky.

Záleželo na absolutních náhodách, jestli člověk přežije nebo nepřežije, jestli to bombardování nebo dělostřelba bude zaměřena tam, anebo onde. Na jednom místě rozbité všechno, na druhém zachovalé. A ještě než přišli Rusi, tak bratr byl venku a viděl, jak pár německých vojáků bylo schovaných v krytu, který byl pod kostelem, no, blíž od kostela k našemu domku. Tam byl horní park, kdysi to byl hřbitov, který u malých obcí obvykle býval u kostelů. Když se ten kryt dělal, tak lidé ještě i kosti vykopávali. Brácha se musel narychlo schovat taky do toho krytu a tam už

se dozvěděl od německého vojáka, který tam asi měl stanici, že je Hitler mrtvý. Říkal ten voják těm ostatním: „Hitler kaput!“

A to bylo toho 30. dubna. Byl už relativně klid, nestřílelo se, tak jsem zašel blíže k bývalé radnici, jakoby k Husověmu sboru a tam u jednoho domku ležel mrtvý mladý Rus, důstojník. Měl vedle sebe důstojnickou čepku, klečela u něho ruská vojínka. Usedavě plakala, protože to bylo děvče, které si ho chtělo vzít. Měl na sobě pár větviček z šefříku. Zajímavé – jenom na hrudi měl takový flíček červený, žádné záplavy krve nebo něco, vůbec nic, jenom ten flíček. Střelil ho ostřelovač ještě z rohu od zámku, říkali chlapi. To byl první mrtvý, kterého jsem viděl tehdy při tom osvobození. A říkali, že zastřelený důstojník měl v ten den dvacet let!

1. května jsem šel se podívat ke kostelu a přes ulici U Zámku jsem viděl, že tam leží mrtvý Němec. Místní civil, už starý, už měl možná sedmdesát roků, jmenoval se Harmaczek a ležel na hromadě koksu, asi 20 metrů, rozplácnutý. Rusi ho zastřelili údajně proto, že před nočním bojem byli u něho schovaní němečtí vojáci. Přešel jsem na další ulici, po které jezdila tramvaj, tzv. komárek, k měšťanské škole. Poblíž tam bylo několik mrtvých německých vojáků, Rusi už tam žádní mrtví nebyli. V noci po osvobození byl ostrý boj, předtím, než jsem se já vydával na tu obhlídku. Osvobození bylo 30. dubna, a pokud se jedná o ty mrtvé, tak to bylo o den později.

Toho 30. dubna ještě večer se v „dolním“ parku usídlila baterie děl tažena koňmi. Velitel, mladý důstojník, tak odhaduju asi třicet roků, požádal maminku o nocleh, jestli může u nás přespát. Vedle byl velký barák, my jsme měli malý domek, ale asi ho to víc oslovilo, že se hlásil o nocleh u nás. Maminka řekla: „Ale já už nemám žádné volné lůžko“, on říká: „Já nepotřebuju spát v lůžku“. K večeru, už se začínalo šefřit, jsem si lehnul, důstojník si roztáhnul celtu vedle mého lůžka a položil se, něco si dal pod hlavu. Uplynulo pár minut a přiběhnul voják se samopalem a křičel: „trevoga, trevoga!“ – zřejmě poplach, poplach. Důstojník hned vyskočil a vyběhnul za vojákem. Celou noc se ozývala střelba. A ti „informovaní chlapi“ ze sousedství říkali: „No jo, oni ještě asi oslavují osvobození Ostravy!“ K ránu pomaličku střelba utichala, až utichla úplně. Vrátil se i ten důstojník, nesl německý samopal v ruce, ještě říkal, že je „charošíj“, že je dobrý. Odešel, oni v noci ještě stačili tu baterii odtáhnout dále za Zábřeh.

V parku a v prostoru mezi barákama, tzn. radnice, kostel, Husův sbor, tam se Němci chtěli probít ke svému do Staré Bělé. A chtěli se tam dostat

z obklíčení v Hulvákách, tam u té zlikvidované šachty, započaté a nedokončené. Bedřiška, bývalá šachta, která ale vůbec nebyla uvedena do provozu, protože ještě za starého Rakouska se tam provalila voda! Stále tam jsou tam po ní baráky. Němci tam měli protiletadlová děla. Byla to děla 88 mm průměr a vůbec jeden z nejlepších kanónů, jak se tvrdilo, druhé světové války. Bylo tam těch kanónů několik, ale zůstala tam skupina Němců a potřebovali se odtamtud probít do Staré Bělé. Vyjela první dlouhá kolona aut a obrněných transportérů, bylo jich možná dvacet, které se blížily až k tomu Husovu sboru, kde je Rusi zastavili. Zastavili první obrněný transportér tak, že zastřelili šoféra, a celá kolona zůstala stát. Němci se pojistili tím, že když kolona začala přijíždět, už se začínalo stmívat a další skupina Němců vylézala v tu dobu z kanálu, ze zkanalizované Zábřežky. To je ten kanál, kde se dalo projít, což jsme my jako kluci, když se to budovalo, často zkoušeli. Vylézali i z některých sklepů – i od již zmíněného Harmaczka, kterého potom zastřelili na tom koksu Rusi.

Nastal totální zmatek, první minuty, protože Rusi byli utáboření v dolním parku, a najednou se mezi nimi objevili němečtí vojáci a střílelo se, jenom to hučelo. A to bylo takzvané, jak my jsme se domnívali, oslavování osvobození Ostravy. Bili se celou noc. Celou noc se ozývala střelba a ráno jsme zjistili, že žádná oslava, ale boj. Takže Ostrava de facto byla osvobozena 30. dubna, ale boje skončily v Zábřehu až 1. května ráno, až skončil ten boj s německými vojáky z Bedřišky. Jinak z té kolony zablokováných aut si lidé odnášeli deky a podobně, protože na to Rusi moc nedbali.

Já, když jsem potom ten příští den vyšel – a teprve teď jsem u Němce Harmaczka, kterého zastřelili na koksu, tak jsem šel k měšťanské škole a před ní leželo pár německých mrtvých vojáků. Žádný mrtvý Rus už zde nebyl, protože oni je stačili dát stranou s tím, že kopali společný hrob na rohu Hulvácké ulice. Měšťanka je první barák vlevo na Hulvácké a první místo vpravo – roh, byl pozemek, na kterém nic nestálo, tak tam vykopali hromadný hrob pro svoje vojáky. Byl tam pomníček, a až se vybudoval památník v Komenského sadech v Ostravě, tak potom i tyto ruské vojáky exhumovali a spálili a byli tam uloženi v urnách. No a Němci. První, co mě trochu šokovalo, protože to byla mrtvola naostro pro normálního laika nevojenského: ležel Němec, pušku hlavy ustřelené, ležel a kousek té hlavy

leželo za ním a šedivá hmota, tzn. mozek a krev asi metr v kolejnici, jak je takový žlábek v některých místech u kolejnice, tak asi takový metr, byla tam krev, která od toho mrtvého tekla... Pár mrtvých Němců jsem viděl i při scházení dolů do údolí Zábřežky. Najednou vidím, že jeden Němec utíká, asi že ho vedli jako zajatce, utíká z té skupiny a do kopce, do protilehlého svahu a chtěl se zkrátka někde skrýt, no ale ruský voják na koni ho v momentě dostihnul a stáhnul ho zpátky.

Pokud se jedná o večer nebo příští den, možná to bylo ráno, už si nevzpomenu, ale u sedláka, jmenoval se Tománek – jeho syn chodil se mnou do školy, skoro všechny ročníky jsme v obecné a na měšťance chodili spolu – tak jeho sestra šla do kůlny pro piliny, aby přiložila do pilinových kamen. Najednou zakřičela, jak hrábla do těch pilin. Jakési tělo tam bylo! No, pochopitelně že vyběhli jak pan Tománek, tak další, byl tam i nějaký ruský důstojník a... V těch pilinách byl schovaný nezraněný německý voják. Ruský důstojník po něm žádal papíry, Němec mu je podal a ruský důstojník se rozčílil. Strašně se rozčílil, protože ten Němec bojoval u Stalingradu a měl záznam v těch papírech, že dostal vyznamenání za Stalingrad. Pochopitelně, že to bylo silné kafe. Němec, ten volal: „Nicht schießen, ich habe drei Kinder, jo, nestřílejte, mám tři děti!“ Oni se ale v Rusku neptali, kolik kdo má dětí.

Jsme tady dlužníci Rusů a těch dalších, co nás osvobodili, protože bez nich bychom nebyli.

KLUKOVSKÉ ZÁŽITKY Z II. SVĚTOVÉ VÁLKY

Ruské pěší jednotky a československé tanky 29. dubna v roce 1945 vytvořily nástupní prostor v místě u řeky Odry podle Polanského lesa, říkalo se tomu místu „U Kolena“. Tam našli nejvhodnější místo pro přechod tanků rozvědčíci naší tankové jednotky. Na památníku vedle železničního mostu přes Odru je nápis, že tam došlo k přechodu československých tanků. K přechodu došlo asi o kilometr dále v místě nazývaném Vysoké břehy u Odry. Pomník je v místě, kde lidé chodí na procházky, kdežto tam, kde došlo k přechodu, to už je pod Vysokými břehy.

Místo, kde je železniční most, v podstatě spíš vypadá jak protitankový příkop, má prudký sráz dolů a zase prudký sráz nahoru. Za I. světové války tam převážně italští váleční zajatci regulovali Odru. Regulovali ji kousek od

Honculy, což je bývalá hospoda mezi Polankou a Starou Bělou. Aby Odra, která měla klikaté koryto, ten most neohrožovala, provedla se její úprava.

Několik týdnů po válce, asi ještě v květnu, bylo tak teplé počasí, že jsme se mohli koupat v Odře – a sice právě v místě onoho přechodu. Byla tam nejenom naše parta kluků, ale i několik dospělých. Honili jsme se ve vodě a já jsem najednou, když jsem byl v místě kousek od toho přechodu tanků, uviděl něco, co vypadalo jako vršek lidské hlavy. Tak jsem k tomu připlaval ještě asi o metr blíž a zjistil jsem, že je to mrtvý sovětský voják. Udělal jsem kravál, hned všichni byli z Odry na břehu!

S kamarádem jsem to běžel oznámit na policejní stanici, protože takovéto věci se musely hlásit, respektive měly hlásit. Už jsem se k řece nevracel, protože na to já nemám žaludek. Vojáka někde pochovali a už jsem o tom více neslyšel.

Ještě k sovětským vojákům: obecně je známo – aspoň mezi staršími – že někteří sověští vojáci si brali hodinky, to bylo to jejich „davaj časy“, anebo jízdní kola. Asi když se doma někdo objevil s náramkovými hodinkama, tak by byl eso mezi těmi ostatními obyčejnými kluky...

Naším bytem procházelo několik ruských vojáků a nestalo se absolutně nic, že by se z bytu něco ztratilo. Ovšem bratr, když ve Vítkovicích zajel na poštu, opřel kolo o zeď pošty na náměstí, a když se vrátil na náměstí, tak kolo bylo pryč! Říkali jsme bráchovi: „No, tak jsi dal příležitost, bohužel.“ Je škoda kola, ale oni zřejmě takové věci tam kdesi u nich v děrevni vůbec neměli. Pokud se jedná o ježdění na kole ruskými vojáky, tak někteří seděli na kole zřejmě poprvé. Byl jsem u toho, když voják jel na kole od zámku po ulici U Zámku a smál se na celé kolo, protože mu to jelo a chlapi na něj křičeli: „Brzdil!“ Neuměl na tom kole brzdit, možná že pokud jezdil dříve, tak že to bylo jinak než u našich běžných kol, že se točilo dozadu. Kolo mělo stále větší rychlost, a protože ta ulice není nijak dlouhá, najel na kolmo položenou ulici Závoří, vylít přes chodník a dopadnul hlavou na strom. Zůstal ležet v bezvědomí, tekla mu krev, ale dýchal. Pár lidí se seběhlo, a když jsme viděli, že je to s vojákem asi dost vážné, ozval se jeden chlapík, který říkal: „No, je ho třeba odvézt do nemocnice. Bylo by dobré zaběhnout k řezníkovi Hanákovi!“ Ten měl na kopečku naproti kostela, čili takových sto padesát, dvě sta metrů od místa toho úrazu řeznictví, a protože i porážel dobytek, tak měl z osobního auta udělaný – dneska se tomu říká pickup – mimo kabinu měl vzadu plechem zpevněnou plochu.

Přijel, chlapi vojáka naložili a pan Hanák ho odvezl do nemocnice. Takže radost z jízdy na kole byla pro mladého vojáka jenom krátká.

Rusi vojáky posílali na frontu bez pořádného výcviku, někdy se stávalo – to nemám z vlastní hlavy, ale od některých starších, co s vojáky mluvili – ukázali jim, jak se nabíjí puška, jak se střílí, ale jinak v podstatě nic, nějaká taktika a podobně, to v řadě případů nebylo, proto jich taky tolik padlo. No, takže tak jsme to brali, že mimo „davaj časy“ a mimo ty jízdní kola, že nám celkem nic nevzali – aspoň nikdo nehlásil... Oni měli jinak tvrdou kázeň. Pokud se jedná o vztah velitelů a řadových vojáků, tak řadoví vojáci teda neměli moc na různých ustláno, povídalo se – já jsem u toho nebyl, ale hodnověrní lidé říkali, že se stalo – že lidé hlásili sovětskému důstojníkovi, že nějaký voják znásilnil doktorku, Češku, v bytě, kde přenocovali. On si ho dal zavolat, a na místě ho zastřelil. Bez soudu, bez všeho. A to zřejmě varovali předem vojáky, že nesmí na našem území dělat takovéto věci.

STŘELNICE V PÍSKOVÝCH DOLECH

Když skončila válka, tak jsme se chodili s klukama koupat k Odře, nebo spíše se podívat, co je kde nového. U pískových dolů, kde byla za války střelnice, jsme uviděli, že se tam nějaká skupina kluků motá okolo místa, kde bylo umístěné dělo. Byli jsme zvědaví, hned jsme tam sběhli a zjišťovali, co tu dělají cizí kluci. Říkali: „My jsme z Mariánských Hor, byli jsme tu už včera. Dostáváme z nábojů, které tu zůstaly, střelný prach.“ „A co jestli se vám něco stane...“ — „Jak to dostáváte, to musíte dávat pozor, my už jsme to dělali včera,“ odpověděli. Předvedli nám to, měli jsme nejdřív takovou trošku husí kůži, co z toho bude.

V nábojnici je zasunutá střela a na spodku té nábojnice je zápalka. Dělali to jednoduchým způsobem: chytli celý ten nepoškozený, nevystřelený náboj a začali ho otloukat o hranu v místě pod střelou. Tam, kde ta střela byla zasunuta do nábojnice, tam ne, ale těsně pod, než se to začalo rozšiřovat. A představte si, že když to takhle omlátili, tak se ten vršek nábojnice trochu uvolnil, takže šlo střelu vytáhnout. A když se začalo třást tou nábojnicí, začal vypadávat střelný prach. Vypadalo to jak makarony, doslova jak makarony, jenom měly světle šedou barvu – barvu střelného prachu. Tyčinky byly duté a ještě v každé té nudli byl otvor. Když jsme viděli, že otloukli několik těch nábojnic a že se nic nestalo, tak jsme se přidali.

Zjišťovali jsme, na co to chtějí použít a líbilo se nám to. „Rakety budeme dělat, když dáš pár těch kousků střelného prachu do novin, zaroluješ a jeden konec přehneš, ale druhý zůstane volný a to přehnuté když svážeš a jeden ten kousek toho střelného prachu povytáhneš a podpálíš, tak to letí.“ Tak jsme si říkali: „Dobrá, nějaké kousky prachu si taky přiděláme.“ Když se nám zdálo, že toho máme dost, tak jsme pokračovali k Odře. Kluci z Mariánských Hor se tam ještě pachtili.

Druhý den jsme se tam vrátili. Kluci zase pilní jak včeličky, a otloukali. Přišli na jednu věc, kterou jsme jim vymlouvali, ať nedělají, že je to riskantnější. Oni totiž z nábojnice, ze které nebyl ještě vyspaný střelný prach, povytáhli jednu tu tyčinku. Střelu posadili zpátky na nábojnici, už jenom tak volně a podpálili tu povytaženou tyčinku. Ta poměrně pomalu hořela, a když dospěla až k té nábojnici, tak to bouchlo. A bouchlo to tak, že tlak vyhnal střelu nahoru. My jsme dali nohy na ramena a jenom jsme se dívali, jak se to bude vracet. Vyletělo já nevím kolik, jestli čtyřicet nebo kolik metrů, zkrátka poměrně vysoko a když jsem se podíval, tak jsem měl dojem, že to padá na mě. Utíkal jsem pár metrů a zase se mi zdálo, jako by to padalo na mě. Spadlo to do písku, ta střela nevybuchla. S klukama z Mariánských Hor jsme se rozloučili a říkali jim: „Vy tu blbnete, vám se může něco stát. Zapalovat volně, když v podstatě není žádná jistota...“

Dozvěděli jsme se pak, že jedna nábojnice vybuchla naplocho, že nevyhnala střelu nahoru, ale že se to roztrhlo a pár těch kluků bylo zraněných, hlavně v prostoru břicha, nohou... Podrobněji nebo víc nevíme, už jsme ty kluky od té doby neviděli a neměli jsme možnost se ani někoho ptát. Nehledě na to, že by to bylo z naší strany nerozumné se ptát třeba strážníka, protože bychom se přiznali, že jsme tam dělali podobné lumpárny. Kdy odvezli to dělo, a kdy odvezli zbývající náboje, to nevím. Už jsme se tam nehnali, protože to bylo pro nás zakázané území, mohlo se tam díť cokoliv... Tak to bylo s tou střelnicí a dělem.

NEVYBUCHLÁ MUNICE

Když jsme se my kluci s určitými problémy dostali k střelnému prachu, tak jsme to pochopitelně chtěli využít. Nechali jsme si to na příležitost zábrěžské pouti – pouť se konala vždycky v létě, a sice v den, kdy byl v kalendáři nějaký svatý, kterému byl kostel zasvěcený, bylo to nějak

v červenci. Udělali jsme si několik raket, to ostatní zatím čekalo, podpálili jsme jednu, ta teď letěla, jo! My jsme ztuhli. Fakt jsme ztuhli, protože jsme to pouštěli na Horymírově ulici, tam, kde končily na jedné straně domy, poslední statek byl Tománkův. Na opačné straně pokračovaly statky až k pískovým dolům. Teď jsme si uvědomili, že raketa mohla klidně, co čert nechtěl, vletět třeba do otvoru ve štítě domu, na seno, na slámu, to všechno bylo hořlavé. Naštěstí to skončilo jinde. Tak jsme si okamžitě řekli utrum, dále už jsme nedělali vůbec žádné hokusy pokusy, protože jsme na to mohli doplatit. Nedovedu si představit, kdyby rodina toho mého kamaráda Rudolfa Tománka skončila na hromadě popela, protože jejich statek to byla budova na budově, chlívy, obytný dům, stáje pro koně atd.

Po válce zůstala spousta střeliva, nábojů. Hlavně to, co zůstalo podobně jako v těch pískových dolech i na různých jiných místech. Sváželo se hodně nábojů, nevybuchlých bomb, a všechno do Polanského lesa. Byl tam zákaz vstupu ještě několik let potom. Každou chvíli se ozývaly mohutné výbuchy a vždycky oblak nad Polanským lesem. Víám akorát, že když jsem byl s otcem pro trávu, protože jsme chovali králíky (ti nám pomohli taky přežít zčásti válku, protože toto se neodvádělo německé vrchnosti), byli jsme v místě, kde je dneska domov důchodců U Korýtky, a každou chvíli se ozýval zvuk padajících střepin. Nebylo toho moc, protože většina zřejmě zůstala nad tím lesem. Zalehli jsme s otcem každý z jedné strany vozíku, že kdyby nás to mělo přibrat, tak ať jenom z části nekryté vozíkem.

Po skončení všech těch odstřelů, určitě to bylo nejméně příští rok, tak jsme se šli s klukama do Polanského lesa i přes zákaz podívat, co se tam děje a jak to vypadá. Nenarazili jsme na žádné náboje, na žádné střelivo, na nic, akorát kamarád uviděl nějaký balíček, tak po tom sáhnul a zakřičel, vyhodil to. Byl to fosfor, okamžitě mu spálil ruku. To byl jediný nález, který jsme měli. Opustili jsme Polanský les, do kterého jsme pak roky a roky nešli. Nebylo proč.

Audiozáznam pořízený v září 2014 Květoslavem Tučníkem do textové podoby s drobnými úpravami převedl Jiří Bureš ml.

*Mgr. Marie Konečná *1943*

VZPOMÍNKY NA KONEC II. SVĚTOVÉ VÁLKY

Narodila jsem se v prosinci 1943, a tak vlastní vzpomínky na konec války nemám. Něco si však pamatuji z vyprávění a vzpomínám si na pár poválečných zážitků, které s válkou souvisely.

V roce 1944 začaly nálety a bombardování Ostravy. Rodiče se proto rozhodli, že se maminka se mnou a s mým bratrem dočasně přestěhuje mimo Ostravu. A tak jsme ke konci války bydleli u známých v Rychalticích, což není daleko Ostravy. Tatínek zůstal v Ostravě, kde chodil do práce a na víkend a někdy snad i přes týden za námi jezdil. Ukázalo se, že naše odstěhování bylo prozíravé opatření, protože náš dům v Ostravě byl opravdu bombou zasažen. Jedná se o činžovní dům nedaleko radnice na Hrabákově ulici. Tento dům stojí dodnes. Bomba jím jen proletěla a vybuchla na dvoře. Statika narušena nebyla a v našem bytě ve třetím patře byl zničen pouze jeden pokoj. Byl to dětský pokoj a díra v něm byla přes celou místnost.

Rychaltice sice nebyly bombardovány, ale i tam byl konec války velice dramatický, neboť přes ně šla fronta. Bojovalo se a střílelo i v úplné blízkosti vilky známých, ve které jsme bydleli, a na zahradě zůstali ležet dva mrtví mladí ruští vojáci. Němci snad stříleli z kostelní věže a urputně se bránili, a tak padlo hodně vojáků na obou stranách.

Po válce toho bylo ještě mnoho, co tuto strašnou dobu připomínalo. Na mnoha místech ve městě vznikly „proluky“, prázdná místa po zbombardovaných domech. V blízkosti našeho bydliště to bylo smutné místo, na kterém dříve stávalo matiční klasické gymnázium. Gymnázium dostalo zásah 16. 3. 1945. V centru bylo takových míst mnoho.

Před domem, ve kterém jsme bydleli, byla zahrada. V této zůstaly po válce dva podzemní kryty. Byla to dosti strašidelná místa. Pod zem vedlo schodiště do temné místnosti, která byla shora chráněna betonovou deskou. Později byly kryty zrušeny a v prostorách zahrady vznikla přístavba Střední průmyslové školy hornické.

Dále si ještě pamatuji, že jsme si po válce s bratrem hrávali s protiplynovými maskami. Zvláště zajímavé byly jejich „choboty“. Byly to hadice s filtrem na konci. Doma též byl protiplynový dětský vak, který měl

jen malé slídové okénko a závit na filtr a jinak byl celý béžový z nějakého neprodyšného materiálu. Bylo to něco jako voskové plátno. Tento vak byl určen pro mne, ale myslím, že nebyl nikdy použit.

A také si pamatuji na zelené plechovky UNRA, ve kterých byly různé pochoutky. Zvláště mi utkvěly v paměti malé čokoládové pastilky – něco jako lentilky a zlaté sáčky, které obsahovaly nescafé.

Největším neštěstím, které se nejcitelněji dotklo naší rodiny, byla smrt mého dědečka, maminčina otce, Rudolfa Tlapáka. Zemřel v koncentračním táboře v Oranienburgu u Berlína. Dědeček byl ředitelem ostravského Matičního gymnázia a významným ostravským kulturním pracovníkem. Byl legionář a angažoval se v mnoha spolcích. Pro tuto svou společenskou aktivitu byl 5. 9. 1939 zatčen gestapem jako rukojmí. Byla to tzv. akce Albrecht I. Ze sběrného tábora v Ostravě byl převezen do koncentračního tábora v Oranienburgu. Zde 31. 10. 1940 zemřel. Jako příčinu smrti uváděly německé úřady sebevraždu. Spoluvězně, kteří se vrátili, však popsali, že dědeček, který již asi nebyl schopen snášet útrapy, se pokusil v noci o útěk z koncentračního tábora. Byl postřelen a zůstal viset na elektrických drátech, kterými byl koncentrační tábor obehnán. Na drátech ho snad ponechali několik dní. Ostatním pro výstrahu. Pak s německou pečlivostí poslali babičce všechny dědečkovy osobní věci, urnu s jeho popelem a oznámení o sebevraždě. Ještě nějakou dobu po válce byla urna v babiččině pokoji. Pak byla ve schránce u rodinné hrobky na hlavním hřbitově na Fifejdách, a po zrušení tohoto hřbitova, je umístěna na slezskoostravském hřbitově.

OSOBNOSTI OSTRAVY

MŮJ DĚDEČEK A RODINA LUBOVSKÝCH

Uplynulo již více než sto let, kdy můj dědeček, František Lubovský jako policejní strážník v Polské Ostravě v noci z 15. na 16. listopadu 1911 ve službě málem přišel o život. Jeho kolega, František Schenk, se kterým té noci sloužil, to štěstí neměl.

Rodina Lubovských pocházela z Opavy-Kateřinek, kde také řada jejich členů žila po celý život. Dědeček se tam narodil 30. 9. 1878. Tatínek František byl zedník, maminka Antonie pradelna. Měl ještě dvě mladší sestry.

Během vojenské služby v rakouské armádě se přihlásil k policii, a když obdržel definitivu, byl v roce 1903 převelen jako policejní strážník do obce Polská (nyní Slezská) Ostrava. V roce 1907 se oženil s mojí babičkou Františkou, která rovněž pocházela z Opavy-Kateřinek. Nejdříve bydleli v Polské Ostravě v činžovním domě na Michálkovické ulici naproti hornické Jaklovecké kolonii. Tam se jim v roce 1908 narodil syn Josef a v roce 1914 dcera Olga.

Babička vedla domácnost a dědeček pracoval jako strážník. Mezi místními lidmi byl velmi oblíbený. Když se v blízké hospodě strhla někdy rvačka, vždy pro dědečka přišli, aby zasáhl, i když nebyl ve službě. Byl vysoké, ramenaté postavy, a tak stačilo, aby se jen postavil do dveří a hned se všichni uklidnili. Někdy i řídil dopravu na křižovatce u spořitelny před dnešním Sýkorovým mostem.

V nešťastné noci v listopadu 1911 při hlídce v ulicích Polské Ostravy si oba strážníci všimli, že z přízemního okna jednoho domu vyskakují maskovaní muž v pláštěnce. Vyzvali ho, aby zůstal stát a legitimoval se. Muž však nereagoval a dal se na útěk, proto jej začali pronásledovat. Dědeček mu nadběhl z vedlejší ulice, chytil jej za ramena, ale zůstala mu v ruce jen jeho pláštěnka a muž začal střílet. Strážníka Františka Schenka na místě zastřelil, mého dědečka několikrát postřelil a utekl. Později se zjistilo, že šlo o dlouho hledaného zločince, který se pohyboval i mimo naše území. Dědeček skončil s vážným zraněním v nemocnici, jednu kulku se lékařům nepodařilo vyoperovat a tak s ní žil dědeček až do své smrti. V náprsní

tašce, kterou nosil v saku uniformy na levé straně v místě srdce, se našla kulka. Náprsní taška mu tehdy zachránila život.

Zavražděný strážník František Schenk byl pohřben na dnešním ústředním hřbitově ve Slezské Ostravě. Za rok, v říjnu 1912, byla nad hrobem vztyčena jeho socha z bílého mramoru v uniformě v životní velikosti. Krásná socha je dodnes zdaleka vidět a celý hrob je do dnešních dnů rodinou pečlivě udržován.

Při našich návštěvách hřbitova jsme se často zastavovaly s maminkou i u hrobu strážníka Schenka a maminka říkala, že přesně takovou uniformu nosil její tatínek, můj dědeček. Později jsem tam vodila své syny a dnes už i vnoučata.

Po uzdravení dědeček opět sloužil jako strážník, po vzniku Československé republiky byl policejním strážníkem, ke konci služby nadstrážníkem až do odchodu do důchodu tehdy už v Slezské Ostravě.

Dědeček jako rakouský voják prodělal celou první světovou válku a rád pak vyprávěl, jak bojoval na italské frontě na Piavě.

V roce 1925 si manželé Lubovští postavili na Slezské Ostravě rodinnou vilku na konci Zahradní, později Družstevní, ulice u řeky Ostravice za hornickou kolonií Kamenec, kde pak celá rodina žila. Tam také dědeček 3. února 1941 zemřel. Šel si po obědě odpočinout, usnul a už se neprobudil. Tehdy napadala velká spousta sněhu a zřizenci obce přišli odházet sněh, aby mohl pohřební vůz s koňmi projet ulicí až na hlavní cestu. Pohřební průvod šel pěšky až na kopec ke kostelu a na hřbitov, provázen policejní hudbou.

Já jsem se narodila stejného dne jako dědeček. Měl prý z toho velkou radost a těšil se, jak to budeme spolu oslavovat. Nedožil se však ani mých prvních narozenin. Koncem roku 1941 byl také umučen v Mauthausenu můj tatínek a tak jsem v raném věku – aniž jsem je poznala – ztratila dva velmi důležité muže svého života.

Babička dědečka přežila o deset let a opět byl pohřben a šel průvod z rodinného domu až nahoru na hřbitov. Tehdy jsem za pohřebním vozem šla i já. Babičku uložili do rodinného hrobu vedle dědečka, jsou tam také uloženy urny jejich syna s manželkou a také jejich dcery, mé maminky.

Dnes už by moji prarodiče místo svého bydliště nepoznali. Všechno se změnilo. Slezskoostravská radnice ale zůstala. Tam, kde se bočním vchodem vstupuje do výstavní Slezskoostravské galerie, byla policejní

služebna. Odtamtud vycházel můj dědeček se svými kolegy na obhlídku rajonů.

A ještě douška k rodině Lubovských: za druhé světové války po smrti manžela (bratrance mého dědečka) požádala jeho vdova o důchod po něm. Bratranec byl v produktivním věku vojenským veterinářem u vojenských koní, tedy státním zaměstnancem. Němci tehdy prošetřovali, zda má vdova na důchod nárok a při své důkladnosti zjistili, že dávný předek rodiny Lubovských byl polský šlechtic, který ovšem svůj majetek prohrál v kartách a aby početnou rodinu uživil, pracoval jako cestář. Dokonce našli i erb. Šlechtický titul i erb nabídli vdově k odkoupení, ale ona odmítla. Tato historka se v rodině stále vypráví. Že je na ní kousek pravdy jsem zjistila, když jsem na internetu našla erb Lubovského z Lubovic a na mapě na území Polska na sever od Ostravy, směrem na Ratiboř a Rudnik i obec Lubowice.

Ing. Jiří Kašpárek

OSUDY MICHÁLKOVICKÉ RODINY LANZERŮ

Každý michálkovický občan zná lokalitu mezi ulicemi Petřvaldskou a Sládečkovou, zvanou Lanzerovec. Bohužel, dnes již pouze tento název připomíná dvěstěletou historii rodu Lanzerů, který zde mnoho let žil a podnikal. Vše skončilo tragickým obdobím druhé světové války.

Pamětníkem a legendou rodu Lanzerů, hrdě se vždy hlásící ke svým kořenům v Michálkovicích, byl Kurt Lanzer, žijící přes pětadesát let v Izraeli, kde také v říjnu 2014 zemřel.

Narodil se sice v Ostravě-Petřkovicích, ale již v roce 1933 se se svými rodiči přestěhoval do Michálkovic, kde otec Evžen provozoval hospodu a matka Amélie obchod se smíšeným zbožím. Ihned na počátku nacistické okupace v březnu 1939 Němci všechny michálkovické Židy shromáždili v budově měšťanské školy k výslechům.

S pomocí pana Neboráka z Rychvaldu se podařilo rodině Lanzerových uprchnout přes Fryštát do Těšína a dále pak do Krakova a Lvova. Kurt zde chodil do polské školy, jeho bratr Walter studoval na gymnáziu, druhý bratr Norbert pracoval jako dlaždič a otec dělal číšníka v kavárně Ritz. Ve Lvově rodina Lanzerových žila do roku 1940.

Po podpisu smlouvy mezi Německem a Sovětským svazem ovládli Lvov Rusové a ihned internovali všechny cizince podezřelé z údajné špionáže. Lanzerovi byli spolu s dalšími cizinci převezeni do lágru Panino v Gorkovské oblasti. Koncem roku 1941 byla pětičlenná rodina Lanzerů přesunuta dále do Uzbekistánu k tádžickým hranicím. Pracovali tam všichni na stavbě zavodňovacích kanálů. Rusové jim radili: „Pokud se chcete najíst a zase se vrátit domů, pomůže vám jedině armáda.“

V té době se z novin dozvěděli, že se v Buzuluku tvoří československá vojenská jednotka. Otec rodiny se dvěma syny Woldemarem a Norbertem podnikl strastiplnou desetidenní cestu ke Svobodově jednotce. Na následky prožitých útrap a těžké infekční choroby Evžen Lanzer v buzulucké nemocnici zemřel. Kurt se svojí matkou si podali písemnou žádost, že chtějí také jako dobrovolníci ke Svobodovi. „Bylo mi přesně čtrnáct let a čtyři měsíce, když jsem jako spojař nastoupil do armády“, vzpomínal Kurt Lanzer. Na frontu však pro nízký věk ještě nemohl. Přihlásil se proto

k parašutistickému výcviku, který ukončil v necelých šestnácti letech. Maminka bratrů Lanzerových oblékla vojenskou uniformu zdravotní sestry. Kurtovi bratři jako příslušníci kulometné rotý se zúčastnili významné bitvy u Sokolova, ve které zahynula značná část vojáků československé jednotky. 8. března 1943 zde padli i Norbert a Walter Lanzerovi. Kurt jako radista spojovacího praporu prošel boji u Dukly. Konec války jej zastihl na jižní Moravě u Boskovic. Po převelení jednotky do Prahy se zúčastnil slavnostní vojenské přehlídky a pochodu ze Staroměstského náměstí až na Pražský hrad. Druhá světová válka pro něj skončila, když koncem září 1945 byl v Turnově propuštěn do civilu.

První jeho cesta vedla do rodné Ostravy. Jak sám řekl: „Byl to koncem pětáctýřicátého smutný návrat. Z celé naší rodiny nezůstal kromě mne a maminky nikdo. Z těch Židů, kteří byli s námi vyhnáni z Michálkovic, nikdo nepřežil...“

PILOT RAF MIROSLAV SEDLÁČEK

Celonárodní tragédie konce třicátých let minulého století, která vyvrcholila likvidací Československé republiky, přinesla na druhé straně i řadu hrdinských činů našich občanů, starších i docela mladých.

Jedním z těchto hrdinů byl náš michálkovický občan, tehdy osmnáctiletý gymnazista Miroslav Sedláček. Krátce po okupaci využil možnosti ilegálního přechodu z Protektorátu Čechy a Morava do Polska, který na pomezí Michálkovic a Petřvaldu organizovala skupina vlastenců pod vedením jeho otce. V Polsku společně s polskou armádou Miroslav Sedláček ustupoval před Němci, až se dostal do Sovětského svazu. V SSSR byl spolu s dalšími Čechy zatčen a internován v táborech Oranky a Suzdal.

Na výzvu československé exilové vlády v Londýně se přihlásil jako dobrovolník do vznikající Československé armády. V ní pak bojoval na pozemních i vzdušných bojištích až do konce druhé světové války. V letech 1940 až 1941 se zúčastnil bojů o Tobruk v Severní Africe, následně pak absolvoval pilotní výcvik v Královském kanadském letectvu a do roku 1943 v něm i sloužil. Od roku 1944 do konce války létal jako pilot 311. bombardovací perutě Britského královského letectva (RAF). Tato peruť byla zařazena do pobřežního letectva, vykonávala hlídkové lety

a bombardování německých ponorek operujících v oblasti Severního moře. Na bombardéru B 55 Mitschel Miroslav Sedláček v hodnosti seržanta RAF nalétal celkem 85 operačních hodin. Po ukončení války byl v září roku 1945 demobilizován.

Po válce se místo uznání svého vlastenectví, odvahy bojovat za osvobození Československa se zbraní v ruce a prokázaného hrdinství, za které dostal celou řadu vojenských vyznamenání, dočkal jako voják západní fronty jenom perzekuce komunistickým režimem. Byl degradován do hodnosti vojína. Po roce 1948 byl dva roky bez práce, později našel uplatnění jako úředník v národním podniku Benzina. Částečného uznání se mu dostalo pouze v krátkém období let 1968 až 1971, kdy zastával funkci ředitele n. p. Benzina Brno. Období „normalizace“ však přineslo opět zákaz činnosti ve vedoucích funkcích. V roce 1975 odešel do důchodu a v roce 1981 ve věku šedesáti let zemřel. V roce 1991 byl „in memoriam“ povýšen do hodnosti podplukovníka České armády.

O hrdinství, prokázaném na bojištích druhé světové války, svědčí i další vojenská vyznamenání, která Miroslav Sedláček obdržel. Jsou to medaile Africa Star, Ocean Star, Za chrabrost, Za zásluhy, Za zásluhy v boji proti fašismu a Čestný odznak československého vojenského pilota 1991.

UČITEL KAREL ČIHALÍK

Karel Čihalík se narodil 31. ledna 1916 v Přerově. Po absolvování ostravského Pedagogického ústavu se oženil a v roce 1940 nastoupil jako učitel michálkovické obecné školy Na dědině. Spolu s manželkou Věrou bydleli v pronajatém bytě na ulici Panské. V učitelském sboru školy, ale také u rodičů dětí byl mimořádně oblíben. Svým žákům se věnoval nejen ve vyučování, ale i ve svém volném čase při organizování jejich mimoškolní zájmové činnosti.

Jeho osobnost charakterizovalo především úžasné české vlastenectví, zvláště ceněné v době německé okupace. V této tragické době organizoval schůzky stejně smýšlejících spoluobčanů, na kterých společně poslouchali německými úřady tehdy zakázané české vysílání Jana Masaryka z londýnské stanice BBC. Svou nezměrnou obětavostí a úsilím posiloval vlastenecké citění v celém svém okolí.

Tato jeho činnost byla násilně přerušena počátkem roku 1942. Na základě udání konfidentů byl přímo ve školní budově zatčen gestapem, které jej odvezlo do vyšetřovací vazby v Ostravě. Následně byl vězněn v Brně a nakonec převezen do koncentračního tábora v Osvětimi. Zde dne 25. června 1942 v plynové komoře zahynul. Bylo mu pouhých šestadvacet let...

Tragický osud a vlastenecká oběť Karla Čihálíka zasáhla jeho mladou rodinu i přátele a známé v širokém okolí. Jeho zásluhy v boji za osvobození Československa ocenil prezident Dr. Edvard Beneš, když mu 10. února 1948 in memoriam udělil Československý válečný kříž 1939. Vyznamenání rodině Karla Čihálíka předal tehdejší ministr národní obrany, generál Ludvík Svoboda.

*Alena Grušková *1932*

VZPOMÍNKY NA JOSEFA FILGASE

V době před druhou světovou válkou učila v Mariánských Horách na II. dívčí obecné škole učitelka Božena Vopařilová. Byla velice oblíbená učitelka, žáci ji milovali. Po nějaké době se v její blízkosti velmi často objevoval mládenec, kterému jsme říkali pan učitel. Byl to všímavý mladík, denně chodíval do dolní části Mariánských Hor k jámě Ignát a velice často byl viděn, jak si zapisuje nějaké poznámky.

Na začátku měsíce července vyváželi z jámy Ignát, stejně jako na ostatních šachtách v našem městě, koníky, aby se napásli na sluníčku na čerstvé trávě poblíž dolu. Dělo se tak na svátek sv. Prokopa, patrona horníků. Všichni z okolí jsme jim nosili suché pečivo a hlavně mlisky, nejvíce tedy cukr. „Pan učitel“ – Josef Filgas začal chodit také, aby viděl koníky na vlastní oči. A zažil zde také to, že havíři, kteří s koníčky jezdili denně celé směny v dole, se rádi setkávali se svými „tahači vozíků“ i na louce. Každý koník měl svoje jméno, ale zároveň slyšel i na jméno svého pána.

Stalo se, že koníček uslyšel, jak havíři volají na svého kamaráda: „Karle!“ Koníček, kterého mnoho let v podzemí opatroval jeho vozač, uslyšel jméno Karel a hned se vydal k horníkovi, kterého očichal a začal pilně olizovat. Jeho pán, tedy horník Karel, začal koníčka hladit a dával mu také mlisky. Přitom mu radostí tekly slzy, že ho jeho miláček – koníček, poznal. Nevěděli jsme jako děti, že koníci jsou téměř všichni slepí, když žijí řadu let v naprosté tmě v podzemí! A ani jsme nevěděli, že tento havíř z dolní kolonie z Mariánských Hor je již v penzi a několik týdnů koníka neviděl! Všichni jsme je obklopili a radovali jsme se z toho, že koníček poznal svého „pána“. Byl mezi námi i Josef Filgas. Pohotově začal debatovat s horníky, později se s nimi několikrát sešel a začal se také zajímat, jak si koníci žijí v hluboké jámě Ignát. Prostřednictvím paní učitelky Vopařilové a našich známých se seznámil se závodním inženýrem p. Moslerem, který mu umožnil, aby se dostal do prostor jámy Ignát, kde koníci celý rok žili.

Tak začal Josef Filgas soustřeďovat vzpomínky a současné zážitky havířů a občanů, kteří koně chodili sledovat již několik roků. Seznámil se se spisovatelkami Helenou Salichovou a Jarmilou Glazarovou. Po velmi krátké době sepsal krásnou knížku Koníček Ivánek. V této knížce seznámil

především nás, tehdy žáky obecných škol s tím, jaké kamarády máme na ostravských šachtách.

Protože již předtím napsal – mimo jiné – knížku Mezi brášky, kterou jsme jako děti četli nejen ve školách, ale byl to častý dárek k různým svátkům, a protože jsme také koníčky znali, byla i kniha Koníček Ivánek v době války i po ní nejmilejší knížkou ostravských dětí.

Na podzim roku 1938 se muselo mnoho dalších občanů, kteří pracovali na šachtách v okresech Karviná a Český Těšín, odstěhovat do Moravské Ostravy, protože tuto část naší republiky získalo Polsko. My, kteří jsme tenkrát byli dětmi, jsme nechápali, co to je mobilizace a byli jsme velice překvapeni, když do Mariánských Hor, a to přímo na koleje u nádraží, byli nastěhováni horníci s rodinami, a to vždy několik rodin do jednoho vagonu. Na pomoc těmto havírům začal jednat s vedením jámy Ignát nejen kněz, páter Jindřich Březina, ale i mnozí učitelé a také Josef Filgas. Chodil denně do kolonie Kažmír, kam byly postupně stěhovány rodiny z vagonů. Byl podzim, nebylo kde vykoupat děti, a proto musely vdovy, které bydlely na Kažmíři, uvolnit jednu místnost pro rodinu, která přijela „z Polska“. Aby se tyto děti měly kde připravovat do školy, Josef Filgas spolu s ředitelem školy Krečmerem a paní učitelkou Vopařilovou dohodli s místním hostinským Novákem z Vondráčkovy ulice uvolnění místnosti pro přípravu dětí do školy.

Po válce se Josef Filgas zapojil do akce Heleny Salichové „Budujeme Slezsko“ na pomoc postiženému Slezsku např. tím, že v kině Slávia v Mariánských Horách (později i jinde) četl nám, dětem, ze svých knížek. Vybíralo se dobrovolné vstupné.

Několik let jsme se s panem Josefem Filgasem neviděli, až ostravská knihovna pořádala v Komenského sadu čtení a půjčování knih, hlavně dětem. Byla to vynikající akce, mnoho nás tam začalo pravidelně docházet a nejen půjčovat knížky, ale také jsme mohly my, někdejší válečné děti, vzpomínat na trpká léta války. A tak se stalo, že jsme se s panem Filgasem setkali! Vůbec se nezměnil, pomáhal nejen vzpomínkami, ale i radami, co se dá ještě při těchto návštěvách při čtení v parku zlepšit. Byly to překrásné dny!

ZNÁME HELENU SALICHOVOU?

Paní Helena Salichová celý život prožila v Polance nad Odrou. Po ukončení pražských studií nastoupila jako sekretářka k hraběnce Marii Stoně do třebovického zámku. Pracovala vždy přesně a spolehlivě, a protože na zámek byli zváni hosté – spisovatelé, redaktori, novináři, hudebníci, malíři a sochaři – byla se všemi seznámena a byla ráda za takovou práci.

Za války, když paní hraběnka odešla z Třebovic, zůstala Helena Salichová v Polance a věnovala se psaní knih. Také velice ráda hrála na klavír, říkala, že dobrá hudba je její odpočinek. Konec války přinesl Heleně Salichové velmi mnoho tvrdé práce. Kdo dnes ještě pamatuje, jak vypadalo Slezsko koncem dubna 1945? Všude trosky a všechno poničené, lidé byli bez domova a přišli o všechno. Kdo viděl Ostravu a hlavně Opavu v květnu 1945, ten na ni do smrti nezapomněl. Nastala doba, kdy bylo třeba pomoci všem postiženým. Ale jak? Helena Salichová udělala něco, čím se nikdy nechlubila: vyhlásila akci „Budujeme Slezsko“ na pomoc válkou postiženému Slezsku.

Obešla všechny své známé umělce, spisovatele, hudebníky a snažila se, aby vydělal hodně peněz pro válkou postižené občany. Mnozí si tenkrát mysleli, že je nemožné, aby žena uspěla v takové akci. Požádala o pomoc pana učitele Jana Pešata, zda by nemohl se svým Filharmonickým sdružením uspořádat nějaký koncert pro občany a výtěžek by pak šel na postižené Slezsko. Tak se stalo, že první koncert byl v Mariánských Horách a pan Slabý, majitel sálu dal tento sál zdarma k dispozici (bylo to pozdější kino Slávia), hudebníci hráli také zadarmo. Občané byli nadšeni, že mohou slyšet Slovanské tance od Antonína Dvořáka. Pro velký úspěch pokračovali dalším koncertem, tentokrát Mou vlastí Bedřicha Smetany.

Přátelé Heleny Salichové začali pomáhat velice účinně. Byly uspořádány další koncerty nejen v Ostravě, ale i v jiných městech spolu, s hereckými vystoupeními. Pomáhali i spisovatelé svými články v denním tisku, malíři Ferdyš Duša z Frýdlantu nad Ostravicí, Vladimír Kristýn, Josef Dobeš a Bohumír Dvorský.

Peníze přibývaly a mnoho občanů, kteří byli takto podpořeni, jí vřele děkovali písemně, dokonce i v rozhlasových vysíláních. Helena Salichová tuto akci skromně brala jako kolektivní dílo a svou občanskou povinnost, byla šťastná, povedlo-li se zachránit nějakou památku, pomoci lidem.

Byly konány akce pro děti, umělci předčítali dětem ze svých knih. Pamatuji, jakého úspěchu dosáhl Josef Filgas když četl v Mariánských Horách v kině Slávia ze svých knížek Mezi brásky, Brášci v modré zemi a hlavně Koníčka Ivánka. Sál byl vždy zcela zaplněn a i když bylo vstupné dobrovolné, vždy se hodně vybralo. Tato čtení byla i v jiných městských čtvrtích Ostravy, ale také v Opavě, Hlučíně, Klimkovicích a jinde.

Dnes, po mnoha letech, je třeba poděkovat za všechnu práci těm, kteří dobročinné akci na pomoc postiženému Slezsku pomohli. Ale kdo si zavzpomíná, kdo byla Helena Salichová? Kdo si dokáže představit, co vykonala dobrého pro všechny občany, kteří pomoc potřebovali?

Prosím proto, zavzpomínejte na spisovatelku Helenu Salichovou z Polanky nad Odrou. Škoda, že již nežije komentátor Československého rozhlasu F. K. Zeman! Ten také hodně pomáhal. Možná by se v ostravském rozhlasu někde v archivu našla nějaké relace o této akci.

Díky Vám, paní Heleno Salichová za to, co jste pro Slezsko vykonala!

VZPOMÍNKY NA JARMILU PODIVÍNSKOU GLAZAROVOU

V době první republiky se asi od roku 1928 v Moravské Ostravě setkávali lékaři v kavárně Fénix, kde si vyměňovali své zkušenosti. V té době v našem městě žádné organizace lékařů nebyly.

Na tato setkávání začal docházet i městský lékař z Klimkovic. MUDr. Josef Podivínský byl velice oblíbeným lékařem v Klimkovicích, ale i přilehlých obcích. Když ovdověl, začal stavět velkou vilu, kde měl také ordinaci, ale hlavně větší zahrádku. Oženil se s mnohem mladší ženou, která ho doprovázela při jeho návštěvách pacientů v Klimkovicích. Jeho paní Jarmila velice ráda poznávala okolí Moravské Ostravy, a když jezdil na schůzky lékařů do Ostravy, začala jezdit s ním. Lékař ale brzy poznal, že jeho ženu zajímá všechno, co se ve Velké Ostravě koná, proto jí domluvil, že v době jeho schůzek s přáteli lékaři, bude ona mít společnost s ženami těchto lékařů v kavárně Savoy na rohu Zámecké a Puchmajerovy ulice. Palác – objekt pojišťovny Riunione Adriatica di Sicurita architekta Karla Kotase, kde kavárna sídlila, byl dokončen v roce 1928. V této kavárně při jejich schůzkách hrávala hudba státní policie. Paní Podivínská, které se říkalo „paní doktorova“, navázala styky s vedoucím kavárny a ten ji seznámil s policisty – hudebníky, kteří běžně pracovali na policejních

stanicích v Moravské Ostravě. Nejen život v kavárnách ji zajímal, byla zvědavá žena a do Ostravy jezdila i mimo koncertní dny, aby ji členové policejní hudby mohli ukázat zajímavosti ze svých rajónů – Slezskou Ostravu, Mariánské Hory, Hrabůvku... Pak ji museli doprovodit na nástupní zastávku tramvaje „K“, to bylo na Hlavní třídě nedaleko dnešního mostu Miloše Sýkory. Od roku 1925 takto jezdila elektrifikovaná tramvaj. Na konečné v Klimkovicích ji zase doprovázeli k nedalekému domu řidiči tramvaje.

Jako první ji provázela po Hrabůvce po haldách strážmistr Josef Kresta, který ji rozsáhle informoval, jak prožil několik dnů své dovolené v převlečení mezi opilci a otrhanci přímo v zimě roku 1929 na této haldě. Protože jako policista nesměl psát žádné knihy, sepsal, co prožil mezi těmito chudáky pod jménem Jan O. Bor a vydal pod názvem Ocúny hald. On sám vymyslel, jak nazývat tyto lidi: byla to tzv. brenpartie. Napsal také další knihu, Oběti strojů. Paní Podivínskou to velice zaujalo a sdělila mu, že sama uvažuje, že by sepsala vzpomínky na dobu, kterou prožila. Byly to později Roky v kruhu.

Paní Podivínská chodila po různých částech města, ale když byla pozvána na Důl Ignát na den, kdy se vyváželi koničci z šachty na louky, aby si užili sluníčka a čerstvé pastvy, neodolala a pak sem jezdila vždy s nesmírnou radostí. Dokonce se dostavila i se svým synovcem Itou až z Prahy, aby mu ukázala, jak se staří havíři vítají se „svými“ koničky. Nikdy nepřijela jen tak s prázdnou – vozila vždycky koníkům staré rohlíky a dokonce i cukr!

Tak se téměř celá naše rodina seznámila s paní Jarmilou Glazarovou, jak jsme jí začali říkat, až když vyšla kniha Roky v kruhu a slyšeli jsme, že je to její rodné jméno.

Přátelství s paní Jarmilou Glazarovou a jejími průvodci, členy ostravské státní policie, trvalo dlouhá léta. Paní Glazarová pomáhala horníkům tím, že o nich hodně psala i do denního tisku v Čechách. Když ovdověla, odstěhovala se do Prahy, aby byla poblíž své sestře a synovci.

Celou válku si s ní mí rodiče i rodina pana Kresty psali nejen vánoční a novoroční přání, ale dokonce i dopisy a popisovali jí vždy to, co se v našem městě stalo. V roce 1948 jsem viděla Jarmilu Glazarovou naposledy. Po sokolském sletě jsem nejela rovnou domů, ale k tetě do Prahy 7, kde jsem trávila „jako“ prázdniny. Přišla sousedka z bytu nahoře, jestli může přijít na chvilku i se svou sestrou na kousek řeči. Jaké to bylo

oboustranné překvapení! Byla to Jarmila Glazarová, a přišla i se synovcem Itou. Jenom paní Glazarová litovala, že nemluví o ostravsky, což ona ráda poslouchala. Přijela proto na několik dní do Ostravy, byla velice překvapená, jak jinak tady žijeme.

Už se podruhé neprovdala, stala se známou spisovatelkou. Přes svaz spisovatelů byla umístěna do Leningradu, kde pracovala pro kulturu na našem zastupitelstvu.

Po roce 1950 přestala korespondence s Jarmilou Glazarovou docházet, jen její sestra občas napsala. Tím jsme se s velice skromnou, sympatickou a oblíbenou paní Glazarovou rozloučili.

JAN PEŠAT A OSTRAVSKÁ FILHARMONIE

V Ostravě - Mariánských Horách vyrostl a mládí zde prožil Jan Pešat. Vystudoval a pak učil na měšťanské škole v Ostravě-Hrušově. Miloval hudbu a tak v roce 1930 založil filharmonické sdružení zvané Ostravská filharmonie. Hrál zde hodně jeho kolegů učitelů a celá policejní hudba z Moravské Ostravy. Toto filharmonické sdružení hrálo nejen v Ostravě, ale i v jiných městech, např. ve Vsetíně za války byla hrána Smetanova Má vlast a Dvořákovy Slovanské tance.

Hudebníci hrávali často i zadarmo nebo za minimální odměnu, aby se získaly peníze pro rodiny, jejichž otcové byli za války vězněni. Kdo to ale dnes ví? Pan učitel Jan Pešat se stal zakladatelem hudební školy v Ostravě-Vítkovicích a byl dlouhá léta jejím ředitelem.

Byl milovníkem vážné hudby a velice často pomáhal školám, kde hrál orchestr. Miloval Leoše Janáčka a jeho hudbu. V roce 1928 při návštěvě Brna zjistil, že vážně onemocněl Mistr Leoš Janáček. Pan učitel ihned obešel všechny známé, žádal je o pomoc. Tak se stalo, že zajistil v Moravské Ostravě v sanatoriu dr. Kleina Janáčkovi pobyt, kde byl léčen (v Kleinově sanatoriu na Hornopolní ulici bylo později umístěno gynekologicko-porodnické oddělení Městské nemocnice na Fifejdách). Léky zajišťoval např. u primáře Raimunda Šrámka, ředitele státní nemocnice v Zábřehu. Hodně mu pomáhal primář Bohumil Malý a mnoho jiných lékařů.

Největší radost ale udělal Leoši Janáčkovi, když s několika členy filharmonického sdružení přišli Mistrovi zahrát přímo pod okna pokoje!

Majitel sanatoria dr. Klein pohotově přidělil Leoši Janáčkovi další místnost, kde mu pravidelně přicházelo hrát několik muzikantů, někdy kvarteta, jindy celá dechovka policejní hudby! Byl to pan učitel Jan Pešat, který se se svým kolektivem hráčů v srpnu 1928 naposledy s Janáčkem rozloučil. Takovou krásnou rozlučku Fifejdy již nikdy neviděli...

Filharmonické sdružení hrávalo nejvíce v kostele sv. Pavla ve Vítkovicích, kde ho o hudbu žádal kněz, farář Olšovský.

O spolupráci na pomoc postiženému Slezsku jej požádala spisovatelka a malířka Helena Salichová. V rámci akce „Budujeme Slezsko“ hrával Jan Pešat se svým početným kolektivem velice často. Zadarmo vyjížděli do mnoha městeček a obcí v okolí Moravské Ostravy. Největší díky sklídili v Opavě, která byla téměř samá troska!

Jan Pešat miloval Beskydy. Kdykoliv měl možnost, jezdil do Frýdlantu nad Ostravicí a šlapal na Lysou Horu. Stalo se zvykem, že i řada muzikantů jezdila na hory, aby si „vyčistila plíce“, jak říkal pan učitel.

Byl to člověk velice štědrý, dobrosrdečný a také se stalo, že mnohdy na svou dobrotu doplatil. Za první republiky byla nejen policejní hudba, ale všechny šachty měly své dechovky. Pan učitel zadarmo všem pomáhal, radil a vzpomínám, jak mu byl vděčný i vedoucí dechovky dolu Hlubina Ing. Edvin Bartoš. Jan Pešat se velmi zasloužil o hudební vzdělání mnoha ostravských občanů a absolventů hudební školy Leoše Janáčka ve Vítkovicích. My, kteří jsme ho dobře znali, můžeme jen vzpomínat, jak Ostravu zviditelnil. Proč ale nemá ve městě dodnes památník?

Pane učiteli Pešate, nikdy na Vás nezapomeneme!

POLICEJNÍ HUDBA MORAVSKÁ OSTRAVA

Policejní hudba byla v Moravské Ostravě založena na podzim 1927. Jejím dirigentem byl nadstrážmistr Antonín Sochor. Po jeho smrti hudbu vedl Karel Stonavský. Policejní hudba byla ve městě oblíbená a účinkovala nejen na policejních a státních akcích, ale také na soukromých akcích. K nacvičování měla hudba přidělenou zkušebnu v Hulvákách naproti závodního tržiště v budově policejní školy, která patřila Vítkovickým železárnám.

Velitelem ostravské policie byl na počátku II. světové války mjr. Němec, který v budově policejního ředitelství také bydlel, velitelem celé Moravské Ostravy byl major Merler.

Na počátku července 1943 byli členové policejní hudby zatčeni a vypadá to, že kvůli žárlivosti manželky jednoho z hudebníků. Policejní hudba nacvičovala po večerech, paní se rozčílila, že muž je někde s kamarádkou a šla na policejní velitelství požádat o prošetření. Vrátný místo informování majora Němce (příznivce policejní hudby), zavolal přímo na Gestapo. Ti se okamžitě rozjeli do zkušebny policejní hudby, kde přistihli muzikanty při poslechu zakázaného západního rozhlasu. Okamžitě museli nasednout do policejního autobusu a byli odvezeni neznámo kam.

Můj tatínek byl toho večera zapůjčen do opery do Ratiboře, kde jim onemocněl fagotista – jel tam právě na příkaz mjr. Němce. Ráno jsme byli probuzeni tlučením na dveře – za nimi stál gestapák a taky náš soused Josef Hanák, který byl řidičem policejního zeleného Antona. Bydleli jsme v policejních domech U Náhonu 8. Tatínek požádal pana Hanáka o půjčení vysílačky, aby zavolal mjr. Němce a vysvětlil mu, že nikde v Hulvákách nemohl být, když hrál v Ratiboři v divadle a přijel domů nad ránem. Mjr. Němec ho uklidňoval, že se nemá rozčilovat, vzít si něco prádla a jídla a hudební nástroj, také pro ostatní muzikanty aby něco přibral. A že se celá věc brzy vysvětlí, hlavně ať neodporuje a zůstane klidný.

Gestapák měl přesné instrukce a tak pana Hanáka navigoval až do Netvořic u Benešova v Čechách, kde byl budován velký pracovní lágr, pobočka koncentráku. V Netvořicích je gestapák vysadil na faře a pokračoval dál. Přijelo nákladní auto, odvezlo potraviny a tatínka do Maskovic, kdežto věci, které přivezl, zůstaly na faře. Knězem byl v té době páter Petr Sirotek, který policejní hudbě pomáhal, ta zase na oplátku hrávala v neděli v kostele. Tatínkovi se díky dobrým lidem podařilo poslat domů pohlednici. Pořídil také několik fotografií policejní hudby před sutinami domů oblasti, kde se pohybovali. Fotografie jsem odevzdala, mám už jen fotokopie.

Díky upřesnění PhDr. Tomáše Zouzala z Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, který se o vysídlování oblasti zajímal, vím, že: „V letech 1942–1945 proběhlo vysídlení Benešovska, Neveklovska a Sedlčanska. Na území 75 obcí vznikl nový výcvikový prostor pro jednotky Waffen SS - největší vojenské cvičiště, jaké se kdy v českých zemích nacházelo.

Vysídlení bylo zároveň největší protektorátní migrační vlnou. Změnil se život 30 000 lidí, kteří většinou přišli o svůj domov. Oblast byla částečně dále využívána i hospodářsky, nyní ovšem v režii SS. Na cvičišti vzniklo přes 40 tzv. SS-Hofů - zemědělských dvorů, kde pracovali zůstavší obyvatelé.“

Policisté byli do Maskovic přivezeni tak, jak byli na zkoušce, v policejních uniformách a s hudebními nástroji, nejvíce jim chyběly potravinové lístky. Byli ubytováni v opuštěných domcích, museli pomáhat na žňových pracích, pomáhali bourat domky po vysídlených obyvatelích. Dělalí výkopové práce, pracovali na rozvodu elektrického vedení. Několik týdnů byli v osadě Třepčín, která byla prázdná, a mohli si tam sami vařit. Občas jím se stravováním pomohly přítomné rodiny, z jedné jejich dcera – tehdy asi osmiletá – si vzpomněla na jednu situaci a po letech mi ji písemně sdělila. Z dopisu paní Marie Šmejkalové, který vznikl na základě výzvy starosty obce: „Maskovice byly vystěhovány v roce 1942, to byla první etapa. Byl zde zřízen dvůr SS. Netvořice se stěhovaly v roce 1943. Stěhovala jsem se i já s rodiči a sestrami. Lidé, kteří si nestihli najít náhradní ubytování (lidé z druhé a třetí etapy), byli v roce 1943 nastěhováni do Maskovic. Mně bylo tenkrát osm let, jedné sestře 5 let a nejmladší 14 dní. Skoro v každém domě bydlely 2-3 rodiny. ... Doma jsem pak slyšela, jak si maminka s tatínkem povídají o policistech z Moravy, kteří jsou ubytováni v Lešanech a které vozí do Třebsína. Jednou, po návratu ze školy, vyprávěla maminka, že k nám přišli právě ti policisté, kteří ve vsi něco dělali. Muselo to být na podzim, v době, kdy byly zralé švestky. Maminka měla upečený švestkový koláč a každému z policistů ukrojila. Nevím, kolik jich bylo. Jeden z nich olíznul nůž a řízнул se do jazyka, tak mu maminka koláč zabalila.“ (31. 3. 2011)

Během roku, který strávili policisté na těchto nucených pracích, se nedostalo rodinám žádných informací. Za rok byli příslušníci policejní hudby z Maskovic propuštěni a vrátili se zpět do Moravské Ostravy, o svém pobytu měli zakázáno hovořit. Jak se ukázalo, ne všichni však po zatčení do Maskovic odjeli, popraven byl např. manžel oné žárlivé ženy, na jejíž popud celá tragédie vznikla.

Po skončení války byli hudebníci od policie propuštěni a mnoho jich se hudbou živilo – v rozhlasovém orchestru, ve filharmonii, v orchestrech divadel apod.

ČAS DĚTSTVÍ

BĚLSKÝ LES A JEHO STUDÁNKY

V mých dnešních vzpomínkách se vrátíme do doby před osmdesáti lety, kdy Bělský les byl mladý jako my, budeme sledovat jeho růst, jeho proměny až do dnešní doby. Zastavme se a s pokorou se skloňme nad jeho majestátem, naslouchejme jeho šumění, nasávejme jeho vůni. Bělský les, jeho studánky – oáza klidu, odpočinku, ale i dobrodružství, jak ho přinášel také život.

Dříve než začnu své vyprávění, musím se zmínit o dvou studánkách v Hrabůvce. Nacházely se na návsi a vytékaly ze břehů selských statků. První byla u statku sedláka pana Naisara a sloužila obyvatelům osady Šídlovec. Druhá vytékala u statku paní Musálkové, nedaleko kostela. Oba prameny měly výbornou vodu a sloužily až do výstavby Místecké ulice, kdy byly svedeny do kanalizace a zanikly.

Bělský les byl vždy spojován s vodou. Již ve starých katastrálních mapách byl pojmenován jako Studňa. Rozvoj průmyslu Vítkovických železáren a zvyšující se počet obyvatel ve Vítkovicích vyvolal potřebu hledání nových zdrojů vody. Na konci 19. století, přesněji v roce 1897, starobělský farář Gregárek upozornil na zdroj pitné vody v lokalitě zvané Palasek (Palesek) v katastru obce Stará Bělá. Do provozu byla studánka slavnostně uvedena 4. října 1900 jako Jubilejní vodárna císaře Františka Josefa I. Císař oslavil v ten den 70. narozeniny a zároveň 50 let panování.

Ve 20. století se vodní zdroje rozšířily v lokalitách Pešatek a Sýkorův důl. Ale tyto osady byly daleko pro mé toulavé boty, a tak se vrátím do mého milovaného Bělského lesa. Ve 30. letech minulého století byl vodní zdroj Bělský les uveden do provozu pomocí 36 studní a 3 čerpací stanice. Vodou z těchto zdrojů byla zásobována část Vítkovic, Hrabůvka a Zábřeh. Poslední rekonstrukce proběhla v roce 2008. Dnes je odebíráno 35-40 % pitné vody z podzemních zdrojů, zbytek z vod povrchových – z přehradních nádrží Kružberk a Šance.

Blahodárného vlivu Bělského lesa a jeho blízkosti od města si již v roce 1900 všimli představitelé Vítkovických železáren a postavili na konci Staré Bělé rehabilitační ústav, známý jako Rekonvalescent. Sloužil k doléčení po úrazech a nemocech z povolání. Později také sloužil dětem

pracujících k celoročnímu ozdravnému pobytu. Děti se zde střídaly v týdenních a třítydenních turnusech. V roce 1913 mistr Vítkovických železáren Jan Vycpálek inicioval postavení kaple Panny Marie Lurdské. Tento akt byl vyjádřením díky za vyléčení těžkého zranění a přežití. Vydátný pramen byl léčivý a pečlivě se o něj staraly řádové sestry sloužící v rehabilitačním ústavu. V roce 1928 byla kaple přestavěna do dnešní podoby. Od roku 1929 se u kaple slouží májové pobožnosti.

Výchozím místem našeho putování bude dnes již neexistující osada Březí, pojmenována pravděpodobně podle blízkého březového lesa. Svá obydlí tam měli domkáři, ale také dva sedláci se svými usedlostmi a rozsáhlými polnostmi. Stál zde již také hotel Helbich, kde se pořádaly tancovačky pod širým nebem. Ostatně, stojí zde dodnes. Zůstal také jeden domek mezi proudovkami a dvouletkami. Přilehlá oblast vytvořila první část budoucího jižního města a jedním časem byla nazývána jako Stalingrad. Názvy ulic jsou dodnes pojmenovány podle padlých sovětských vojáků na konci II. světové války. Vydejme se však na opačnou stranu. Březový lesík s malou dubovou mýtinkou byl častým výletním místem, kde se scházeli občané rozvíjející se Ostravy. Vedly se debaty, o svátcích se smažila vaječina, ozýval se zpěv a hlahol dětí. Zkrátka Březí žilo. V té době bylo módní u kadeřníků používat na vlasy březovou vodu a lesík tím trpěl. Desítky navrtaných bříz, míza odtékala brčkem do sklenice sběratelům. Byla vysoká nezaměstnanost, a i když to bylo zakázané, mnozí si tak trochu přivydělávali. Oblíbenost výletního místa stoupala, když vítkovický cukrář Šiguta postavil velkolepou cukrárnu přímo u Plzeňské ulice. Lidé chodili na výtečné zákusky a kávu, takže podnik prosperoval.

Obsazení Československa Německem v roce 1939 narušilo celistvost Bělského lesa. Německá armáda naproti cukrárny začala stavět kasárna, dřevěné ubikace pro vojáky, zděné pro důstojníky a vojenskou techniku. Skryta v lese byla výstavná budova Gestapa se samostatným příjezdem z aleje.

Roku 1941 byla prodloužena tramvajová doprava pro potřeby německé armády až ke kasárnám. V roce 1947 pak byla prodloužena až k cukrárně pana Šiguty. Výstavbou Polanecké spojky pak byla v roce 1964 trať zrušena. Po válce sloužila kasárna české armádě. Později byla část pronajata Hutním montážím a opravárenskému podniku při Tatře Kopřivnice. Po srpnu 1968 byla bývalá budova Gestapa obsazena Sověty.

Dnes slouží správě městských lesů a lesní škole. Zbytek budov byl zbořen a území kasáren je postupně rekultivováno.

Studánka mého mládí je již dávno vyschlá. Měl jsem ji rád, byla má nejmilejší. Cesta k ní vedla od hotelu Helbich hlavní střední alejí. Studánka byla skryta běžným poutníkem v hloubi lesa. Jen ten, kdo jí znal, mohl nasát její křišťálovou barvu a chuť jejího pramene. Dobrý člověk tu kdysi prameniště upravil křemennými oblázky a z černého bezu vyrobil trubku a umožnil tak rychlejší tok vody a také snadnější pití z kelímku nebo dlaně. Voda se čůrkem prodírá oroseným mechem a mizí v potůčku. Nízký smrkový les nabízí své pochoutky – praváky, babky, kuřátka, poddubáčky, ale také jahody, borůvky, maliny a uklidňující zpěv ptactva. Když máme štěstí, objeví se veverka, srneček či zajíc. Do ticha lesa z dále přichází dusot koní. To z Ostravy přijíždí jízdní policie na pravidelnou kontrolu, zdali je dodržován lesní řád. Často můžeme potkat na hlavní aleji směřující do Reknavescentu velkou skupinu studentů, Salesiánů z bohosloveckého semináře Dona Bosca v Ostravě. V bílých dlouhých hábitech se širokými černými klobouky přicházejí po dřevěném mostě přes strž k studánce, aby v modlitbách a díkuvzdání poděkovali Panence Marii Lurdské za uzdravení lidí, o které také pečují.

Od kapličky Panny Marie Lurdské 50 metrů nahoru do kopečka dojdeme k původnímu prameni, který je neudržovaný a zanedbaný, přesto je vydatný. Čeká na lidskou péči. Chodníček na opačnou stranu nás zavede k nejnavštěvovanější studánce s dvěma prameny. Poskytuje kvalitní vodu a chodí ji nabírat lidé z celé Ostravy. Do dnešní podoby ji léta upravovali nadšenci, hlavně důchodci. Patří jim za to velký dík. Mýtinka nad studánkou sloužila dlouhá léta k odpočinku, ale hlavně se zde scházeli hráči mariáše a jiných stolních her. Malý kiosek poskytoval drobné občerstvení. V 80. letech byl nahrazen novou restaurací Koliba, která nabízela všechen komfort. Dnes je všechno jinak. Hráčské stoly jsou pryč, restaurace je provozována příležitostně a tak zůstaly jen studánky, ale i vody v nich ubývá.

Nad Kolibou, skrytá v lese, stála malá hájenka a zde denně hajný Kubinec rozděloval práci. Dřevorubci ručně pokáceli jeden až dva vzrostlé stromy, které oklestili, odkorovali a svezli koňmi na hlavní úložiště. Babky vysekávaly trávu kolem vzrostlých smrčků, staraly se v lesních školách o sazenice a jen jemný zpěv oznamoval jejich přítomnost. Datel také

nechával o sobě vědět tepáním do nemocného dřeva. Zvědavá veverka vystrkuje hlavu, ptáci pějí své trioly, v roklích liščí nory nechávají tušit jejich přítomnost.

Místem dětských her a dobrodružných výletů byla výškovická dolina. Od restaurace Pazdera, dnes Dakota, známé bujarými tancovačkami se k dolině dostaneme příčnou alejí a jsme na místě nejnavštěvovanější doliny Bělského lesa. Scházely se tam rodiny k různým oslavám, smažila se vaječina. Dnes po ní není památka. Musela ustoupit výstavbě nových Výškovice a Jižního města.

Nejkratší cesta ke Korýtku vedla úvozem nedokončené Polanecké spojky, dnes již dokončené a provozuschopné. Prvorepublikové Korýtko bylo oblíbeným výletním místem, bylo v místě starého meandrovitého koryta řeky Odry. V okolí se rozprostíral lužní les.

Místní výletní restaurace U Lazarů poskytovala nejen dobré pohoštění, ale také taneční zábavu, takže byla hojně navštěvována ostravskou mládeží. Malebné prostředí, vzdálené od centra města, poskytovalo klid a odpočinek i starší generaci. Pramen dobré pitné vody vytékající z břehu posloužil každému žíznivému poutníku. Na jaře celý les u Korýtko voní divokým česnekem, který blahodárně působí na cévy, a když se k tomu přidají mladé kopřivy, stává se pochoutkou místo špenátu. Louky u Korýtko se bělají sasankami, sněženkami a žlutými petrkliči, na podzim jsou louky pokryty koberci ocúnů. Pokračujeme meandrem staré Odry, kolem rybářské bašty, kde můžeme spatřit spokojené rybáře s uloveným kapříkem nebo štikou. Turistický chodník, dnes již vybudovaná cyklostezka, nás dovede až do Polanky ke kdysi oblíbené hospodě Na Honculi. Stále tam zůstalo nebezpečné koupání s víry. Dnes je zde velkou atrakcí jízda na koni. My však odbočíme doleva kolem jízďárny Baníku Ostrava a jízdní městské policie. Vyjdeme na Proskovické ulici, již ve Staré Bělé, kde nás čeká poslední studánka. Čistá, upravená s příjemným posezením i za deště, neboť je zastřešena. Cedulka nás upozorňuje, že není pitná. Škoda. Zpěv ptactva, veverky a zrána i srnečky pasoucí se v blízkém lese nás zahřejí na duši.

Dnešní Bělský les je sevřen obručí Jižního města, z jedné strany novými Výškoviciemi, na druhé straně sídlištěm Dubina. Je dostupný ze všech stran dopravními prostředky a hojně využíván ku prospěchu občanů. Slouží jak starším k procházkám, tak mládeži k sportovním aktivitám. Záslužnou

práci koná správa Ostravských městských lesů výsadbou nových porostů, budováním naučných stezek, laviček a odpočinkových zón. Kdo chce, i dnes najde lavičku, kde je klid a kde může rozjímat a vnímat zpěv ptactva. Bělský les, plíce té naší černé Ostravy, žije. Chraňme jeho kouzlo, ať nám dlouho vydrží.

Text z přednášky v KMO, pobožce Závodní, 23. září 2015

KOZÍ CHLÍVEK

I když nám zahrádky Jubilejní kolonie a celá Hrabůvka poskytovaly dost možností páchat klukovský polní pych, také na polích místních sedláků jsme věděli, kde co roste. Tak u Haladějů žluté kvaky, u Lyčků bílé kvaky, u Šmírů kukuřice. V zahrádkách – tam mrkev, tam kedluben, tam hrášek. Na stromech v Jubilejní kolonii rostly třešně, švestky, jablka, dobré okruhlánky byly před řeznictvím pana Bergra, dostupné pro všechny, maslovky v půlkuláku.

Přesto jsme toužili po větším dobrodružství. Proto jsme se jednoho podzimního dne vypravili s kamarádem Bohušem do sousedního Zábřehu – Družstva. Tam nás totiž lákala v jedné zahradě krásná, červená jablka. Březinova ulice tenkrát nebyla přerušena Polaneckou spojkou, ale plynule pokračovala přes Zengrovu do Zábřehu až k restauraci a kinu Lípa. Dnes se dotyčná zahrada nachází u lávky přes Polaneckou spojku. Jestli jsou tam ještě ta dobrá jablka, to nevím. Je to již bezmála víc jak 70 let. Jak to dopadlo, to vám včil povím.

Iděme po Březinově – všude klid a ticho. Červené jablka se už z dálky na nás směju, sliny se sbíhají. Tuž honem přes plot a už jsme u jabloně. Jedno jabko, druhé jabko pod košulu, v tom rana jak ze špuntule, je zle, honem zpátky přes plot. Ja to ještě stihnul, Bohuš už ni. Domácí pan ho chytil, nepomohlo prošení, že už to více neuděla! Šup s ním do chlívků ku koze. Co ja včil bez Bohuše, dyť to byl můj kamarád a sem starší. Chodil jsem po Družství a špehoval, jak to všechno dopadne. Trvalo to skoro dvě hodiny než Bohuše pustil smradlavého od kozy. Smrděl jak capiněc. Doma sme nic neřekli, bo by nás čekal další výprask. Tak skončilo naše neslavné dobrodružství.

Těch ještě bylo... Tak někdy zase příště.

Ing. Jiří Kašpárek

VZPOMÍNKY NA PAMLSKY DĚTSTVÍ

V poválečném období v polovině minulého století, v době, kdy základní potraviny byly k dostání pouze na přidělové potravinové lístky, děti mlsaly nejrůznější pochutiny, o kterých dnešní mladá generace nemá ani ponětí. Na dětské pamlsky svého mládí si zavzpomínal pan Jan Kopera a z jeho vyprávění jsem zaznamenal několik zajímavostí:

Mezi dětmi byly jako lízátka mimořádně oblíbené šuměnky TIK. Jednalo se o bílé a červené kostičky, které místo rozpuštění ve vodě děti lízaly, mnohdy až do rozedření jazyka. Populární byly také „klapetky“, tvrdé cucavé kyselé bonbony ve formě tyčinky, hrající všemi barvami. Děti si tyčinky mezi sebou půjčovaly se slovy: „Dej mi ho teď pocumlat“, bo ty už ho máš dluho!“

Další dětskou pochoutkou byl „pendrek“, neboli také čertovo lejno, který vypadal jako tenká černá dvacetimetrová guma prazvláštní chuti. Vyráběla se z lékořice a byla prý dobrá na kašel. Želatinová pochoutka „žužlavé žužu“, lepkavé kyselé bonbony „Si-si“, pražené sojové boby zvané „alaburky“ – to byly další dětské dobrůtky té doby.

Nejdostupnějším pamlskem, který nelze opomenout bylo tak zvané „mydelko“, někdy také nazývané „kačení mýdlo“. Jeho podivná hmota se údajně vyráběla vařením bramborového škrobu a prodávala se v tabulkách. Tyto tabulky měly různé barvy – bílé, žluté, růžové, zelené, hnědé, fialové. Jeden dílek „mydelka“ stál pětadvacet haléřů, celá pětidílná tabulka pak byla za korunu. Vypadalo to jako mýdlo a jako mýdlo to také chutnalo. Odporná pachutí tohoto pamlsku se nedala ničím přerazit, jedině cucáním dalších tabulek „mydelka“.

Převážná většina potravinářských obchodů a krámků nabízela také v té době velice oblíbený cukrkandl. Byly to hrudky zkrystalizovaného cukru, vyráběné jako bonbony nebo lízátka, ale většinou visely tyto hrudky v krámě navázané na dlouhém provázku, jako ocas papírového draka.

Ke stánkům na poutích neodmyslitelně patřil pravý turecký med. Přeslazená, tvrdá až kamenitá lepkavá cukrovinka vyráběná vařením medu, do kterého se vmíchaly oříšky. Z kvádrů této sladké hmoty odsekávali sekerkou nebo mačetou prodáváci s tureckým fezem na hlavě

kousky na váhu. Jejich reklamním sloganem, který vyvolávali do okolí, bylo: „Turecký med – papá se hned!“ Tato pochoutka je k dostání na různých akcích vlastně ještě dodnes, ale prodavači už nenosí ten turecký fez.

Žvýkačky se objevily krátce po válce v balících mezinárodní potravinové pomoci UNRRA. Po této krátké epizodě se však na dobu dlouhou několik desetiletí staly u nás naprosto nedostupnou věcí. Jako náhrady dětem posloužila pryskyřice, neboli „slzy stromů“. Než se v ústech zpracovala, byla karamelově tvrdá, lepila se na zuby jako ševcovský pop a měla příšerně hořkou chuť. Tu bylo nutno kompenzovat žvýkáním tuhého stonku kyselého šťovíku rostoucího na všech loukách nebo také „zaječího zelí“, kyselých lístků lesní byliny šťavele. Obě tyto rostliny svou kyselostí přerážely hořkou chuť pryskyřicové žvýkačky. Jako žvýkačka posloužila rovněž zrna žita. Ta sice nebyla hořká, ale chuť měla moučnou a byla lepidlově mdlá. K jejímu žvýkání se však uchylovali pouze slabší jedinci...

V době sklizně brambor, které se v Michálkovicích pěstovaly na kdejakém políčku, byly pochoutkou pro děti i dospělé „pečoky“. Čerstvě vykopané brambory se vhodily do horkého popela spalované bramborové nati a upekly. Ještě horké a posolené chutnaly znamenitě.

Fenomémem poválečného období, doby, kdy se projevovala všeobecná snaha vylepšit výživu dětí, bylo povinné podávání rybího tuku, obsahujícího vitamín D. Všichni známe charakteristickou scénu Svěrákova filmu „Obecná škola“, kdy Eda Souček, filmový syn Zdeňka Svěráka a Libuše Šafránkové, s odporem polyká lžičku této medicíny. Rybí tuk se podával dětem o přestávkách ve škole i doma v rodinách. Některým tato olejovitá tekutina chutnala, ale v převážné většině reakce dětí odpovídala uvedené filmové scéně.

Čas už mnohé z dříve tak žádaných i populárních dětských dobrůtek uvrhl v zapomnění, a tak těm dříve narozeným zůstaly jen vzpomínky...

*Zdeněk Přendík *1930 †1999*

VZPOMÍNKY NA ŠKOLNÍ LÉTA 1938-1940 V OBEČNÉ ŠKOLE NA DOLNÍ ULICI V ZÁBŘEHU NAD ODROU

Ve školním roce 1936/1937 jsem navštěvoval Obecnou školu v Hulvákách. Od dalšího školního roku jsem již chodil do Obecné školy v Zábřehu nad Odrou na Dolní ulici. Nastalo období velkých ran pro náš národ. Po Mnichovu se vše změnilo. Na začátku roku 1939 jsme jako žáci školy dělali sbírku na uprchlíky ze Sudet. Protože v Ostravě bylo mnoho uprchlíků, byly z učitelské pozice propuštěny vdané učitelky a na jejich místo dosazeni učitelé ze Sudet. Tak jsme dostali novou třídní učitelku Boženu Košťálovou, která původně učila v Orlové, namísto původní učitelky Marie Roubíčkové. Škola se držela národních témat – například jsme uctili vzpomínku TGM v den jeho narozenin.

Ve večerních hodinách 14. března 1939 byl obsazen německými okupanty Zábřeh nad Odrou. Nikdo nevěděl, co bude dál. Škola však žila svým dřívějším životem. Když se musely slavit narozeniny Vůdce a škola byla ozdobena praporcem s hákovým křížem, tak byla školní budova prázdná. Rodiče nás na takovou oslavu přirozeně nepustili.

Na začátku školního roku 1939/1940 ubylo pár žáků, kteří přešli do německých škol v Ostravě. V tomto školním roce slavila škola výročí založení. Pedagogové se snažili zachovat ve výuce klid a vzbuzovali v nás pocit vlastenectví. Ještě v roce 1939 byla v naší škole zřízena vývařovna pro chudé žáky nejen z naší, ale i z okolních škol. Jídelna s kuchyní byla zřízena namísto šatny tělocvičny. Vařilo se do konce školního roku. Škola se také starala o oděv chudých žáků, dělala se sbírka mezi rodiči a místními společnostmi. Škola nakoupila za školní peníze opravdu hodně oblečení a pak deficit v rozpočtu hradila pomocí pořádání školních akcí pro žáky a jejich rodiče – divadelní představení, promítání filmů. Jednou nám bylo zahráno divadelní představení Babička, jindy jsme navštívili kino Láďa v Zábřehu, kde jsme shlédli barevný film Sněhurka a sedm trpaslíků.

Pololetní prázdniny v únoru 1940 se namísto pár dnů protáhly až do počátku března. Škola nesměla topit, venkovní teplota sahala často k mínus 30°C, a my jsme plnili jen zadané domácí úkoly. V dubnu 1940 se po roce oslavovaly narozeniny Hitlera a byla pořádána sbírka kovů jako dar

Vůdci. Ohlas nebyl žádný. Později jsme se účastnili sázení dvou lip (jakožto národních stromů) v zahradě školy. Pořádaly se také sbírky kostí, které jsme házeli do nádoby na školním dvoře, a dále papíru a kovů. Ke konci školního roku jsme dělali cvičení, které nám mělo pomoci při náletu v organizaci útěku do krytu. Naše škola měla určeno, že poběžíme směrem k hřbitovu podél plotů a dále k řece Odře. Každodenní záležitostí bylo cvičení poplachu.

Taková byla válečná školní docházka.

Dle zápisků z paměti Zdeňka Přendíka v roce 2014 sepsal vnuk Petr Přendík

Miroslava Kníchalová

MOJE SLEZSKOOSTRAVSKÉ DĚTSTVÍ

Narodila jsem se na počátku druhé světové války. Bydleli jsme na rozhraní tehdejšího Muglinova a Slezské Ostravy v posledním rodinném domku ulice Zahradní, po válce pak přejmenované Družstevní ulice na břehu řeky Ostravice. Dnes v těchto místech stojí Domov pro seniory Kamenec.

V létě roku 1945 se pomalu vše dostávalo do normálních kolejí, my děti v naší ulici jsme si zase začaly hrát. Později navštěvovat nejdříve školku na Seidlerově nábřeží, pak národní – obecnou a střední – měšťanskou školu na Záměstí.

Chodili jsme si hrát k řece Ostravici, která ještě tehdy nebyla regulovaná, a pod naší zahradou byly velké topoly a rostla tam tráva. Jen vždy po povodních trávu zavalily naplavené kameny a různá dřeva, ale brzy vším tráva opět prorostla. Naším rajónem se později stával i svah kopce Mundloch nad válečnými kryty, kde na jaře kvetla spousta fialek. Nakukovali jsme do polo zasypané díry do krytu, ale dovnitř jsme se neodvážili. Díra byla později zcela zasypaná a další dva vchody obezděny betonem a opatřeny těžkými vraty. Mnohem později se začal v kopci hloubit velký tunel a my jsme jen z dálky pozorovali, jak z něj vyjíždějí hlínou a kamením plně naložená nákladní auta. Kolovaly různé zprávy, k jakému účelu bude tunel sloužit. V šedesátých letech tam otevřeli vinný sklípek, co je tam dnes, nevím.

Hodně jsme využívali samotné Bazaly v místech, kde dnes stojí fotbalový stadión. Celé území bylo tvořeno různými kopečky a dolinkami porostlými trávou – místo jako stvořené pro různé dětské hry. Také jsme tam někdy chodili ze školy v hodinách tělocviku. V zimě to byla zase báječný terén pro sáňkování a lyžování. Dědičnou ulicí, co spojuje ulici Michálkovickou a Bohumínskou, jsme sjížděli na kárkách, které si kluci vyráběli sami. Byla to čtyři kolečka, většinou ze starého kočárku, pár prkýnek a volant. Krásně jsme je pojmenovali: stragula. Nádherně to z kopečka jelo! Neměli to všichni, a hlavně holky škemraly o zapůjčení. Ne vždy to vlastník dovolil.

V Dědičné ulici dosud stojí obytný dům z červených cihel, říkali jsme mu obecňák. Přibližně za ním měl ve svahu hospodářství pan Navara. Provozoval také povoznictví, jezdil s povozem taženým dvěma silnými

koňmi. Na hlavě nosil velký slamák, připomínající sombrero. Byla to svérázná postava Slezské Ostravy.

Michálkovická ulice ležela poněkud výše a byla spojena s Bohumínskou dvěma krátkými uličkami. Na rohu té kratší, blíže mostu, bylo malé pekařství. Když jsme se vraceli ze školy, nechávali jsme si v prodejní místnosti pekařství školní tašky a šli jsme si ještě hrát – v zimě klouzat či koulovat, jak kdy. Paní pekařka nám to dovolila, i když tam někdy byla těch tašek velká hromada. Byla to moc hodná paní a někdy nás obdarovala preclíky. Druhá ulička byla strmější a delší, nahoře na rohu Michálkovické bylo řeznictví, uprostřed uličky byl tzv. „konzum smíšeného zboží“.

Dole na rohu Bohumínské byl Lidový dům s velkým sálem, kde později měla většina ostravských škol taneční hodiny, a také tam byla nezbytná hospoda. Na Lidový dům mi zbyla jedna velmi smutná vzpomínka. Nevím, kdy to bylo, ale už jsem chodila do školy a s dalšími dětmi jsme byli zrovna u Lidového domu, když se tam připravovala místnost pro pohřební obřad. Vloudili jsme se dovnitř, na katafalku byly dvě rakve. Jedna z nich byla otevřená, ležel v ní mladík s ovázanou hlavou, u rakve stál starší muž, zřejmě otec mrtvého, hladil ho po hlavě a zoufale plakal. Ten zemřelý byl mladý horník, který spolu s dalšími zahynul na Jámě Trojice. Pro nás děti to byl otřesný zážitek, a já na to dodnes nemohu zapomenout.

Dnes už nic z toho není. Původní stavby obou hlavních ulic zmizely, také obě hornické kolonie i naše škola – obecná i měšťanka, i obytné domy nad školou. Vedle měšťanky jsme měli menší hřiště a také zahradu, kde jsme v hodinách přírodopisného kroužku sázeli květiny a zeleninu. Na školní zahradě rostla broskev, plody dozrávaly až o prázdninách a úrodu nám hlídal dědeček jedné spolužačky, který bydlel hned naproti školy. V jednom roce byla úroda tak velká, že jsme velký balík broskví posílali s panem učitelem Chrostkem za spolužáky na letní tábor. Jednou jsem dostala na starost velkou krabici s housenkami bource morušového. Chodila jsem denně pro listí moruše, která rostla poblíž dnešní lávky pro pěší u Nové radnice. Housenky se nakonec zakuklily a z kukul se vyklubali zvláštní bílí motýlí. Pan učitel je k mé žalosti omámil a propíchl špendlíkem. Měli jsme je pak ve třídě dlouho vystavené.

Navštěvovala jsem také hodiny klavíru v Hudební škole Eduarda Runda nad Slezskoostravskou radnicí, ta do dnešních dní existuje. Hudební nauku jsme měli v menší budově vedle radnice – snad to byla původní radnice

obce. V budově byla také knihovna, kam jsme si chodili půjčovat knihy. Dům byl později také zbourán.

Chodívali jsme od nás pěšky až na hřbitov. Přes celé Zámostí, kolem kina Oko a obchodů, míjeli jsme spořitelnu, na rohu přes křižovatku proti spořitelně lékárnu, potom dále do kopečka kolem vyšších obytných domů, které stály naproti Slezskoostravské radnice. Pokračovali jsme kolem školy na Baranovci, pak následoval tzv. Höfrova vila (postavil si ji prý ředitel dolu Trojice), a dále pro mě vždy významná zastávka u železného výtahu, který vytahoval důlní vozíky s uhlím na lanovou dráhu. Ta pak směřovala přes řeku Ostravici do Moravské Ostravy. Dolů se pak spouštěly prázdné vozíky. Stávala jsem u plotu a vše pozorovala, nemohla jsem se od té podívané odtrhnout. Když jsem byla větší a s květinami z naší zahrady jsem chodila na hřbitov někdy sama, nezapomněla mi maminka připomenout, abych dlouho u toho výtahu nepostávala a vrátila se včas domů. Ještě jsme prošli kolem dolu Trojice a pak už to bylo kousek ke kostelu a na hřbitov. Cesta tehdy vedla do prudkého kopce, dnes to vypadá zcela jinak, výškové rozdíly byly hodně upraveny. Z mé cesty zmizela řada budov, i můj výtah vozíků. Zůstala Höfrova vila, kde jsme mívali vánoční besídky s nadílkou pro děti, kterým zahynuli otcové za druhé světové války. I to skončilo, když jsme vyrostli. Dnes je vila krásně opravená a sídlí v ní nějaká firma.

Tak je toho vzpomínání už moc – chtěla jsem napsat jen pár vzpomínek na své dětství, ale stále se mi vybavovaly další a další... Možná, že to někomu připomene ty minulé časy a přidá se ke mně a zavzpomíná.

VŠEDNODENNOST

VZPOMÍNKY NA TO, JAK SE TEHDY ŽILO

Stará Ostrava nebyla jen černá uhelným prachem, kouřem továrních komínů a sykotem páry. Bylo tu i prostředí zábavy. Ostrava měla divadlo, i když nejprve německou scénu a později dnešní Divadlo moravskoslezské a Divadlo Jiřího Myrona.

Byla tady řada ochotnických souborů, které hrály v sálech škol, hospod apod. Tato představení byla hojně navštěvována a předváděly se scénky z klasického repertoáru i výtvary místních, různé skeče a příhody ze života. Byly tady krásné kavárny s tanečními sály, kde se konaly bály i s vybavením pro kulečnick, karetní hry apod.

Byla to kavárna Praha, Elektra, Fénix, Palace, Závodní hotel ve Vítkovicích. Jednodušší šenky a hospody byly otvírány poblíž větších pracovišť hutních, důlních a ostatních, tak, aby pracovníci po obdržení platu ihned mohli utrácet.

Byly tady sportovní kluby, městské lázně, byly tady obchodní domy různé úrovně, které mohly uspokojovat spotřebitele, zde mohli nakoupit vše pod jednou střechou.

Byly to OD Bachner, Chamrad, Brouk a Babka, Rix, Textilie a Baťa. Ostraváci z okrajových obcí se při nákupech ve městě mohli občerstvit v mnohých cukrárnách nebo pojíst guláš, párky nebo dršťkovou polévku u řezníka Šindlera a v Ahojce.

Ostrava měla i dobrý dopravní systém budovaný postupně. Vlaková doprava ze středu města na Beskydy, tramvajová doprava, velice známá tramvaj Komárek na Ščučí a trati až do Karviné. Později přibýlo letiště v Hrabůvce.

Též oddechové rekreační zóny zde byly, rodiny navštěvovaly les Dulňák nebo Bělský les, koupání v Ostravici zejména u splavu ve Vratimově.

Taky dříve při minimální možnosti techniky se lidé více bavili svépomocí sami mezi sebou. Ve volném čase se sešli sousedi a zpívali i hráli a někdy se i vraceli do dětských let. Pamatuji si hru na schovávanou mých rodičů i dalších sousedů.

Později přišla audiotechnika – tzv. krystaly, rádia a později televize.

MOJE VZPOMÍNKY NA VÍTKOVICE

Narodila jsem se v září roku 1940 v Nových Sedlicích. Do Vítkovic jsem poprvé přišla těsně po osvobození v roce 1945. Když na konci války ustupovala německá fronta a probíhala Ostravská operace, náš dům byl do základu vypálen. Můj otec pracoval na vlečné dráze ve Vítkovicích jako strojvedoucí a nějakým způsobem získal byt ve Verdunské kolonii. Ta již dnes nestojí. Našli bychom ji na dnešní ulici Ruské podél hal staré ocelárny. Ruská ulice tehdy byla dlouhou rovnou ulicí, po které se líně loudaly tramvaje směřující do Zábřehu či Moravské Ostravy, a která byla přeřata několika vlečnými drahami Vítkovických železáren.

Verdunská kolonie byla tvořena čtyřmi za sebou stojícími domy. S rodiči jsme bydleli v jednom z prostředních domů v prvním poschodí. Byt byl malý – skládal se jen z kuchyně a pokoje. Záchod byl společný na chodbě domu pro tři byty, umývali jsme se jen v laboru či neckách. Strávili jsme zde dva roky.

V září 1946 jsem nastoupila do první třídy obecné školy za dodnes existující hospodou Schöntal. Od druhé třídy jsem chodila do školy ve Štítině, jelikož rodiče postavili v rodné vsi dřevěný domek. Později, v 70. letech, byly tři domy Verdunské kolonie zbourány. Donedávna stál u Ruské ulice poslední dům zmíněné kolonie, před ním byla autobusová zastávka Stará ocelárna.

Do Vítkovic jsem se provdala v roce 1963 a od té doby jsem zde žila. Bydlela jsem na Jeremenkově ulici č. 1. Měli jsme nádherný a prostorný byt. Vítkovice tehdy opravdu žily, ne jako dnes, kdy je v pozdějších odpoledních hodinách na náměstí prázdné. V těchto vzpomínkách bych chtěla vzpomenout na vítkovické obchody a podniky. Nevím již, odkdy a dokdy který obchod fungoval. Obecně lze říci, že spousta obchodů z ulic zmizela v průběhu 90. let. Projdu ve vzpomínkách obchody ve dvou vítkovických ulicích – dnešní Jeremenkovu a Lidickou.

Tak tedy – když jste šli Jeremenkovou ulicí od radnice, tak na jednom rohu Mírového náměstí byl Výběr. Podnik se tam ostatně nachází dodnes. Ve Výběru fungoval bufet, ve kterém jste dostali chlebíčky, saláty, zákusky, zmrzliny, nanuky, pivo... Jedlo se zde „na stojáka“ a otevřeno bylo až do

dvaadvacáté hodiny, neboť kolem chodili lidé na noční směnu do Vítkovických železáren. Na Mírovém náměstí vedle věže kostela byl podobný podnik, který zde fungoval donedávna – Úsvit. Byl to obdobný bufet, později zde bylo také řeznictví.

Zpět ale na Jeremenkovu ulici. Na křižovatce s Ruskou na straně u nemocnice stál dům tzv. Anglické kolonie, byl zbourán někdy na počátku 70. let. Později zde bylo volné prostranství a dnes se tam nachází ošklivá, zchátralá přízemní stavba, která sloužila jako květinářství. Vedle ní stojí jeden z U-domů. Co v něm bylo, si již nevybavuji. Zato v druhém U-domu, vedle kostelní věže, byl již zmiňovaný Úsvit a také obchody s potravinami. Říkalo se tomu tržnice a chodili jsme tam každou sobotu dopoledne na veliký nákup. V domě na nároží Mírové a Jeremenkovy, kde má dnes sídlo Česká průmyslová zaměstnanecská pojišťovna, bylo na rohu knihkupectví, které bylo na dvě patra. Ve stejném domě za knihkupectvím byly potraviny a řeznictví.

Když jste chtěli jít Jeremenkovou ulicí dále, museli jste přejít přes železniční přejezd, říkalo se tomu místu „u šraněk“. Za farou jezdily nákladní vlaky do závodů Vítkovických železáren. Dnes není po kolejích ani památky. Za farou, vpravo od Jeremenkovy ulice, je dnes parkoviště. Dříve zde stál dům, kde se prodávala obuv. V rohovém domě na nároží ulic Jeremenkovy a Prokopa Velikého, kde je dnes pekárna, býval obchod s dámskými oděvy. Na protilehlém nároží je dodnes mateřská škola. Naproti ní, v ulici Prokopa Velikého, je dům, v němž byly ordinace lékařů. Občas jste z domu, ve kterém je dnes pekárna, zaslechli linoucí se tóny hudby. Prodávaly se zde gramofonové desky značky Supraphon. Ještě dále vedle Supraphonu byla, a dodnes je, optika. Na levé straně za mateřskou školkou je samostatně stojící budova. V dnešním Dětském ráji byla prodejna koberců a látek, vedle ní byly pánské oděvy.

A hned vedle stojí krásná cihlová budova, bývalá tržnice, dnes prodejna Hruška. Zde se prodávalo ovoce a zelenina. V nárožním domě na Jeremenkově ulici bylo květinářství, zlatnictví a za rohem, již na Halasově ulici, potraviny – donedávna zde v bývalých potravinách sídlila prodejna obuvi.

Dle vyprávění paní Jindřišky Přendíkové zapsal vnuk Petr Přendík

Mgr. Marie Konečná

SMUTNÁ PÍSEŇ O OSTRAVĚ

Ostrava sice není Praha
přesto je mému srdci drahá.
Nejvyšší radnice v republice
a pěkné domy i ulice.

Hotel Palace, Spořitelna
mezi nimi Ostravice
krásné stavby s historií
co si přáti ještě více?

Chce to jen údržbu
Vážit si tradice.
Snazší však přece je
postavit krabice.

Obchodní střediska
jedno jako druhé
a centrum skomírá
co z něho zbude?

Hotel Palace, Spořitelna,
mezi nimi Ostravice
chřadnou, pustnou a čeká je
brzy asi demolice.

Ostrava sice není Praha
přesto je mému srdci drahá.
A tak se bojím o její tradice.
Zbude z nich něco?

Snad jen ta radnice.
I když je její věž vysoká velice
ne vždy v ní sídlí jen
moudré palice,
které by chtěly zachovat tradice
a ne jen vydělat peněz
co nejvíce.

Hotel Palace, Spořitelna
mezi nimi Ostravice
kéž by zase jako dříve
zdobily naše ulice!

Aby i Ostrava
stejně jako Praha
byla též pěkná
a ne jen drahá!

NAŠE PRVNÍ TELEVIZE

Jak ten čas letí... Nechce se mi věřit, že je to již šedesát let, co jsme si pořídili první televizi! Začalo to tím, že naproti v domě večer zaskvílo modré světlo a my jsme dvakrát týdně uvažovali, kdy ušetříme na náš vlastní televizor. Náš malý syn měl kamaráda, se kterým si povídali, co asi ta televize je, co se v ní vidí... Tak jsme s manželem šetřili po stokoruně měsíčně, abychom udělali našemu malému radost. V říjnu jsme si půjčili od rodičů ještě 800 Kč a šla jsem k panu Bártkovi do elektro obchodu na tehdejší Dimitrovově třídě v Přívozu koupit televizní přijímač.

Pan Bártek byl velice ochotný, ptal se mě, jaké barvy máme nábytek, že si podle toho můžeme náš přístroj vybrat. Protože bylo po 17. hodině, nemohl nám přístroj vyzkoušet, tak nám jej pomohl naložit na kočárek a popřál nám hodně radosti s televizorem. Spolu se synkem Petříkem jsme převelikou bednu přivezli až k domu, abychom překvapili tatínka. Ten právě přijel z práce, ale překvapil on nás – měl ruku v sádře!

Vynesli jsme s potížemi naši televizi do bytu, ihned jsme ji postavili na šicí stroj a tatínek nám jednou rukou televizor vybalil, zapojil do elektřiny, dal kus drátu místo antény a hle: televize se rozsvítila! Bylo to 18. října 1956 a v televizi byla hra od profesora dr. Martínka Jakub Oberva se Štěpánkou Ranošovou. To byla radost!

Péťa se hned pochlubil kamarádovi, který bydlel v bytě nad námi. Ten se přišel podívat, a s ním sousedky. Protože se program všem velice líbil, tak i rodiče Otíka okamžitě šli koupit přijímač. Jenže Otík chtěl větší obraz. Koupili tedy televizor značky Ekran. Pojednou začal soused zvonit, že mu televize nejde, proč asi? My jsme již měli koupenou pokojovou anténu, tak jsme mu ji půjčili – ale nic. Až zašel manžel nahoru, tak zjistil, že mají sice větší obraz, ale bez signálu, protože ruská televize měla napětí 220 V a my měli jen 120 V, vše vyřešilo trafo. Druhý den přišel Otík s tím, že mají ještě větší obraz! Jeho táta s kamarády vyrobili plastovou nádrž na vodu, kterou postavili před obrazovku a hle: obraz byl hned větší! A protože hoši všeho věku měli pořád nějaké nápady okolo provozu televize, tak náš tatínek vymyslel další legráčku: na obrazovku připevnil barevnou folii a my měli v domě první barevnou televizi! To se zejména líbilo našim starším

sousedkám, které chodily neúnavně denně na televizi (židle si nosily svoje), takže jsme po 19. hodině měli stále plnou kuchyň.

Po několika měsících nám kamarádi z televizního vysílače Bobrovníky zapojili polskou televizi! To ještě nikdo v domě neměl.

Tak jsme si naši milou Teslu oblíbili... Jenže nebyly k sehnání často se kazící lampy A-Z4, ty nám dodávali známí až z Prahy. Protože jsme si díky naší „bedně“ zvykli na denní zprávy a výběr programů nám vyhovoval, pořídili jsme si časem další přístroje. Naši první televizi mám dodnes na památku na prádelníku.

VZPOMÍNKY NA CESTOVÁNÍ DO STARÉ BĚLÉ

Stará Bělá, kde žila moje babička, byla k Ostravě poprvé připojena ještě za II. světové války v roce 1941. Později bylo toto připojení zrušeno a opět nabylo platnosti až po roce 1945.

V padesátých letech jsem za babičkou jezdila velmi složitě. Bydleli jsme v Porubě, která se teprve v roce 1957 stala součástí Ostravy. Chtěla-li jsem svou milovanou babičku ve Staré Bělé navštívit, musela jsem nejdříve z Poruby zajet do středu Ostravy, zde přestoupit na starou dřevěnou tramvaj č. 1 (měla hnědou barvu). Staré dřevěné tramvaje měly v zadní části vozu otevřenou plošinu a při pomalejší jízdě se dalo na ni lehce naskočit i vyskočit.

V přední části tramvaje byl řidič, uprostřed vozu prodával „tramvaják“ – muž či žena – jízdenky. Ty stály 60 haléřů a za tuto cenu byly i „přestupné“. V době svých středoškolských studií (1952-1956) jsem o prázdninách od 16 let jezdila jako tramvajačka-brigádnice a prodávala cestujícím jízdenky. Cestou do Staré Bělé jsem jela nejdříve do Bělského lesa. Musela jsem ale nejprve projet tzv. Stalingradem. Dnes je to Ostrava-Jih, část Zábřehu, Dubiny. V Bělském lese u hospody nazvané Dakota jsem vystoupila, to byla konečná. V těchto místech byla i vojenská kasárna. Za hospodou bylo letiště a v okolí byly i polnosti statkářů.

Z konečné tramvajové zastávky jsem musela dojít pěšky až do Staré Bělé. Autobusy jezdily jen velmi zřídka. Cesta byla úzká, do Staré Bělé jsem rychlou chůzí šla téměř hodinu. Cesta zpět domů byla samozřejmě stejně dlouhá a obtížná, ale byla jsem mladá, tak vše bylo snesitelné.

Ach, kde ty „loňské sněhy“ jsou!

VZPOMÍNKY NA ŽIVOT V ŠEDESÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ

Po maturitě na Pedagogickém gymnáziu pro vzdělání učitelů národních škol v roce 1956 jsem dostala tzv. „umístěnkou“ – to byl příkaz k nástupu do učitelských služeb do Osoblahy. No, docela jsem si zoufala. Byla jsem zvyklá žít v Ostravě a teď jsem měla nastoupit a bydlet v tehdy ještě válkou zničeném pohraničí. Hrůza! Ale nějakým zázrakem se stalo, že jsem nakonec mohla nastoupit do dvojtřídní národní školy v Linhartovech

v okrese Krnov. Zde jsem ještě před maturitou vykonávala souvislou čtrnáctidenní praxi a ředitel této školy si mne na odboru školství vyžádal. Zde jsem působila tři roky až do nástupu na mateřskou dovolenou, která tehdy byla jen čtyři měsíce.

V roce 1958 jsem se provdala za důlního technika a přestěhovala se do Ostravy. Protože tehdy platilo „Já jsem horník a kdo je víc?“, byl nám přidělen byt v Ostravě - Mariánských Horách. Tak jsem se ocitla v právě postaveném paneláku. Kolem všude jen bláto, bláto, žádné chodníky, žádná cesta. Když nepršelo, zase jen prach, saze, špína. Mariánské Hory tehdy opravdu nebyly rajskou zahradou.

Vidím to jako by to bylo dnes. Vezu kočárek s malým synem, brodím se domů bahnem a místní tlampače vyhrávaly: „Bud’te zdrav, majore Gagarine, tak jsme se konečně dočkali...“ Bylo to 12. dubna 1961 a právě přišla z Moskvy zpráva o prvním úspěšném letu člověka do vesmíru.

No, to je nádherné, myslela jsem si, ale kdy se já dočkám toho, že k mému bytu povede nějaký chodník! Syn měl toho dne 18 měsíců a já držela v ruce kolečko od kočárku, které mi při cestě bahnem odpadlo. Brodila jsem se vztekale marasmem, nešťastná, nevědouc jak se s rozbitým kočárkem dostanu domů. No, doskákali jsme.

Další den mě čekal nákup potravin a stejně neschůdná cesta. Na tehdejší Gottwaldově třídě byla „Masna“ – tedy prodej masa. Ale ouvej! Chtěla-li jsem koupit kousek masa, musela jsem i s dítětem v kočárku do dvouhodinové fronty a čekat, až na mne přijde řada. Jednou jsem v prodejně jen tak „z hecu“ řekla: „Prosila bych půl kila telecích jater.“ To jste měli vidět! Všichni kolem se začali smát a ukazovat si na čelo, že jsem se asi zbláznila. Samozřejmě, že o telecích játrech jsme si všichni mohli nechat jen zdát. I mrkev, cibuli, celer apod. jsem si mohla koupit jen půl kila, a to jsem v roce 1961 na tuto zeleninu stála dlouhou frontu.

Chcete se ještě něco dovědět o zásobování potravinami v právě nastoupivším socialismu v naší zemi? Vzpomínek mám nespočetně.

O BYDLENÍ V TZV. PROUDOVKÁCH V HRABŮVCE

Po druhé světové válce se mi narodily dvě děti a s manželem jsme žili v Ostravě-Kunčicích ve velice neutěšených bytových poměrech. Jelikož manžel pracoval ve Vítkovických železárnách, tak jsme zažádali u zmíněného podniku o byt. Představte si, že chodila komise, která zjišťovala stav našeho bytu a posuzovala, zdali máme nárok na nové bydlení. Byt nám byl „přiklepnut“ a my jsme se nastěhovali do tzv. proudovek, do domu na Edisonově ulici v Hrabůvce. To se psal rok 1951. Každý z bloků těchto domů měl své číslo, my jsme bydleli v pětce, vedle byla šestka a sedmička, později tato čísla zanikla. Myslím, že celkem bylo postaveno kolem roku 1951 patnáct bloků těchto proudovek, které se stavěly závratnou rychlostí. Stěhovali se zde lidé z Vítkovických železáren. Každý byl rád, že má byt, protože po válce byla bytová situace velice neutěšená.

Byt byl o velikosti 2+1. Vybavení bytu bylo na tehdejší poměry dobré. V bytě už byla kuchyňská linka (pozn. paní Šustrová ji má zde dodnes – jedná se o spodní část linky s dřezem a o horní část s dvěma patry skříněk až do stropu), proti lince byla dřevěná skříň, která sloužila jako spíž. V předsíni byla vestavěná skříň, v koupelně bylo topení na horkou vodu, která byla dodávána z kotelny v domě, kde se topilo koksem. Stejnou kotelnou byla ohřívána také voda ve dvou bojlerech, které byly ve sklepě pod mým bytem. Když se voda odpustila a následně dočerpávala, dělalo to hluk. V koupelně byla vana a záchod. V bytě se topilo v kamnech, která jsme měli v obývací, ústřední topení nám bylo zavedeno až někdy okolo roku 1989. Co se týče vaření, od nastěhování jsme měli plynový sporák. Na zemi byly dřevěné podlahy a v roce 1975 se udělaly v pokojích parkety. Ve sklepě bylo další příslušenství – prádelna, sušárna s kamny a mandlovna.

Když jste se v roce 1951 podívali z okna do Edisonovy ulice, viděli jste jen louky a v pozadí domky zábřežského Družstva. Louka ale velice rychle zmizela pod zástavbou dalších domů. Například domů, které dnes slouží radnici Jih (starý Národní výbor v Hrabůvce byl u dnešního Dřevoprodeje) a hudební škole. V těchto domech bývaly byty přiřazovány vítkovickým

učňům, kteří měli po vyučení a zároveň měli před vojnou. Po válce se však už nemohli zpět do bytů vrátit. No, a nedaleko bylo ještě letiště v Hrabůvce. Nakupovat jsme chodili do nově postaveného obchodu, který je ve zdejší povědomí dodnes znám jako Gastronom. Byl rozdělen na dvě poloviny, samoobsluha tam ještě nebyla, ale bylo tam oblečení, elektro – když začala samoobsluha, tak se to vše zrušilo. Později zde bylo řeznictví, holičství a mléčná jídelna s cukrárnou. A ještě kdysi byla na boku galanterie, mlékárna a zeleniny.

Také jsme chodili pro pečivo „do Pešky“. To byl člověk! To už dneska nikdo neumí péct takové rohlíky a chleba. V nárožním domě byla pekárna, ráno ve tři hodiny už jsem viděla, jak se kouří z komína a peče se. Původně to byla jen pekárna, později se proměnila na prodejnu potravin, které jsou zde dodnes.

Ve volných chvílích jsme chodili do Bělského lesa na procházku, jezdila zde také tramvaj až k dnešní Dakotě, kde byla tramvajová točna. Též jsme navštěvovali kino Edison v Hrabůvce, které jsem znala už od dětství. Kino později chátralo, až nakonec zmizelo. Stávalo u spojnice dnešních ulic Závodní a U Haldy.

Na ulici Závodní byla prodejna šicích strojů a jízdních kol, chvíli tam byla také obuv Baťa a záložna, kde jsem měla vkladní knížku.

A přidám ještě poslední vzpomínku na Hrabůvku: u dnešní ulice Klegovy je malý park, za kterým se nachází tenisové kurty. Tento park byl kdysi hřbitovem. Když se vědělo, že v jeho blízkosti vyroste sídlištní zástavba, přestalo se zde pohřbívat a ostatky byly převezeny na jiné ostravské hřbitovy, ponejvíce do Vítkovic.

*Dle vyprávění paní Ludmily Šustrové (*1925) zapsal Petr Přendík*

SKAUTING A JINÉ ZÁJMY

SKAUTING VE VZPOMÍNKÁCH

Narodil jsem se na počátku roku 1943 v Ostravě-Vítkovicích, kde jsem taky chodil do základní školy. Kdy a jak jsem se dostal ke skautingu? Bylo to v roce 1969. Chodil jsem do jazykové školy, kde jsme se učili němčinu, a kolegyně mě nasměrovala do tělocvičny červené školy blízko Nové radnice. Chodil jsem tam cvičit a tam mě potom jeden z těch nových kamarádů prostě chytil drápkem na skauting, a já jsem se potom už nepustil.

Vzpomínek je plno, oddílových, táborových. Kdysi, když jsem studoval průmyslovku v Praze, jsem se dost nudil, protože mě nebavilo chodit s klukama po hospodách. Našel jsem si pod naší školou ve Vodičkově ulici (to je v centru Prahy) velkou základní školu a tam jsem dělal dva nebo tři roky vedoucího oddílu. Jedna třída – jeden oddíl, tak jsem dostal na starost 3. B, postupně jsem je vedl až do 5. B... Bylo tam asi 35 rozjívenců, které jsem se snažil bez jakýchkoli znalostí nebo zkušeností pochopit, dělat s nimi něco rozumného. Chodili jsme na Julisku, kde má stadion Dukla Praha, tam jsme běhali, cvičili, jezdili jsme na výpravy ven z Prahy. Na jeden výlet vzpomínám: domluvil jsem návštěvu čokoládovny v Modřanech. S haldou asi 25-30 dětí jsem tam přišel, sledovali jsme, jak se vyrábí čokoláda, jak se chladí, jak se odřezávají nerovné konce... Děcka oči navrch hlavy, když dostaly odřezky čokolády. Plno čokolády, vůně, sladkostí... Nacpali si čokolády do kapes a vyrazili jsme v červnovém horku parníkem z Modřan do centra. A když jsem tam chtěl dát rozchod, viděl jsem, že to nejde, protože se všem čokoláda roztekla v kapsách! Tak místo, aby děcka jely domů, tak seděly u Vltavy na náplavce a čistily si vltavskou vodou čokoládu z kalhot. Další výpravu si pamatuju, že jsme byli ve výrobně odznaků na Žižkově, to si zase každý odnesl plnou kapsu odznaků. Takové to byly moje začátky, to jsem tenkrát netušil, že budu začas fungovat trochu jinak, pod nějakým jiným systémem.

Jak jsem se už zmínil, jeden s mých nových kamarádů mě „zaháčkoval“ na skauting. Že prý by mi to moc slušelo, když půjdu ve skautském klobouku před svými Vlčaty! A tak jsem nejdříve vedl ty nejmenší Vlčata, to jsou chlapci od 6 do 11 roků, potom jsem dělal vedoucího střediska, hospodáře

střediska, vedoucího tábora, hospodáře tábora, kuchaře, zásobovatele, zdravotníka. Byl jsem jako bůh, prostě trojjediný J!

Raz, dva, tři, čtyři, pět... v Ostravě jsme vystřídali celkem šest kluboven. První klubovna byla ve škole s hodinami, ta je na Nádražní třídě. Říkalo se jí tak, protože tam byly v průčelí velké hodiny. Druhá byla v dřevěném domku pod frýdlantskými mosty. Bouda původně patřila tramvajákům, tam jsme získali jednu místnost my, skauti. Když jsme se sloučili s více oddíly, tak jsme se nastěhovali do tzv. Tramp klubu, do bývalé mateřské školky naproti dnešnímu divadla Petra Bezruče. Byl to velikánský barák, měli jsme se tam fajn. Nastěhovali jsme se tam jako skauti, v sedmdesátých letech jsme tam pak byli i jako pionýři. Soudruzi nám pořád házeli klacky pod nohy a hlavně jim vadilo, že tam byl současně Tramp klub, ten vydával časopis Tramp, a to bylo z jejich pohledu špatně. Z našeho ne, protože to tam bylo výborné. Soudruzi to vyřešili razantně: Barák se zboural! A že tam byli i muzikanti, kteří se odmítali vystěhovat, tak jim to zbourali i s jejich nástroji. Pak jsme se stěhovali do uličky naproti haly Tatran. Na Fifejdách se jmenuje ta ulička. Tam jsme měli „výborné“ sousedy – byla to protialkoholní stanice! Za příspěví peněz z města jsme si klubovnu dali dohromady, pak nás ale stejně vyhodili, protože potřebovali rozšířit protialkoholní stanici. Odtamtud jsme se stěhovali na ulici Dr. Malého do pěkného činžáku, tam jsme si zase popracovali, ale protože se chystala výstavba panelových domů, tak nás opět vystěhovali. Konečná stanice našeho střediska je doposud ve Svinově pod svinovskými mosty.

Hierarchie ve skupinách byla následující: malí „pindali“ zhruba od první do páté třídy byli Vlčata (kluci) a když to byla děvčata, tak to byly Světlušky. Pak byli skauti a skautky. Další stupeň byli roveři, a potom už jsou vedoucí. Old skauti, čili dospělí lidé. Každý oddíl je rozdělený na družiny, které mají svůj název – třeba Kondoři, Sobi, Jeleni atp. Každá družina má svého vůdce, chlapce nebo dívku z oddílu, pak byl zástupce družinového vůdce. Roveři byli chlapci okolo sedmnácti, osmnácti let, kteří nám pomáhali hlavně s programem. Vedení oddílu představovali: vedoucí střediska, ten byl nejvyšší a řídil všechny oddíly dohromady, pak zástupce střediska, pod nimi byli vůdcové oddílů a jejich zástupci.

Celoroční činnost oddílů spočívala v pravidelných schůzkách – jednou týdně byly schůzky v klubovně, jednou za 14 dní, nebo jednou za měsíc byly výpravy, to podle počasí. Budťo do terénu, na lyže nebo na bruslení,

nebo v létě jenom s pinglem na zádech po horách – prostě byla to taková příprava na tábory. Kroje byly v tom roce 1968 a 1969 všelijaké, protože se teprve všecko shánělo dohromady: správný кроj měl pískovou barvu košile a bundy. My jsme měli čepice, které jsme nechali klukům ušít, aby nás poznali, nebo abychom my poznali je v davu skautů. Vlčata měla žluté šátky, skauti měli šátky hnědé a my taky hnědé, jako vedení. Kdo z nás činovníků absolvoval lesní školu, tak měl šátek šedý.

Skauti vždycky dbali na to, aby měli kvalitní činnost, aby byly vzorné kroje, aby kluci byli spokojení, aby byly plné oddíly – prostě aby to šlapalo. Mezi rokem 1969 až 1970 se ještě nedělo nic, to jsme byli skauti, ale v 1970 roce přišla tzv. normalizace, tak pokud jsme chtěli zůstat s dětmi, museli jsme se přeorientovat a stát se pionýry. Pokud se týče naší práce, tak se nedělo nic, žádná změna, ale byli jsme prostě už pionýři. Pionýři tehdy dbali hlavně na to, aby tam někde na vývěsce visel pionýrský znak a „všechno muselo být, každý kotrmelec, ideologicky zdůvodněné“, abych to tak přehnal. V naší práci se pod hlavičkou Pionýra nezměnilo nic, akorát ty naše pískové košile zmizely, chodili jsme v zelených košilích, a pokud byly nějaké oficiální akce, tak jsme měli košile modré a šátky už pochopitelně nebyly žluté nebo hnědé, ale byly pionýrské, červené. Protože jsme chtěli, aby v našem znaku zůstal pes, který je symbolem skautingu, tak jsme se nazvali Strážci. Byli jsme pionýrská skupina Strážci, a proto byl i pes ve znaku. Vymysleli jsme si oddílový šátek. Byl černý a byl zeleně lemován, tak jako mají horníci černozelelou vlajku. Protože jsme ostravský oddíl, tak proto ten černozeleň šátek.

Měli jsme ve skupině pořád plno, a to bylo trnem v oku soudruhům, pořád nám házeli klacky pod nohy. Kluci se k nám pořád hlásili – ale také holky, protože u nás byl taky dívčí oddíl. Na školách to pořád zůstávalo stejné = škola: pionýrská skupina, pak každá třída byla oddíl, schůzky byly ve třídě. Já jsem ty děvčata litoval, znal jsem to z dřívějška, protože jsem vedoucího takového oddílu kdysi taky dělal. Bobříky, které vymyslel Jaroslav Foglar, jsme skládat nemuseli, takže žádné nemám. My jsme měli tzv. odborky – odbornost zdravotníka, kuchaře, trubače... Bylo jich asi dvacet, takže si přesně nevzpomenu, které přesně to byly. Kdo měl k čemu blíže, tak podle toho ty odborky plnil. Pak měl příslušnou nášivku na rukávu. Třeba táborníka mohl získat ten, kdo byl třikrát na táboře, pak dostal odborku táborníka.

Přišel za mnou tehdejší místopředseda Svazarmu (to byl Svaz pro spolupráci s armádou), že ho z Prahy sekýrujou, že má málo děcek, že nemá žádnou činnost s mládeží, jestli bych mu nemohl pomoci. My jsme měli asi 150 členů ve skupině, tak jsem to tenkrát projednal na vedení a rozhodli jsme se, že na spolupráci kývneme. A bylo to dobře, založili jsme základní organizaci, ve které jsem já byl jako předseda a dělal tu papírovou vojnu a styk s městským výborem Svazarmu. Bylo to fajn, protože pionýři, ti nás pořád jen sekýrovali a hledali hnidy, kdežto svazarmovci otevřeli pokladnu a přispívali nám pěkné peníze na činnost. Chyba byla ovšem v tom, že kolikrát to bylo až 15. prosince, že mi zavolal místopředseda: „Mám pro tebe 50 000, musíš to do konce měsíce utratit.“ Důležité větší věci člověk během těch čtrnácti dnů těžko sehnal, a na drobnosti to bylo moc peněz, ale vždycky to dobře dopadlo. Naše povinnost u Svazarmu byla jediné ta, že když byly na Černé louce Ostravské výstavy, tak tam byl vždycky koutek Svazarmu. Šli jsme tam s pár klukama v krojích, postavili jsme dva, tři, čtyři stany, tam se třeba lasovalo a učili jsme to přítomné děvčata, nebo jsme je učili uzlovat a jiné skautské dovednosti. Byla to naše jediná povinnost směrem ke Svazarmu. Ten měl činnost s mládeží, byli spokojení a my jsme byli spokojení taky.

Hlavně problém byl v tom, že nám pořád chodily kontroly a pořád bylo něco špatně, pořád jsem běhal někde po úřadech a po nadřízených složkách a musel jsem vysvětlovat, vysvětlovat a vysvětlovat. S režimem to nebylo jednoduché, jako skupinový vedoucí jsem měl problémy. Naši starší členové už chodili na gymnázia, na průmyslovky atp., a tam je nutili, že musí vstoupit do SSM, být aktivní, chodit na schůze. Vyřešili jsme to tak, že jsme založili základní organizaci Socialistického svazu mládeže přímo u nás na pionýrské skupině Strážci v Ostravě. Jeden z kluků dělal „šéfa“ a po formální stránce bylo všechno v pořádku. Shodou okolností se jednou stalo, že některé z těch našich kluků vybrali jako stafáž 9. května, (tenkrát se neslavilo 8., ale 9. května) do Komenského sadů k Památníku osvobození. Stáli tam coby svazáci v modrých košilích s červenými kravatami, ale když je jeden ze soudruhů kontroloval, zjistil, že všichni čtyři kluci mají skautskou lilii v klopě. Potom jsem to musel jít vysvětlovat, byl i s tím problém.

A další, už větší problém, jsem měl za promítání filmů. Scházeli jsme se v Koblově v sálku hospody a promítali filmy. České to nebyly! Někdo měl

známého, ten měl známého, další měl jiného známého a ten nám zařídil z kanadského velvyslanectví přírodopisné filmy a pohádky. Někdo tam přišel, zjistil, co tam promítáme a už mě volali na STB (Státní tajná bezpečnost), kde jsem musel pracně vysvětlovat, jak jsme se k filmům dostali, proč to děláme, že je to protistátní činnost. Zjezily se mi vlasy a říkal: „Soudruzi, nezlobte se, ale co je protistátního na tom, že promítáme přírodopisné filmy z panenské kanadské přírody?“ A pořád vykládali, a pořád jak kolo, kolo mlýnské, tak povídám: „Víš co, promítáme v Koblově v hospodě, to určitě víš, kde to je, protože jste si nás tam zjistili, tak se přijď podívat. Posad' se tiše v koutku, podívej se, co tam promítáme, žádný alkohol se tam nepodává, kouřit se tam nesmí.“ Zřejmě tam někdo přišel, protože to potom utichlo.

Pořád jsme se museli stěhovat, pořád nějaké kontroly, protože tenkrát musel mít každý kotmelec svoji podstatu v těch idejích, které tenkrát byly běžné... Prostě jsme to přežili. I když někteří kluci přestali pracovat proto, že nebudou pionýři, že jsou skauti. A já jsem jim vždycky řekl: „Hoši, my to děláme pro děcka a ne pro nějakou ideu.“ A pokračovali jsme dál až do roku 1989.

Dnes už se angažuji jen tak, že pozoruju činnost „svého“ střediska z dálky, ale nějak zasahovat do vedení, to ne. To by bylo asi, jako když tchýně zasahuje do rodiny své dcery nebo svého syna, jestli mi rozumíte. Prostě jsem dalek toho, abych tam někomu radil. Oddíly fungují pořád, jen je jich trochu méně, klubovna stále stojí ve Svinově, dělají se tábory. Od roku 1990 zase jako Skauti. Po 35, 40, 45 letech činnosti byly veliké srazy (počítá se do toho i to pionýrování) a měl jsem strašnou radost: když jsem viděl holky nebo kluky jak vyprávějí, jak se činí, jak jim září oči...

Se staršími kolegy jsme to probírali a zjistili, že nám „rukama prošlo“ asi 500 mladých, tolik jsme jich mohli v duchu skautství ovlivnit. Kdysi jsme byli s celým oddílem i s vlajkou našeho oddílu navštívit skauta, potom rovera, pak už dospělého, který narukoval na základní vojenskou službu do Hranic na vojnu. Po jeho vojenské přísaze jsme se spolu bavili a on mi řekl, že je jediný, kdo se o sebe umí postarat. I díky tomu, co tehdy považoval na táborech za buzeraci – od hygieny, čištění bot, umytý ešus, zákaz balíků na přilepšenou, zákaz návštěv z domova, prostě kromě her a poznání taky tvrdá morálka a zásady.

Co mi práce ve Skautu dala? Mám radost, že jsme generacím kluků a holek dali něco do života a že na nás a na oddíl všichni vzpomínají. Když potkám nějakou, dneska už padesátiletou paní s dětmi, nebo padesátiletého plešatého pána s pupkem a řekne mi „Walda“, tak v tu ránu vím, odkud mě zná. A první moje otázka je vždycky stejná: „A ty jsi, která, nebo ty jsi který?“ Až potom se mi vybaví to děcko, které jsem znal od těch 10 dejme tomu do 15 roků. Všichni vždy vzpomínají v dobrém a já osobně mám z toho velkou radost!

SKAUTSKÉ TÁBORY

Na táboře jsme my, činovníci, měli úkoly rozděleny. Já jsem dělal většinou zásobovatele a zdravotníka, kolegové zase dělali program. Někdo měl na starosti vlčata, jiní měli na starosti skauty rozdělené do družin, ale vždycky jsme dělali program společně. Většinou už byl program připraven během roku, na táboře jsme program jen pilovali a upřesňovali, většinou taky vzhledem k počasí. Z počátku jsem dělal vedoucího tábora vlků, těch nejmenších, čili jsem se staral o všechno, navíc jsem tábor také zásoboval a taky dělal zdravotníka. Protože jsem povoláním potravinář, tak jsem zásobování měl na starosti během všech táborů.

Každý den začínal ranním nástupem v krojích, kde se vztyčovala vlajka, a četl se denní rozkaz, ve kterém bylo řečeno, co se bude ten den dělat. Kdo z vedoucích a která družina jde do služby. Odpoledne, v 16 hodin, se střídaly služby v kuchyni. Služba, která končila, předávala nové službě kuchyň. V té době měli ostatní pochopitelně na ten den daný program. Během celého tábora běžela táborová hra, která se na konci tábora vyhodnocovala, a rozdávaly se ceny. A taky odborky, pokud si někdo některou zasloužil a zejména složil taky příslušnou zkoušku. Já jsem na příklad zkoušel odborku zdravotníka a kuchaře.

Zkouška Tří orlích per byla pro starší táborníky. Byla to orlí pera mlčení, hladu a samoty. Orlí péro samoty se plnilo tak, že zkoušený musel ráno po budíčku odejít z tábora, celý den ho nesměl nikdo vidět a na večerku se musel vrátit. Jednou se stalo, že náš táborník odešel na samotku, jenže na večerku se nevrátil. Lítali jsme s baterkami po lese, kluka hledali, nakonec jsme ho našli spát pod pařezem. Hodili jsme si ho přes rameno a přinesli do tábora. Řekli jsme si tehdy, že tak to nejde, abychom znali kluky jenom pod přezdívkami a nevěděli, iak se imenují vlastním jménem. Dokážete si

představit, jaké by to bylo přijít na SNB (Sbor národní bezpečnosti = policie) a říct „Pane SNB, ztratil se nám kluk, takhle malý, má asi deset roků, rozježený a říkáme mu Preclík?!“ Vždyť to bylo všechno, co jsme o těch chlapcích tenkrát věděli! Od té doby jsme si vedli už vždy perfektní seznam podle jmen i přezdívek, včetně kontaktů na rodiče, případně i telefon, pokud jej doma měli, protože tenkrát všude telefon nebyl. Konečně jsme si i v papírech zavedli trošku pořádek a od té doby jsme už byli pořádní vedoucí, tedy skautští činovníci. Začátky ty byly fakt hektické! Zkušeností jsme moc neměli. Jak se řídí oddíl nebo tábor, to jsme všechno lapali po troškách. Skautský slib jsem skládal až ve svých 26 letech, na konci toho mého prvního skautského tábora.

Skautský slib, to je slavnost! Na táboře se skládá vždy u slibového ohně, je tam celý tábor. Slavnostní oheň je výjimečný, do toho se nesmí nic házet, opékat buřty... Všichni jsou v krojích a ti, kteří složí slib, dostanou šátek a slibový odznak. Slib si musí skaut zasloužit. Pokud dělal nějaké lumpárny na táboře nebo během roku, tak měl smůlu. Na tom mém prvním táboře, tam nás bylo jenom čtyři nebo pět, kteří jsme skládali slib.

První tábor v roce 1968 jsme měli půjčený od BVÚčka, které funguje dodnes v Přívoze jako TOM BVÚ – Centrum pro volný čas a pomoc mládeži. V následujícím roce jsme byli na 14 dní v Březné u Štítů na Šumpersku (tam jsem byl na mém prvním táboře taky já). Pak jsme jeli dva roky po sobě do Beluší na Slovensku. Co nebyla tak úplně moje parketa, to byly táborové hry. Naštěstí na to byli výborní mí kolegové, kteří to dělali vždycky dobře: na velkém plakátě na táborovém oznamovateli bylo napsáno téma hry, která se týkala něčeho konkrétního a skládala se z různých úkolů – příroda, vaření, uzlování, šití (to bylo u kluků velmi oblíbené). Chlapci měli ale nejraději překonávání přírodních překážek. Pak tam byla orientace v terénu ve dne, orientace v terénu v noci, atd. Hra probíhala během celého tábora a na konci tábora se u slavnostního táborového ohně vyhlášovaly výsledky. Hodnotilo se, co bylo dobře a co špatně, která družina zvítězila, kteří jednotlivci vynikali. Nejlepší pak dostávali ceny. Byly to vždycky kvalitní věci. Byl to na příklad fotoaparát, kolečkové brusle a podobné, v té době špatně dostupné a ne zrovna levné dary, aby si pamatovali, že byli na táboře a že byli dobří. Na Beluší jsme zažili poslední skautský tábor, to bylo v roce 1970. A také poslední skautský táborový oheň. K našemu poslednímu ohni se přidali taky

slovenští bratři a sestry. Celkem nás okolo ohně bylo tehdy asi 150 vlčat, skautů a skautek! A bylo tam také stylové zakončení: když jsme se my dospělí kolem půlnoci rozcházeli do stanů (dětí, ty už spaly ve stanech), tak se kolem dokola začalo velice blýskat. Vypadalo to, jako by se i svatý Petr s námi se skauty na dlouhá léta loučil! Když jsme se všichni schovali do stanů, tak se spustila velká průtrž mračen – bylo to takové symbolické zakončení našeho skautování v létě 1970. Po tomto táboře, od nového školního roku, jsme už povinně byli členy Pionýrské organizace SSM (Socialistického svazu mládeže), tedy pionýry. Dost skautských středisek i oddílů v té době z toho důvodu ukončilo činnost. My jsme se však rozhodli i v nových podmínkách pokračovat ve své činnosti.

Každý rok jsme sháněli nové místo pro tábor, aby byla nějaká změna. Našli jsme tábořiště ve Fačkově, taky opět na Slovensku, pod vrchem Kl'ak (o pár metrů vyšší než Lysá Hora). Přes Kl'ak vedla také jedna z horských etap tehdejšího cyklistického Závodu míru. Kopec jak hrom, závodníci měli co šlapat! Nezapomenutelnou vzpomínku mám na táborovou latrínu: postavili jsme ji tak, že z ní bylo vidět přímo na Kl'ak, a když svítil měsíc, tak svítil přímo na něj a to bylo noční velice romantické posezení! Na Fačkově bylo táborů více. Pak jsme jezdili do Čech na Sázavu, odtamtud jsme se následně přestěhovali na Broumovsko, do nového tábořiště do Dědova u Náchoda. Tam je dodnes stále dlouhá léta naše základna, kde si necháváme podsady ke stanům, takže už je to takové „muzeum“.

Děvčata z našeho skautského střediska, následně pionýrské skupiny, tábořila v Podhradí na Vítkovsku. Párkrát jsem se tam byl podívat (už jako vedoucí pionýrské skupiny), ale hlavně také proto, že moje dcera do toho oddílu chodila taky. Dnes už všichni jezdí na Dědov.

Vaření na táborech jsme si zajišťovali sami. Družiny měly střídavě směny v kuchyni, střídalo se v 16 hodin. Družina nejenom vařila, musela také zajistit vodu, postarat se o zásobovací stan, ale taky o latrínu (zasypat dezinfekcí), dezinfikovat odpadovou jámu. Neměli jsme tam samozřejmě popelnice, jen se vykopala velká jáma, do které se sypal veškerý odpad. Jednou za pár dní jsme tam nalili naftu, zapálili a kluci, ti u toho asistovali. Pokud se týče vaření, tak jsme se my vedoucí, také střídali v kuchyni. Když jsem to šéfoval já, musel jsem udělovat příkazy: „ty uděláš to, ty uděláš to, ty uděláš ono“. Směna měla za úkol topit, starat se, aby pořád hořelo v kamnech a pod kotlem a dělat drobné práce. Kluků bylo tak vždycky pět

až sedm v družině, tak nám pomáhali, co mohli. Hlavní slovo jsme ale měli my, dospělí, protože kdybychom to nechali jenom na nich, tak to by asi vždycky nemuselo dopadnout dobře. Já jsem byl hlavní zásobovatel, přivážel jsem (většinou na kole) plný ruksak a ještě za sebou táhl vozík. Směna měla za úkol ty potraviny dát do zásobovacího stanu vedle kuchyně. Mám takovou perličku: na táborech jsem se totiž naučil, že když dám nějaký příkaz, tak že musím říct přesně, co chci. Při vybalování potravin jsem vedoucímu družiny jednou řekl: „Dej ty špekáčky do potoka.“ Přesně splnil příkaz. Dal špekáčky do potoka...! A když jsem se po nich před večeří sháněl, tak jsem zjistil, že špekáčky uplavaly! Kdybych mu řekl, že má dát špekáčky do kastrolu, přikrýt poklicí a v potoce vše zatížit pořádným kamenem, tak jsem je tam na večeři našel. Tak jsem musel otevřít paštiky a na večeři byl chleba s paštikou a čaj.

U každého tábořiště musel být potok. Dostali jsme i sprchu: do potoka se vložila hadice s pumpou, stačilo pumpovat a měli jste sprchu. To se dalo sehnat přes kamarády kamarádů. Na příklad kamarádi našich kamarádů, kteří byli tehdy členy Lidových milicí, k nám jezdili dělat „bojový“ program – třeba se střílelo ze vzduchovky, házelo se gumovými granáty na cíl,... – tak právě ti nám sehnali sprchu. Ovšem to pumpování bylo moc pracné, tak jsme sprchu sbalili a myli jsme se „tradičně“ v potoku. Táborová hygiena ale byla vždy prvořadá: na každém táboře se stavěla přehrada, přehrazením potoka vznikl malý bazének s metrem vody a tam si hoši mohli klidně vlézt. Přehrádce jsme říkali hrdě Tušimice, podle elektrárny v Čechách, ale kdo ten název vymyslel, to už nevím. Prostě to byly a stále ještě jsou vždycky tradičně Tušimice a u nich se navíc vždy stavěla a stále staví sauna. Byla to normální vyšší stanová podsada a na stanovou konstrukci se dávaly navíc dvě plachty přes sebe. Uprostřed bylo ohniště – kamarádi udělali koš ze silných drátů, naházely se tam kameny, které se rozžhavyly venku, a potom se koš s kameny přinesl do sauny. V kotlíku byla voda, ta se na rozžhavené kameny stříkala a tam jsme seděli kolem na lavičkách jak slepice na hřadě a potili jsme se. A když se řeklo „včil“, tak jsme vystřelili ze sauny přímo do přehrádky. Dnešní táborová sauna už je „modernější“ – teď fungují saunová kamna na dřevo. Koš s kameny už je minulostí!

S tou přehradou si pamatuju příběh! To jsme měli mezi sebou kamaráda, inženýra stavaře. Pracoval ve Vítkovických železárnách u šamotování

vysokých pecí. Nabídl se, že coby stavař postaví přehrádku odborně. Shodou okolností však přišla velká voda a on pak měl z ostudy kabát, protože přehrada nevydržela ten nápor vody, praskla, odnesl to navíc můstek, který byl přes potok... Tak jsme se mu potom smáli: „potom už nikde nevykládej, že jsi inženýr, a ještě k tomu stavař...!“

Před začátkem tábora vždy fungoval předvoj, který přijel současně s nákladákem s materiálem. Stavěl podsady a stany, ale poličky a různé drobné vymoženosti si dělali táborníci už sami. Desetiletý Pepík se při návštěvě rodičů a prarodičů pochlubil babičce: „Podívej, jaký mám fajný stan, to sem si sam zrobil!“ Babička řekla, a to jsem slyšel: „Ale Pepík, v takym chlivku ty musíš mješkoť?“ Tak Pepa, který s námi jezdil a byl hrdý na to, co si sám udělal a babička mu to tak sepsula! Dva roky prý s babinou nemluvil! Tak jsme prostě zakázali návštěvy a byl klid!

Velice dobře si pamatuju přezdívký. Jak já jsem přišel k přezdívkce Walda?! Nikdy jsem nebyl tělesně zrovna moc šikovný a vždycky mi všechno trvalo trochu déle. Tak mě kolega překřtil na Walibuka, potom se to zkrátilo, a jsem Walda. Přezdívek bylo plno, protože přezdívkou měl každý! My jsme neměli oddíl, my jsme měli totiž jídelní lístek! Byl tam Preclík, Žemlovka, Čajíček, Máslo, Chleba a podobné – prostě přezdívkou si každý kluk něčím zasloužil. Přišel kluk, a místo aby měl táborové věci v ruksaku, tak přišel s obrovským kufrem. Okamžitě byl Kufr. Další chodil pořád v čepici s nápisem Čedok, tak byl Pepa Čedok. Jinému, kterému všechno trvalo strašně dlouho, a dost toho pokazil, jsme začali říkat Případ. A tak vznikaly další podobné přezdívký. Na příklad přišel chlapec, že nemůže chodit do oddílu, že se stěhuje. „Kam se stěhuješ?“ — „Do... do... do Borůvky.“ Povídám: „A to je kde, ta Borůvka?“ Zkrátka, nebyla to Borůvka, ale byla to Hrabůvka! Vysvětlil jsem mu: „Prosím tě, tam sedneš na tramvaj, klidně sem můžeš přijet, takže můžeš chodit dál.“ Hoch byl šťastný jak blecha, ovšem od té doby byl Borůvka! Tak kluci přicházeli k přezdívkám. Byl tam taky chlapec, který byl strašně silný, takový cvalík, tak tomu říkali Sádlo, ale tomu se to vůbec nelíbilo, tak jsem vydal v ranním táborovém rozkaze příkaz, že nebude Sádlo, ale že se od této chvíle bude jmenovat Šroubek. A byl tak potom Šroubek! I takové věci se stávaly. Přezdívký vždycky vyplynuly z nějaké jeho činnosti, nebo že se něco stalo. Nebo si to taky vymýšleli sami, sami na sebe, co se jim líbilo, proto říkám, že jsme měli

oddíl jako jídelní lístek. Protože kromě Strouhanky tam snad bylo všechno. Tolik k přezdívkám!

Po skončení několika táborů, hlavně po těch na Fačkově, jsme se tam sešli s našimi kamarády a svými rodinami na tzv. rodinných táborech. Den, dva jsme tvrdě makali na zbourání a likvidaci tábora, ale taky připravili hry pro své děti, táborák... Byly to akce, které už neměly s oficiálním táborem nic společného. Někdy se stalo, že jsme náš tábor předali jinému oddílu a rodinný tábor si pak při bourání udělali oni. Bralo se to jako bonus, odměna.

Z videonahrávky rozhovoru, zpracované původně pro projekt Příběhy 20. století pořádaný o. s. Post Bellum a PANT, do textové podoby s drobnými úpravami v červenci 2016 převedl Jiří Bureš ml. Uvedeno se souhlasem o. s. Post Bellum a PANT.

Antonín Blažek

SKAUTING V HRABŮVCE

Před válkou v roce 1938 byl skauting v Hrabůvce rozdělen do dvou sociálních skupin. 8. oddíl Junáka sídlil a měl klubovnu v Husově sboru, jeho zakladatelem byl farář sboru páter Kubiš a jeho první vůdce. Později se stal oddílovým vůdcem Miroslav Chocholáč. V tomto oddíle byly převážně děti ze zámožnějších rodin, jelikož akce, které organizovali, byly nákladné a vyžadovaly peníze.

Druhým oddílem byli skauti DTJ vedení bratry Rudlovými. Pocházeli většinou z dělnických rodin žijících v Jubilejní kolonii. Jejich činnost byla skromnější, odehrávala se převážně na hřišti a v blízkém okolí – Bělský les, louky u řeky Ostravice. Politicky, ideologicky byly každá na jiné straně. DTJ nalevo, Junák napravo. Po válce v roce 1945 byl obnoven jen Junák. Vznikly nové oddíly č. 8, 20, 21, 54, Vičácký oddíl 22 a Dívčí oddíl. Klubovny byly po celé Hrabůvce – např. jednadvacátý oddíl měl klubovnu u duče na Šídlovci, 22 v trafice Hasan, 20 v dnešní knihovně, 54 ve škole u pošty.

Výchovné cíle byly přibližně na stejném principu polovojenské organizace založené na kázni a poslušnosti podřízeného a nadřízeného, momentálně dnes už pro mnohé nepochopitelné. Celou obsáhlou kroniku sepsal „Magi“ Ing. Drahuš Trojka až do zániku Junáka v roce 1950, ale pokračoval pak jako vodácký turistický oddíl v Hrabůvce. Kroniku svázal Milan Hložanka a vím, že jsou tři výtisky. U příležitosti besedy o skautingu v naší knihovně, kterou vedl bratr Gilar, jsem po kronice pátral. Milan Hložanka zemřel. Snad jediný výtisk je u jeho bratra Petra v Hlučíně a syna „Magiho“ v Krnově.

JUNÁCKÝ SLIB

Můj první Junácký slib byl na podzim roku 1945 ve 20. oddíle. Vůdcem byl Bohuš Chocholáč. Já byl rádcem družiny „Medvěďů“. Družinová činnost byla zaměřena na činnost zábavnou a vzdělávací. Zábavou byly různé soutěže jako vázání uzlů, Kimovy hry, honby na lišku, hledání pokladu, stezky odvahy, turistika. Vzdělávací byly plnění úkolů nováčkovské zkoušky, které byly podmínkou pro Junácký slib, dalším byly odborné

zkoušky v různých společenských oborech, ale také odborné řemeslné zručnosti. Nováčkovskou zkoušku jsem splnil a tak slibový odznak lilie ve štítu s chodským vlčákem mi byl slavnostně udělen. Já však jsem obdržel ještě jeden, pro mě mnohem cennější.

Rok 1946 začal přípravou na první letní tábor. Drahuš Trojka „Magi“ měl za Pustou Polomí v Hlubočci rodinu a tak jako letní tábor bylo vybráno údolí Satiny v Hlubočce. Získali jsme od lesníků chatu a tak od jara do podzimu naše nedělní výlety směřovaly z Hrabůvky přes Kyjovice do Hlubočce. Dobrou přípravou za podpory movitých rodičů jsme vybudovali junácký tábor. Stanové podsady, kuchyň, jídelna, totem, brána a stožár se dělaly na místě. Byla to naše první zkouška zručnosti a především samostatnosti. Magiho kronika by toho řekla víc. Na táboře jsme se dověděli o návštěvě prezidenta Edvarda Beneše v Ostravě a slavnostním Junáckém slibu do jeho rukou. Všechny přípravy na tuto událost směřovaly k tomu, aby vše dobře dopadlo.

Tenkrát jsem na táboře skládal „Tři orlí péra“, nejceněnější zkoušku dospělosti a odvahy mladého junáka. Celý den a noc strávit o samotě v přírodě a nikým neviděn. Mně se stala málem osudnou. Vzal jsem si s sebou do lesa ruční nářadí na vyřezávání dřeva, aby mi ta samota rychleji ubíhala. Večer, kdy již se blížil konec mé zkoušky a já se mohl vrátit do tábora, jsem si poranil při dlabání dřeva tak nešťastně palec pravé ruky, přesekl jsem si nerv. Přišel jsem do tábora, krvácení jsme zastavili, ale nerv jsme nechali osudu. Druhý den jelo pět vybraných junáků do Ostravy k slavnostnímu slibu. Stáli jsme v první řadě a nejvyššímu vůdci Československého skautingu slibovali věrnost republice, jak vyžadoval junácký slib. Prezident každému připnul na prsa nový, čestný slibový odznak, vydaný jen pro tu příležitost. Byla to bílá smaltovaná lilie a ve štítu se nacházel malý znak Československé republiky. Do budoucna jim měl být nahrazen starý. Myšlenka se však neujala a vrátili jsme se ke starému. Dlouho jsem bílou lilii opatroval, ale při stěhování se ztratila. Vzpomínka trvale zůstala a nedá se z paměti vymazat. Palec už zůstal na vždy ochrnutý.

VZPOMÍNKY NA OSTRAVSKÉ KNIHOVNY

Během více než šedesáti let čtenářských návštěv se mi vybavují především dojmy z atmosféry knihoven. Pokusím se sledovat časový kontext. Do první knihovny jsem začala chodit jako žákyně třetí třídy osmileté střední školy ve Slezské Ostravě na Zárubku. Knihovna je situována uprostřed ulice Šenovské v hornické kolonii Jakubka. Jednalo se o dvě malé místnosti přeplyněné obyčejnými dřevěnými regály, přičemž v první stál obyčejný psací stůl se židlí Thonet. Knihovnu měla na starosti paní Handzlová, kterou na Jakubce znali jako organizátorku mnoha kulturních akcí. Její manžel měl být údajně v příbuzenském vztahu s ostravským sochařem Augustinem Handzlem. Paní knihovnice si na nás děti našla čas, ukazovala nové knížky, ptala se na dojmy z četby, to všechno dělala z vlastního zájmu, ale určitě dobře věděla proč. S odstupem padesáti let mohu říct, že společně s paní učitelkou Miladou Rundovou, dcerou hudebníka Edvarda Runda a Věrou Hermanovou, měla nemalý podíl k vytváření mého celoživotního zájmu o knihy.

V období studia na SVVŠ v Ostravě, Matiční ulice (1960-1964) jsem pravidelně chodila do krajské knihovny umístěné v budově bývalé spořitelny, tehdy se říkalo naproti kina Elektra. Navštěvovala jsem půjčovnu, čítárnu a hudební oddělení. Jednalo se o první velkou knihovnu, kterou jsem poznala. Výpůjční oddělení, tedy prostory přístupné pro čtenáře, tvořily dvě prostorné místnosti v přízemí vlevo. V první pracovaly paní knihovnice, výpůjční lístky se zařazovaly do klasické kartotéky. V přízemí vpravo se nacházelo hudební oddělení, tam bylo možné na vinylových gramofonových deskách poslouchat hudbu. Vlivem rodinného prostředí i hudební výchovy ve škole jsem měla ráda klasickou hudbu, ale tehdy mě začal zajímat džez a prostřednictvím divadel malých forem vzrůstala rozmanitost hudební produkce. V hudebním salónku byla starší pohodlná křesla, přestože se knihovna nacházela na rušném místě, nebyl slyšet hluk z ulice. Nevzpomínám si bohužel na jméno paní vedoucí hudebního oddělení. Měla menší štíhlou postavu a příjemné vystupování. Setkávaly jsme se často v Divadle hudby (dnešní Stará aréna), kde byly velmi kvalitní komponované hudební pořady. Paní knihovnice byla

v poznávání hudby velmi znalá a vzpomínám si, že první knihy z oblasti hudební kultury jsem si přečetla na základě jejího doporučení.

Další část knihovny, studovna, byla v prvním poschodí. Před vchodem stála proutěná křesílka s konferenčními stoly. Samotná studovna byla dlouhá místnost s pracovními stoly, podél zdi vpravo byly umístěny regály s prezenční literaturou členěnou podle oborů. Dodnes si pamatuju na první dojem, vnímala jsem to všechno jako zcela nepřebornou zásobárnu vědění. Ve studovně jsem trávila dlouhé hodiny a byla jsem moc ráda, když mi někdy knihovní služba nabídla na základě mých zájmů další publikaci, tehdy se jednalo nejvíce o knihy z dějin umění. Od třetího ročníku jsem začala chodit do Státní vědecké knihovny v Ostravě, ale zde jsem z pochopitelných důvodů přímé osobní kontakty nevyužila. Podstatně se rozšířil můj výběr literatury a odborných časopisů. Ve studovně se učili studenti Vysoké školy báňské a Pedagogického institutu. Kopířky k dispozici nebyly a tak se z knih a časopisů vypisovaly poznámky, což jsem později sama zažila jako studentka Filosofické fakulty University Palackého v Olomouci. Po absolutoriu vysoké školy jsem bydlela v Mariánských Horách a v letech 1970-1972 jsem byla čtenářkou zdejší knihovny umístěné v rožní budově na Mariánském náměstí. Zaujalo mě, jak se tam systematicky připomínala jubilea spisovatelů. Na poliče s fotografií byla výstavka knížek, v rychlém sledu se jubilea střídala a já jsem z toho měla dojem záměru, že šlo o zaplnění prostoru tak, aby nezbylo místo pro jiná, tehdy velmi exponovaná výročí. Jednalo se o využití umění možného a v tehdejší politickém kontextu doby to byla bezesporu záslužná práce.

Po přestěhování do Hrabůvky se mimo využívání služeb odborných knihoven, jež souvisely s mou prací, stala pro mě tou základní knihovna ve Vítkovicích na Mírovém náměstí, která se později přestěhovala na náměstí Jiřího z Poděbrad. V Hrabůvce bydlím doposud a vím, že bych to měla blíže ve zdejší knihovně. Jsem však tak spokojena s vlídným přístupem paní knihovnic a mladého pana knihovníka, že nechci nic měnit. Pro čtenáře je velmi příjemné, když si pamatují, co ho zajímá a doporučí v daném žánru nový knihovní přírůstek. A především starší člověk ocení vstřícnost a osobní zájem.

Závěrem bych chtěla připomenout specifickou knihovnu pro nevidomé a slabozraké. Můj tatínek nemohl z důvodu těžké oční nemoci číst, vybírala

jsem pro něho kazety s nahranými texty. Tehdy byla tato knihovna v Hrabůvce a vždy jsem ocenila trpělivost její pracovnice.

Výsledným pocitem mých šedesátiletých zkušeností s ostravskými knihovnami je vědomí jejich záslužné práce. Jsem si plně vědoma, že patřily k institucím limitovaným do roku 1990 politickými omezeními, vyřazování literatury či zákaz půjčování je nesporně omezovaly. V současné době se informatika stala nedílnou součástí práce v knihovně, rychlost vyhledávání v kladném slova smyslu usnadňuje práci čtenářům. Za všechno, co jsem prostřednictvím knihoven získala, jim patří poděkování.

*Anna Salfická *1925*

KMO V LETECH 1953–1968

Paní Hana Salfická pracovala v Knihovně města Ostravy v letech 1953–1968 především pod dívčím jménem Hana Mikolajková, později provdaná Goralčíková. V té době zažila vedení ředitele Drlíka, Jana Rohla, Jaroslava Kremera a PhDr. Naděždy Ježkové.

V době jejího nástupu do knihovny aktivně fungoval bibliobus, který byl parkován u Jaroslava Kremera na zahradě, půjčovat se jezdilo odpoledne. Pak byl méně využíván pro knihovnické účely a za ředitelky Ježkové byl zrušen, převeden do Prahy.

Vzpomíná si na Čítárnu v parku, která skončila svou činnost pravděpodobně po prázdninách v roce 1954, kdy nebyl příliš velký zájem (zřejmě oboustranný).

Příjem zaměstnance probíhal u ředitele a pak první praxe v ústřední půjčovně pro dospělé. Začínala tedy v ústřední půjčovně pro dospělé na náměstí Dr. E. Beneše, pak přešla do pobočky tzv. „u pošty“ na ulici Ruské na hranici Ostravy-Vítkovic a Ostravy-Zábřehu. Jsou dochovány fotografie knihovnic z tohoto období, budova z období před demolicí, dnes je zhruba na jejím místě benzínová pumpa. Hned v roce jejího nástupu probíhalo velké vyřazování anglo-americké literatury z fondu knihovny.

Následovala krátká epizoda v pobočce ve Svinově, kdy jedna byla u vlakového nádraží a druhá ve škole, kde se půjčovalo odpoledne. Obě pobočky pak sloučili do jedné do budovy tehdejšího Místního národního výboru nedaleko zdejšího kostela. Při jejich stěhování pomáhali studenti. Součástí provozů bylo kromě knihovnické práce také topení a úklid. Výpůjční systém nebyl v rámci KMO jednotný. V případě nedobytných čtenářů chodily knihovnice do jejich bydliště a žádaly o vrácení knih.

Po návratu na ústředí vzpomíná, že knihovna byla vybavena novým zařízením. Ve studovně spolu s ní pracovala paní Horečková, za studovnou byl kumbál, kde se tiskly katalogizační lístky pro celý kraj. Půjčovnu vedla Draha Marková, na směně s paní Goralčíkovou pracovaly: Edita, Eliška Muczková, Hana Palátová, Hana Karásková, rovněž Otýlie Fridrichová, Olga Ratajová. Karla Štégová pracovala v oddělení doplňování a zpracování fondů. Společně zhruba jednou za měsíc chodily společně kolevně ze směn na kávu mimo knihovnu. Jedenkrát měsíčně probíhala

v ústřední knihovně porada všech vedoucích poboček. Čtvrtky byly nákupní dny, kdy si vedoucí poboček vybrali knihy do fondu knihovny. Knihy si po zpracování vozily knihovnice do poboček tramvají, autobusem.

V hudebním oddělení pracoval dr. Jaroslav Vavřík, který byl velký odborník a osobnost, bohužel sluchový handicap ho limitoval ve styku s lidmi.

Po skončení činnosti krajské metodiky v rámci KMO se stala městskou metodičkou Marie Sedmíková, která dobře znala práci knihovníků ze své praxe za pultem.

Odbory, které v knihovně pracovaly, mimo jiné organizovaly také zájezdy do knihoven Československé republiky, ale také do Polska.

Paní Goralčíková studovala, chodila jedenkrát měsíčně v sobotu do školy, musela si hodiny nadpracovávat (volné soboty byly zavedeny od roku 1968, ale ještě v 80. letech byly občasné pracovní soboty běžné – poslední byla 11. března 1989).

V roce 1968 přišla policie a kontrolovala záznamy čtenářů. V srpnu 1968 stály na ulici kolem ústřední knihovny tanky, nějaký muž si na protest lehl před jeden z nich, odvěkli ho občané. I přes problémovou dopravu knihovnice a knihovníci otevřeli knihovny a pracovali. V knihovně nefungovalo vysílání Československého rozhlasu, bylo přerušeno vysílání, pak poslouchali polské vysílání (rádio bylo v hudebním oddělení).

V roce 1968 paní Salfická následovala svého manžela do Prahy, kde po celý zbytek svého profesního života pracovala v knihovně Fakulty tělovýchovy a sportu University Karlovy s tím, že základ z ostravské KMO byl poctivý a důkladný.

V březnu 2016 podle vyprávění paní kolegyně Anny Salfické zapsala Jarmila Burešová.

*PhDr. Marta Trnková *1932*

ŽIVOT MEZI KNIHAMÍ

Narodila se do rodiny středoškolského profesora literatury a filologie Josefa Jiřího Trnky, který se aktivně zapojoval do tehdejšího kulturního života v Ostravě. Přispíval svými články do sociálně demokratického deníku *Duch času*, do kulturního měsíčníku *Salon*, pro *Radiojournal* začínající stanice ostravského rozhlasu založil kroužek spisovné češtiny. Byl velkým čtenářem. Maminka Marianna se věnovala rodině, ve volných chvílích malovala akvarely a ráda se začetla do románů ruských klasiků. Rodina byla rovněž hudebně založena. K Trnkovým patřil také „nepravý dědeček“, starosta Moravské Ostravy Jan Prokeš, jehož nejmladší syn se přičlenil do rodiny ze strany maminky. Díky jeho celoživotní lásce ke čtení získala Ostrava důstojné podmínky pro svou ústřední knihovnu v nové budově spořitelny (1929). V takovém prostředí bylo samozřejmostí, že se malé dcerce vyprávělo a čítávalo – vzpomíná si na Karafiátovy Broučky, Tisovského pohádky o zvířátkách, na pokračování vycházelo v *Lidových novinách* Sekorovo Kuře Napipi. Výměna knih probíhala nejprve v rodinách přátel s dětmi, na počátku školní docházky probíhalo již vzájemné půjčování knih dětí v rodině, především zásluhou sestřenky Evy Prokešové. Po narození bratra v roce 1937 se naučila Marta ještě před vstupem do školy velmi snadno číst, což přičítá hudebnímu sluchu a podněcenému světu fantazie. Samotné čtení nazvala později „otevřenou branou do světa literatury“.

Nástup do obecné školy („bílá“ škola na Prokešově ulici, dnes ulici 30. dubna 22) pro ni jako pro žákyni 1. třídy díky čtenářské vyspělosti náročný, i když třídy měly nadprůměrný počet dětí. Tiché, vytáhlé dívky si nikdo moc nevšímal a ona sama zpovzdálí přemýšlivě poznávala spolužačky, učitelky a učitele. V té době byla sousední chlapecká škola („červená“ škola, č. p. 20) obsazena německou posádkou, chlapci chodili do samostatných tříd této dívčí školy a prostor začal být malý. Jak dr. Trnková vzpomíná, zrušen byl tělocvik a výuka děvčat na příklad ve 2. třídě pod vedením pana řídícího Tenglera probíhala ve školních lavicích právě v tělocvičně. Budova poskytla přesto ještě prostor pro výuku měšťanské školy a večer obchodní akademii. Ve 4. třídě se děvčata rozhodovala nad dalšími možnostmi: zda postoupit do 5. tříd v. pokračovat

na měšťanské škole (tehdy za války nazvané hlavní), nebo jít studovat na gymnázium.

V primě se studentka Dívčího reálného gymnázia na Hladnově přihlásila do Knihovny města Ostravy (KMO) a do budovy společné s Městskou spořitelnou docházela již sama. Četla dostupnou literaturu pro mládež – studentské romány a oblíbené pohádky českých klasiků i soubory pohádek různých zemí, např. pohádky bratří Grimmů. Zajímaly ji také knihy Julese Verna. Na tehdejším gymnáziu patrně neexistovala doporučená, povinná četba. Bylo spíše samozřejmostí, že většina studentek s dychtivostí četla knihy, o nichž vyučující hovořili, dívky často samy objevovaly též i kouzlo poezie. Každou středu byly v půjčovně na pultě rozloženy knihy určené dětem. Při výběru pomáhala tehdy začínající knihovnice, půvabná slečna Květuška, později choť literárního historika a spisovatele PhDr. Drahomíra Šajtara. Prostory knihovny byly v období II. světové války omezené, zčásti byly zabrané Němci. Část fondu české a světové literatury musela být podle předepsaných seznamů vyňata. Naštěstí se díky svědomitým pracovníkům knihovny a poctivým čtenářům se mnoho knih určených k vyřazení ocitlo v jejich držení a po válce se vrátilo zpět do fondu knihovny.

Marta už jako středoškolačka objevila kouzlo studovny v prvním patře ostravské městské knihovny. Zmíněná studovna s čítárnou, dnes s bohatými fondy, se jí podnes nejednou stává azylem před životní nepohodou. Imponovaly jí police naučné literatury dělené podle oborů od historie po obrazové publikace o výtvarném umění. Vzpomíná si též na jednotnou hnědě kropenatou „knihovnickou“ vazbu – bylo tehdy obvyklé knihy, celé ročníky periodik nechat vázat tak, aby svazky měly na hřbetě vyražen popis – autora, název a signaturu pro snazší vyhledávání.

Studentka Marta měla před maturitou jasný cíl: studium literatury, což se v období 50. let minulého století ukázalo ovšem jako složitější. Nejprve rok pracovala, učila na národní škole v Ostravě 1 Na Jízdárně, pak o něco dál na Kounicově, a do prázdnin ještě na střední škole v Bohumíně. Přátelé jí doporučili studium na Univerzitě Komenského v Bratislavě, kde si zvolila studium germanistiky ve spojení s rusistikou. Kvůli hudbě se věnovala italštině, pokud čas dovolil. Touha badatelsky pracovat ji provází celý život. Po ukončení vysokoškolského studia bylo nutno získat praktické poznatky, nejlépe patrně v knihovně – pracovní cesty se v té době všelijak klikaly

mnohým z nás, ale nakonec byla za každou zatáčku vděčná. Poznávala nové lidi a mnohdy se tomu množství nestačila divit! Ale hned první zaměstnání v technické knihovně na ředitelství OKD představovalo srážku s ostravskou realitou, byly to však cenné lekce, jak v padesátých letech nutno žít. Po čase nastoupila do knihovny Pedagogického institutu v Ostravě (posléze Pedagogické fakulty) řízeného panem docentem PaedDr. Vlastimilem Uhrem. Získala zde možnost přednášet o světové literatuře posluchačům dálkového studia brněnské knihovnické školy se zaměřením na osvětovou a kulturní práci. Konzultace a přednášky asi z osmi předmětů probíhaly o sobotách v Hradci nad Moravicí, zkoušky pak podle dohody v Ostravě nebo Brně na zmíněné Střední knihovnické škole, kde se Marta Trnková seznámila se středoškolskou profesorkou české literatury Věrou Hofmanovou (až na přelomu 20. a 21. století publikující pod pseudonymem Květa Legátová). Vedením Pedagogického institutu byl Martě Trnkové svěřen úkol pokračovat v činnosti PhDr. Nováčkové, která pečovala o knihovnu na Krajském ústavu pro vzdělávání učitelů na Kratochvílově ulici ve starší budově dřívějšího sirotčince Ludmila, a která odešla na katedru pedagogiky a psychologie na Pedagogickém institutu. Po úspěšném zakončení úkolu na zmíněném ústavu v příjemném kolektivu všech ostatních na jaře 1965 ji osud zaval do právě vzniklé pobočky pražského Ústavu pro choroby z povolání do nové budovy Hornické polikliniky, kde pracovala jako dokumentaristka.

Poslední profesní změnu představovalo pracoviště vědeckotechnických informací (VTEI) ve Vědecko-výzkumném uhelném ústavu v Radvanicích (VVUÚ). Nastoupila sem po dohodě s prof. Ing. L. Šiškou právě na Silvestra 1969, aby nedošlo ke ztrátě systemizovaného místa. Očekávaly ji především překlady z odborné literatury a rešerše z článků ze zahraničních periodik, určené pracovníkům VVUÚ; předpokládal se výslovně studijní přístup k informacím. Odbornou činnost na pokyn výboru Revolučního odborového hnutí (ROH) vyvažovala spravováním knihovny ROH s beletristickým a populárně-naučným fondem, určeným pro zaměstnance ústavu. Díky své znalosti literatury byla na požádání kompetentní průvodkyní světem četby. Doplnila si kvalifikaci studiem technického minima, dvouletým studiem informatiky a základy práce s patenty. Jazykové znalosti byly zde základními předpoklady k práci v této nové oblasti.

Na Univerzitě Komenského složila 29. 3. 1982 rigorózní zkoušku a v oboru moderní filologie získala doktorát. Za silný osobní úspěch považuje v té době vzniklé pevné přátelství s prof. PhDr. Elemírem Terrayem, CSc. a jeho manželkou PhDr. Janou, které trvalo až do jejich smrti.

Po ukončení činnosti ve VVUÚ v Ostravě-Radvanicích a odchodu do penze v roce 1989 se pokusila o odbornou publikační činnost na volné noze. Navázala úspěšnou spoluprací s vedením opery Národního divadla Moravskoslezského v Ostravě (NDM). Niterný vztah k hudbě a literatuře se smyslem pro získávání informací, srozumitelných běžným návštěvníkům představení, našly přece jen své uplatnění v podobě solidně fundovaných článků v operních programech k repertoáru NDM. Programy operních představení z let 1989–2009 jsou uloženy v archivu NDM, vlastní rozsáhlý studijní archiv autorů má uložen dosud doma.

Knižní fondy Knihovny města Ostravy, Moravskoslezské vědecké knihovny (dříve Státní vědecké knihovny v Ostravě) a Univerzitnej knihnice v Bratislavě přispěly velmi podstatně k autorčině duchovnímu růstu a vnitřnímu rozvoji, a dodnes tento proces nepovažuje za ukončený. Záměrným cílem častých návštěv ve zmíněných knihovnách bylo mimo jiné vyhledávání publikací v lístkových katalozích, a jak říká, objevovala tam cenné úlovky.

Nelze opomenout, že značnou část zbývajícího času trávil a tráví v hudebním oddělení Knihovny města Ostravy – v oddělení, které svou výpůjční činnost hudebnin, zčásti převzatých z knihovny v Michálkovicích, z darů a odjinud, skromně zahájilo během II. světové války. V Ostravě se tehdy hudebniny prodávaly např. ve specializovaném obchodě pana Marečka na dnešní ulici Čs. legií. Pravidelná a vysoce odborná činnost hudebního oddělení byla zahájena v KMO až na konci 40. let pod vedením PhDr. Jaroslava Vavříka. Zasluhu o vybavení notami a knižní literaturou od počátku nutno po zásluze v zásadě přičítat svědomité odborné knihovnici Janě Křístkové, která zde pracovala až do své předčasné smrti na počátku 90. let. Od roku 1994 v činnosti paní Jany pokračovaly knihovnice Jindřiška Klaudová (která v Ostravě zakotvila na delší časové období z jižní Moravy) s Dagmar Čeplou, která dbala o přísun kompaktů. Odborný kolektiv tvoří také Mgr. Jana Martiníková a Hanka Grešková. Po náročném stěhování úspěšně pokračují v práci se všemi druhy odborných fondů. Vydávají HOOK – Hudební Občasník Ostravské Knihovny, zprostředkovávají využití

archívu Ostravského centra nové hudby. Po návratu Jindřišky Klaudové na jižní Moravu ke spokojenosti všech zájemců oddělení v současné době vede Alena Bittmarová. Kultivované prostředí s výstavním prostorem ve 3. poschodí rekonstruované budovy nad řekou Ostravicí je totiž nejen inspirativní, ale i neobyčejně lákavé ke studiu a odborným konzultacím se třemi hudbou a uměním zaujatými mladými odborníky.

S velkým nadšením PhDr. Trnková od studentských let buduje též vlastní kvalitní knihovnu, jejíž podstatnou část odkazuje postupně Knihovně města Ostravy z vděčnosti jako místu, odkud trvale získává mnoho čtenářských zážitků a studijních poznatků ve spolupráci s mladou knihovnickou generací.

Vzpomínky na čtenářské začátky, čtenářský život a studium byly z vyprávění PhDr. Marty Trnkové zachyceny a bez dalších úprav zapsány Jarmilou Burešovou v lednu a únoru 2016.

KNIHOVNA V OSTRAVĚ-HRABŮVCE: STOLETÍ STĚHOVÁNÍ

Karel Čapek kdysi napsal: „Kniha je nejmocnější zbraní národa. Národ, který si váží knih, váží si zároveň své duchovní nezávislosti a neztratí ji, dokud bude mít svou literaturu.“ V následujícím příspěvku se podíváme do historie české knihovny v Hrabůvce, která má své kořeny již v roce 1892. Dějiny hrabůvské knihovny jako takové začaly v roce 1921 a její minulost je v mnohém zahalena tajemstvím historické mlhy. Rozplyne se ještě vůbec? Počátky knihovnictví v Hrabůvce můžeme nalézt již v závěru 19. století. V roce 1892 vznikl v Hrabůvce čtenářský spolek, který dbal o svou knihovnu. Knihy byly do spolkové knihovny pořizovány svépomocí samotnými členy spolku. Pro své členy pořádal spolek programy ze čtené literatury, zábavné večírky či taneční zábavy. Od roku 1910 jeho činnost stagnovala, až v roce 1915 spolek zanikl.

První česká obecní hrabůvská knihovna vznikla až po I. světové válce na základě knižních fondů místních spolků. Prvním impulzem ke zřízení knihovny byl zákon o obecních knihovnách z roku 1919 (obce nad 400 obyvatel měly zajistit obecní knihovnu). Spolky ochotně svěřily své knihy obcím. Roku 1920 vznikly v Ostravě a okolí knihovní rady, které dbaly o zřízení místních knihoven.

Knihovna v Hrabůvce byla zpřístupněná veřejnosti 16. ledna 1921 a sídlila v obecné škole u kostela. Roku 1923 byly ostravské obecní knihovny sloučeny pod veřejnou knihovnu sjednocené obce Moravské Ostravy. Knihovna byla vlastnictvím města. Všechny knihovny byly přístupné všem obyvatelům širší Moravské Ostravy, bez ohledu na obvod, v němž čtenář bydlel. Ve dvacátých letech patřili k nejčtenějším autorům Brodský, Sokol-Tůma, Svátek, Jirásek, Karas, Verne, Leblanc či Klosterman. V oblíbě byli angličtí a ruští autoři, na vzestupu byla také díla filozofická a náboženská. Dělníci se začali zajímat o literaturu sociologickou.

Po šesti letech, tedy v roce 1927, byla knihovna z obecné školy přestěhována do nového objektu v Jubilejní kolonii, kde bylo místo nejen pro knihovnu, ale nově i pro čítárnu. Dům s podjezdem na Jubilejní ulici (který však svým číslem spadá pod ulici Velflíkovu) byl kolaudován roku 1927. V přízemí domu, dnes na Velflíkově č. 8, se nacházely obchodní místnosti pro konzumní spolek, mlékárnu a trafik. v patře pak byla

knihovna a čítárna umístěná ve velkém sále, byt domovního správce a sklad. Čítárna byla pronajata místní pobočce ústřední knihovní rady v Moravské Ostravě za symbolický nájem 10 Kč ročně.

Na filmu z 5. prosince 1928, kdy se slavilo sté výročí vzniku Vítkovických železáren a kdy byla slavnostně předána do užívání Jubilejní kolonie, je zachycena krom objektů ve Vítkovicích také pobočka knihovny na dnešní Velflíkově ulici. V sále nové knihovny promluvil tehdejší ředitel Vítkovických železáren, Adolf Sonnenschein. Poděkoval mu starosta Moravské Ostravy Jan Prokeš; byl zde také poslanec Národního shromáždění ČSR Ladislav Novák, konstruktér a průmyslník František Křížík či národohospodář František Hodáč. Sál knihovny byl vyzdoben vkusnými skříněmi s vitrinami. Ty tvarově korespondovaly s tvary okenních rámu, které přiváděly světlo ke schodištím. Zdi byly pokryty v dolní části dřevěným obložením, vrchní část pak byla pokryta vkusnými tapetami. Interiér působil dojmem zámeckého salónku. Na filmu vidíme vpravo od vchodu do knihovny umístěnou ceduli Knihovna města Mor. Ostravy odbočka v Hrabůvce a na níže umístěné ceduli: Knihy se půjčují (následují před časovými údaji nečitelná slova) od 9 do 12 a od 4 do 6 hodin. Podle knihovních statistik výpůjčních dnů můžeme téměř s jistotou říci, že knihovna byla otevřena dva dny v týdnu (úterý a čtvrtek?) v uvedených časech.

V roce 1931 vlastnila knihovna 2 613 knižních svazků, které si vypůjčovalo 335 čtenářů, celkem se uskutečnilo 13 920 výpůjček. V knihovně pracovaly pouze dvě osoby – jedna knihovnice, Ludmila Rybářová, a jedna posluhovačka, Viktorie Marková. Tyto osoby spravovaly též čítárnu, ve které bylo 680 kusů periodik a kterou navštívilo 1 338 osob. Roku 1932 se nalézalo v knihovně 2 653 knih, které si půjčovalo 347 čtenářů. Celkový počet výpůjček činil 16 703. V čítárně bylo k dispozici 714 novin a časopisů. Celkem čítárnu v roce 1932 navštívilo 1 584 osob. Z roku 1936 se nám dochoval seznam knih spolu s výpůjčním řádem knihovny v Hrabůvce. Nachází se v knižním fondu Knihovny města Ostravy. Ze seznamu knih si můžeme učinit představu o bohatém knižním fondu pobočky. Vedle národní literatury v něm najdeme také řadu zahraničních autorů. Knihy se půjčovaly za poplatek 10 haléřů za knihu na 14 dní, přičemž čtenář si mohl půjčit současně nejvýše tři knihy. Pokuta za včasné neodevzdání knih činila 2 Kč. V případě propuknutí nakažlivé nemoci čtenáře musela být kniha před vrácením dezinfikována. V únoru 1936

navštívilo místní knihovnu 220 čtenářů, kteří si vypůjčili 1 372 svazků knih. V čítárně se začetlo do periodik 124 návštěvníků. O měsíc později navštívilo knihovnu 465 čtenářů a odneslo si domů ke čtení 1 395 knih. Čítárnu zavítalo 141 osob, z toho 95 dělníků, 7 úředníků, 4 profesori a učitelé, 12 studentů a žáků, zbylých 23 osob bylo rozličného zaměstnání. V prosinci téhož roku přišlo 376 čtenářů pro 1 130 knih, z toho 1 094 zábavných a 36 naučných. Do čítárny přišlo 115 osob – 76 mužů a 39 žen. V lednu 1937 bylo 181 čtenářům půjčeno 921 knih. Do knihovny zavítalo v roce 1938 301 čtenářů, kteří si vypůjčili 7 606 knih a mohli si v čítárně vybrat z 549 novin a časopisů.

Po vzniku Protektoratu Böhmen und Mähren byla česká knihovna z domu vystěhována. 12. dubna 1939 oznámil neznámý muž rodičům místní knihovnice, že knihovna bude okamžitě vystěhována. Než však mohlo město podniknout kroky k přestěhování svého majetku do odpovídajícího prostoru, byla knihovna během dopoledne příštího dne odvezena německými okupanty. Následně bylo pátráním knihovnice a městských úředníků zjištěno, že majetek knihovny se nalézá v suterénu budovy školy u pošty v Hrabůvce. Nově pořízený nábytek, pečlivě opatrovaný knižní fond, veškerá agenda o čtenářích a jejich výpůjčkách – to vše bylo ponecháno bez kontroly několik dní. Půjčování bylo znemožněno a knihovna do vyřešení tehdejší situace několik měsíců nemohla plnit svou funkci. Sál a domovní byt v domě na Velflíkově ulici byl od 1. prosince 1939 pronajat místní skupině NSDAP. Od stejného dne měla česká knihovna své oficiální sídlo ve sklepení školy u pošty. Pamětník z Jubilejní kolonie, pan Antonín Blažek, v roce 2015 vzpomenu na válečné postavení české knihovny následovně (výňatek):

„Těžké to měly za války knihovnice. I když mnohé knihovny byly zrušeny, přesto jednu znám. Slečna Vránová, dcera hrabůvského obchodníka, ale především funkcionáře Sokola a členka Čs. strany národně socialistické, se stala terčem. Otec byl zatčen a internován do koncentračního tábora. Původně učitelka obecné školy byla „ukryta“ do místní knihovny, která se nacházela ve sklepní třídě školy U Pošty. Tam jsem se v čtenářském kroužku seznamoval jako desetiletý žák se spisy Aloise Jiráska, Babičkou Boženy Němcové.“

Po II. světové válce se česká knihovna vrátila do svých původních prostor, kde setrvala až do roku 1959, kdy objekt začal využívat obvodní národní

výbor. V sále původní knihovny byla vybudována obřadní síň. Knihovní pobočka byla nově umístěna v nehostinném vlhkém prostředí na Místecké ulici. Knihovna se – již podruhé – do sálu v prvním patře vrátila v roce 1965. To už budova měla jiný vzhled, jelikož původní okna byla nahrazena novými, typizovanými, což uškodilo celkovému vzhledu budovy. V letech 1958-1965 přibýlo do fondu knihovny přes 10 000 knih, pro něž si chodilo okolo 1 800 čtenářů. Knihovna pořádala zájezdy do blízkých i vzdálenějších míst. O tyto kulturní vyjíždky byl velký zájem, ale tehdejší vedení školství a kultury podobně akce knihovně zakázalo s odůvodněním, že pořádání výletů není náplní práce knihovny.

Knihovna organizovala rovněž řadu přednášek. Do jejího sálu zavítal např. spisovatel František Směja, jenž uspořádal besedu o básníku Petru Bezručovi. V hrabůvském kině Jiskra byla uspořádána přednáška o Haně Kvapilové. Velké množství přednášek realizovaly knihovnice ve školách. Besedy se týkaly například včelaření, obsahů knih či samozřejmě Sovětského svazu. Knihovní pobočku navštívila také spisovatelka Ludmila Hořká.

Po téměř 40 poklidných letech fungování knihovny přišlo její poslední uzavření. Na počátku 21. století byla prováděna rozsáhlá rekonstrukce Jubilejní kolonie, která znamenala poslední stěhování pro místní knihovnu. Roku 2002 byl objekt na Velflíkově ulici zapsán na seznam kulturních památek a dle rozhodnutí statiků a památkářů bylo zamítnuto, aby se knihovna po rekonstrukci objektu vrátila do svých prostor. Poslední čtenář zavítal do staré knihovny 22. července 2004, poté knihovní pobočka musela své knihy přestěhovat do skladu. Knihy byly uloženy do skladiště. 29. září 2006 byl dům, v němž sídlila knihovna, slavnostně otevřen po rozsáhlé rekonstrukci jako kulturní zařízení, od roku 2008 nazývané jako Komorní klub.

Od 28. prosince 2006 sídlí knihovna v Jubilejní kolonii v domě na Závodní ulici č. 47. Tento objekt byl vybudován roku 1928 a v jejím přízemí sídlila česká mateřská školka, po válce byly prostory pronajaty třem junáckým oddílům, ale po zákazu této organizace se do objektu vrátila mateřská škola. Od roku 1992 se zde nacházela služebna městské policie, později klubovny organizací (do roku 2003). Poté prošla budova celkovou rekonstrukcí a zateplením a získala dokonce hlavní cenu v soutěži Fasáda roku Moravskoslezského kraje 2006.

V roce 2014 činil počet čtenářů 1 051, z toho 316 dětí (dětí je v místní pobočce nedostatek, srovnáme-li s jinými knihovnami). Čtenáři si vypůjčili dohromady 30 153 knih a časopisů. V knihovně se uskutečnilo 119 akcí (18 besed, 14 knihovnických lekcí, 50 soutěží, 22 výtvarných dílen, 2 veřejná čtení a 13 ostatních akcí). Z každoročně pořádaných akcí uvedme např. Noc s Andersenem, Slavnost slabikáře, Týden prvňáčků, Knihovnická řapka či Mikuláš v knihovně. V posledních dvou letech se knihovna soustředí též na seniory – pamětníky, kteří se aktivně zapojili do projektu Paměť Ostravy, věnovanému 70. výročí od ukončení 2. světové války či vzpomínkám na knihovny. V roce 2016 vznikl v knihovně Klub přátel historie a literatury, jenž se schází nad tématy z minulosti obvodu Ostrava-Jih. Občas je v knihovně pořádána též projekce historických snímků s výkladem.

Co dodat na závěr? Knihovna města Ostravy v roce 2016 slaví 95. výročí svého působení – přeji všem jejím pobočkám spousty aktivních čtenářů.

Ing. Jiří Kašpárek

MICHÁLKOVICKÁ OBECNÍ KNIHOVNA

Michálkovická pobočka Knihovny města Ostravy má v současnosti v tomto městském obvodu významnou a nezastupitelnou úlohu na poli propagace literatury, umění, všeobecné kultury, vzdělání a výchovy našich spoluobčanů všech generací, počínaje předškolními dětmi až po seniory. Její činnost započala před více jak sto lety.

Předchůdcem veřejné obecní knihovny v Michálkovicích byla knihovna Českého čtenářského spolku, založeného roku 1893, ze které bylo čtenářům vypůjčováno průměrně 1 000 svazků ročně. V roce 1904 zřídil mužský odbor Matice osvěty lidové v Michálkovicích první veřejnou knihovnu, která vznikla spojením knihovny darované tehdejší starostou obce a pozdějším závodním dole Michal, Ing. Františkem Štilerem, s knihovnou Čtenářského spolku a Tělocvičné jednoty Sokol. Knihovna po svém zahájení činnosti spravovala přibližně 1 300 svazků knih a byla přístupna každému občanu Michálkovic. Umístěna byla v budově První české školy, č. p. 200, na dnešní ulici Československé armády.

Na základě zákona č. 430 ze dne 22. července 1919 byla usnesením obecního výboru dne 10. října 1919 v Michálkovicích zřízena veřejná obecní knihovna. Jejím knihovníkem byl jmenován tajemník obce JUC. Viktor Pitřík. Základem této knihovny se staly knihy zapůjčené Maticí osvěty lidové a umístěna byla v obecní kanceláři. Současně s knihami byla od Matice obcí převzata veřejná čítárna, umístěná ve spolkové místnosti Sboru dobrovolných hasičů v michálkovické hasičské zbrojnici. Vydátnou podporou obce došlo k postupnému nákupu nových knih a v červenci roku 1923 obecní knihovna vrátila knihy zapůjčené Maticí a osamostatnila se. V roce 1925 se veřejná obecní knihovna přestěhovala z obecní kanceláře do vlastních, obecním zastupitelstvem jí přidělených místností, v tomtéž domě č. p. 342 na ulici Radniční.

V důsledku připojení městyse Michálkovice k Velké Ostravě v roce 1941 převzala michálkovickou veřejnou knihovnu od 9. září tohoto roku do své správy Česká knihovní rada v Moravské Ostravě. Velmi rušivě zasahovalo v té době do činnosti knihovny stálé zabavování knih, které za tehdejšího protektorátního režimu byly tzv. „nevhodnou četbou“. Na nátlak policie

a dozorčích úřadů tak muselo být vyřazeno a policejnímu ředitelství v Moravské Ostravě postupně odvedeno celkem 774 knih.

V průběhu druhé poloviny dvacátého století se michálkovická obecní knihovna stěhovala několikrát. Sídliла v budově bývalé mateřské školy č. p. 363 na ulici Radniční, v objektu Domu služeb č. p. 73 a domě č. p. 124 na ulici Československé armády.

Mimořádným rozvojem činnosti knihovny, která se neomezuje na pouhou výpůjčku knih, ale je centrem nesčetných přednášek, výstav, koncertů a jiných kulturních akcí, přestaly uvedené objekty vyhovovat. Zastupitelstvo městského obvodu Michálkovice proto v roce 2005 rozhodlo připravit místní pobožce Knihovny města Ostravy nové prostory stavební úpravou pravého křídla bývalé měšťanské školy na ulici Sládečkově č. 393/90.

Současná knihovna byla slavnostně otevřena a předána veřejnosti do užívání dne 4. října 2005. Její knižní fond čítá cca 15 tisíc svazků, počet čtenářů dosáhl v roce 2015 čísla 682, z toho 226 dětí. Knihovna v tomto roce zaznamenala 8 335 návštěvníků a 31 936 výpůjček knih a časopisů, nakoupila 593 nových knih. Občanům Michálkovic však knihovna poskytuje nejen všechny služby spojené s knihovnictvím, stala se jedním z významných center současného kulturního života obce. V průběhu roku 2015 pracovnice knihovny zorganizovaly pro děti i dospělé 18 soutěží, 9 výtvarných odpolední, veřejné čtení, 55 výstav, tradiční turnaj v bowlingu, poznávací zájezd do Nového Jičína, Noc s Andersenem s návštěvou planetária, množství besed na různá témata a šest koncertů. Všechny těchto akcí se zúčastnilo 1 895 zájemců z řad čtenářů i občanů z Michálkovic a okolí.

Činnost michálkovické pobožky Knihovny města Ostravy dokládá, že je důstojným pokračovatelem kulturních tradic obecní knihovny založené v roce 1904.

*Ing. Antonín Obůrka *1940*

VESNICKÝM KNIHOVNÍKEM

Sice moje rodná obec byla městysem, ale v té době byl tento „středověký balast“ zřejmě již zrušen. Místo návsi bylo Městečko a místo luk Pod vsí louky Pod městečkem, to bylo vše, co zbylo z bývalé hrlosti.

V roce 1955 byla provedena oprava obecního domu, kde byla pošta a kancelář Místního národního výboru (MNV). Kdysi to bývala škola a ve dvoře byla samostatná místnost, jež sloužila v minulosti jako byt podučitele. Bylo rozhodnuto přestěhovat do této místnosti obecní knihovnu, která bývala dříve myslím ve škole, ale nejsem si tím příliš jist. Ovšem opustila nás knihovnice, před pár léty moje učitelka, a nikdo se nechtěl knihovny ujmout. Konec roku byl významný také tím, že jsem obdržel svůj první občanský průkaz, a tak podle mně neznámého rozhodnutí se věci ujal tajemník MNV a byl jsem rychle přesvědčen, abych dělal knihovníka.

Jako mladý studentík, v té době jsme ještě byli studenty, jsem byl pilným čtenářem okresní knihovny v Třebíči, a tak jsem přistoupil ke své nové funkci s představami z okresní knihovny. Myslím, že knihovny jsem se ujal na podzim nebo v zimě, ale chvíli trvalo, než jsem vše připravil. Knihy jsem totiž našel na veliké hromadě v chodbě ve dvoře obecního domu a dalo mi dost práce, dát vše do snesitelného stavu, pořídit evidenci a seřadit knihy do polic v abecedním pořádku dle autorů. Moji snahu uznala dokonce rada MNV a dostal jsem mimořádnou odměnu 50 Kčs. Musím přiznat, že tehdy se mi těch padesát korun za tolik hodin práce zdálo trošku málo, ale kdybych byl nedostal nic, ani by mne nenapadlo, že jsem nedoceněn. Jinak knihovnictví byla funkce čestná, bez nároku na odměnu. Po uspořádání jsem knihovnu otevřel v březnu 1956, půjčovalo se jeden večer v týdnu a čtenářů bylo dost. Knih bylo myslím zpočátku asi 1 200 a dostal jsem k dispozici otevřený účet v Třebíči v knihkupectví u Jejkovské brány, kde jsem mohl nakupovat do výše účtu, a stačil mi jen otisk razítka, které mi bylo svěřeno a podpis. Nebylo to špatné, ihned jsem začal nakupovat knihy a hlavním kritériem výběru byl můj zájem, abych si knihu mohl sám přečíst. Vzpomínám si jen na jeden případ. Šel jsem ze školy a ve výloze jsem objevil A. Dumase: Hrabě Monte Christo. Hned byl můj.

Bohužel, místnost nepatřila jenom knihovně. Od počátku provozu byla také sídlem místní pobožky spořitelny, která se také musela přestěhovat.

Naštěstí byla otevřena pro klienty jenom v neděli dopoledne. Dva pracovní stoly, patřící spořitelně, sloužily dobře jako podklad pro desku pingpongového stolu, ale jejich objemný trezor při hře dosti překážel.

Začaly však přibývat další aktivity. Stal jsem se také hospodářem místní organizace Svazarmu (Svaz pro spolupráci s armádou). Z titulu své funkce jsem spravoval přidělené zbraně, dvě malorážky, asi šest až osm vojenských pušek s provrtanou hlavní a myslím, že i nějaká vzduchovka tam byla. Asi jsem na MNV získal souhlas s umístěním zbrojnice v knihovně. Vyčlenil jsem úzkou část skříně na knihy se samostatnými dveřmi jako sklad zbraní a dveře jsem opatřil plechovou petličkou, kterou by utrhlo i malé dítě, ale pro naši obec to bylo zcela postačující. Ovšem vyskytly se problémy. Rok 1956 byl rokem maďarských událostí a také část našeho obyvatelstva opanoval strach. Vojenské pušky nám byly odebrány, instruktor z okresu nám vysvětlil, že se zjistilo, že i z takto znehodnocených pušek se dá docela dobře střílet.

A nakonec se knihovna stala také klubovnou ČSM (Československý svaz mládeže). Bylo to asi v září roku 1956. Místní organizace ČSM skomírala a bylo třeba povznést její činnost. Někde v zákulisí bylo proto rozhodnuto, že já jsem asi ten pravý, kdo to provede. K všeobecnému překvapení se najednou zjistilo, že nejsem členem ČSM, což byla v tomto plánu dosti značná závada. Nedalo se nic dělat, musel jsem vstoupit do ČSM a byl jsem hned zvolen předsedou místní organizace. Ještě dnes se divím, jakou podporu jsem získal u starších kamarádů, kteří podpořili mé plány. A také by mě zajímalo, jestli to byly skutečně mé plány, protože mi bylo tehdy necelých šestnáct roků. Vyznával jsem tehdy názor, že účelem takové organizace je zajistit všem mladým, nejen členům, zábavu, a k tomu bylo třeba vyvíjet nějakou umírněnou politickou činnost. Určitě jsem se s někým radil, takže nevím, jestli to byl můj nápad, ale dokázal jsem všechny přesvědčit a první naší akcí byla brigáda. V sobotu odpoledne, za skutečně velké účasti členů, jsme sbírali brambory v JZD. „Moje“ knihovna se tak stala také klubovnou ČSM a v neděli jsme pořádali taneční odpoledne při gramofonu. Za peníze z brigády jsme si koupili gramofonové šasi, protože peněz jsme měli velmi málo, z domu jsem vždy přinesl radiopřijímač a vesele se tančilo skoro přes celou zimu.

Při tak pestré činnosti v knihovně jsem měl trochu starost o knihy umístěné v otevřených skříních a policích, ale zjistil jsem ztrátu jen jedné menší knížky. Spíše šlo o nějaké neúmyslné nedopatření.

Velmi rád vzpomínám na hezké chvíle, kdy jsem za zimních podvečerů unikl z ruchu domova do knihovny, a při uklidňujícím praskání ohně v kamínkách jsem se mohl pohroužit do nerušené četby nových knih. Ale nic netrvá věčně, blížil se konec školy a s ním také konec mé knihovnické funkce.

Myslím, že čtenáři se mnou byli spokojeni, ale po nějaké době se na mne snesla kritika z odborných míst. Někaký pán z okresu přijel na kontrolu a shledal, že systém seřazení knih podle autorů není pro malé obecní knihovny přípustný a dále, že finanční obnos poskytovaný mi z okresu je určen také na nákup politické literatury a že dokonce existují určité povinné tituly, které v každé knihovně musí být. Byl jsem prostě knihovník samouk, ale nevzpomínám si už, jestli jsem něco změnil. Myslím, že jsem hrdě vytrval až do konce své knihovnické dráhy. Také proto, že nebyl již příliš vzdálený.

KNIHY, KULTURA A KNIHOVNICE

Mé vzpomínky se vracejí do doby před osmdesáti lety, do doby mého dětství, kdy jsem vnímal dobré i zlé podněty pro moji pozdější práci. Měl jsem to štěstí, že jsem vyrůstal mezi dobrými lidmi. Od útlého dětství jsem žil v Jubilejní kolonii, kde skladba obyvatel byla smíšená. Dělníci, úředníci, Češi, Němci, přibližně padesát na padesát. Takže i společensky jsme se docela snášeli. Od čtyř let jsem se sportovně vyžíval v Dělnické tělovýchovné jednotě (DTJ, kde mými vychovateli byli soudruzi Rudel, Lyčka, Ašer, Místecký, Vavrečka a další. Tehdejší společenské organizace dbaly nejen na tělesné zdraví, ale také na duši a její kondici a přetvářeli k obrazu společnosti, ke které patřily. Já byl orientován doleva a celý můj život tam je nasměrován.

Blížila se již doba mnichovské zrady, okupace a blížící se světové války. To vše změnilo život lidí. I když činnost DTJ nebyla zastavena, byla podrobena ideové kontrole dosazením nových vůdců z řad kuratoria. Soudruh Rudl byl uvězněn a už se po válce nevrátil. Tělocvična U Pošty nám zůstala, výchovné akce kuratoria jsme sabotovali, což se nám celkem dařilo. Politické strany byly zakázány, přešly do ilegality. Vzniklo nové politické hnutí Národní souručenství, kde se ukázalo, jací my Češi jsme škobrtlíci. A ta naše česká povaha přetrvává dodnes. Koho chleba jíš, toho píseň zpívej. V každé společnosti na to vždy doplatili vzbouřenci, kdežto kolaboranti a прислуhovači měli vždy výhody. Najít shodu, soudržnost se dostaví, až když už nám teče pořádně do bot. V tom se lidé nemění.

Významné místo za první republiky zaujímal podomní prodej knih, zejména v dělnických koloniích, kde se nakupovalo na splátky. Tak i v naší domácí knihovně se objevily romány Jarmily Glazarové, Karoliny Světlé, Marie Majerové, Petra Bezruče, Vojtěcha Martínka, Aloise Jiráska, Františka Sokola Tůmy, Viléma Závady a dalších. Pro děti tu byly časopisy Mladý svět, Mladý technik, Mladý hlasatel s Foglarovými Rychlými šípky, které ovlivnily celé generace až dodnes. Nezapomenutelní Hoši od Bobří řeky, Listy Jurovi od Dr. Veleny Fandrlíka – všechno to jsem po válce mohl uplatnit v oddíle Junáka.

Těžké to měly za války knihovnice. I když mnohé knihovny byly v té době zrušeny. přesto jednu znám. Slečna Vránová. dcera hrabůvského

obchodníka, ale především funkcionáře Sokola a členka Čs. strany národně socialistické, se stala terčem. Otec byl zatčen a internován do koncentračního tábora. Původně učitelka obecné školy byla ukryta do místní knihovny, která se nacházela ve sklepní třídě školy U Pošty. Tam jsem se v čtenářském kroužku seznamoval jako desetiletý žák se spisy Aloise Jiráska, Babičkou Boženy Němcové. Vše to přežila. Po válce se vrátila do školy a učila obě mé dcery už jako paní učitelka Hyklová.

Celý život jsem tíhnul k manuální práci, ale také k práci s mládeží. Vše se mi splnilo, a já mohl 40 let působit ve výchově učňovské mládeže v Odborném učilišti Vítkovických železáren KG nejen odborně, ale i zájmově, protože jsem dělal cvičitele sportovní gymnastiky v hrabůvském Sokole a na učilišti cvičitele lyžování. Aby toho nebylo málo, ještě jsem působil jako vůdce junáckého oddílu. A zpíval a tančil v kulturním souboru ČSM – ale to už jsem někde napsal.

Chtěl bych především připomenout obětavou práci knihovnice v knihovně Odborného učiliště VŽKG, která se podílela na společenské a kulturní činnosti. Bylo jí její zásluhou dost. Vedla čtenářský kroužek, ale hlavně se podílela na soutěži Život kolem nás – soutěž na posílení těla, ale také duše. Nejlepší družstvo bylo odměněno rekreačním pobytem již tenkrát u moře v Jugoslávii. Po vzoru televizní debaty Křeslo pro hosta byly v knihovně pod jejím vedením pravidelnou činností čtenářská soutěž Fučíkův odznak I. a II. stupně. Dovedla ji poutavě naplňovat, takže soutěž byla pro učně zajímavá. Každý nový přírůstek do knižního fondu přečetla a svým čtenářům referovala a doporučila. Jako konferenciérka uváděla programy učilištních souborů. Působila jako tlumočnice němčiny při zájezdech k Baltu, při výměnné rekreaci s družebními učilišti z NDR. Při návštěvách družebních delegací tlumočila také u nás. Stačila konferovat i koncerty učilištní dechové hudby pod vedením dirigentů Laštůvky, Malíka, Urbánka, Tomáška, Andryška a Raděndy, která patřila mezi nejlepší dechovky v republice. Poslední dirigent, pan Grusman ji už nezažil. Po roce 1989 je kultura na učilišti v útlumu. Dechovka úplně zaniká. Pod vedením dirigenta Grusmana však pokračuje jako Dechový orchestr Ostrava pod záštitou VŠB a má úspěchy. My, nadšenci se jednou ročně scházíme na koncertě v aule VŠB a jsme rádi, že dechovka žije. Vráťím se ale zpět ke knihovně. Literární soutěže byly rozšířeny o taneční a pěvecká vystoupení a u všeho stále byla paní knihovnice. Vzdělaná, vstřícná, ochotná, plná

nápadů. A protože toho asi za celý rok měla málo, tak ještě o prázdninách vedla dětský tábor Hadinka v Klokočově u Vítkova. Tam ji zastihla mozková příhoda, kterou již neunesla. Jmenovala se Vlasta Kovalová.

Letošní rok byl ve znamení významných událostí, na kterých se podílely pobočky Knihovny města Ostravy. Projekt Paměť Ostravy pod vedením Mgr. Jarmily Burešové významně přispěl k obohacení kultury v našem městě a jeho dalšího pokračování. Akce k 70. výročí osvobození Ostravy v Ostravském muzeu, zasazení lípy v parku na Závoří jsou toho příkladem. 110 let michálkovické knihovny provázené akcemi pro děti i důchodce, komentované procházky, vzdělávací soutěže, vystoupení pěveckého sboru místní školy, hudební doprovody při besedách, výstavy obrazů, fotografií i rukodělných výtvarných prací, to vše s láskou organizují knihovnice paní Ivana Timková a paní Marie Kryštofová. Totéž by se dalo říci o knihovnicích paní Marii Koskové, Vlastě Chytilové a paní Marcelu Tomiové z hrabůvské pobočky na ulici Závodní, kde je stále rušno. Tradicí se již stala pohádková Noc s Andersenem, Knihovnická řapka, vlastivědné vycházky a další výchovné akce. Nová knihovna ve Výškovicích má všechny vymoženosti dnešní doby a slouží všem od dětí z mateřských škol až po babičky a dědečky.

Chtěl bych poděkovat všem milým knihovnicím našeho města. Dík za to, že v době internetu vracejí člověčinu – ten přímý kontakt s lidmi v besedách, v práci s dětmi. Pokračují tak v práci našich předků, kdy knihovny sloužily jako důležité vzdělávací a výchovné instituce. Pomáhají tak udržovat celistvost, hrdost a sebevědomí českého národa.

FOTOGRAFIE

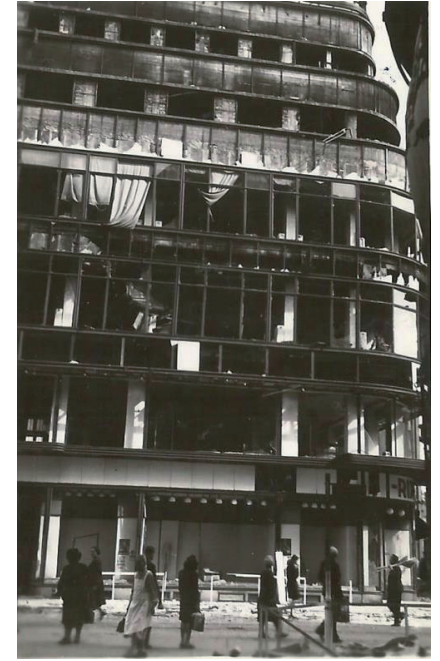
ZÁBŘEH NAD ODROU V SRPNU 1968

Autor Jaroslav Šafrata

OSTRAVA PO BOMBARDOVÁNÍ 1944

PAMĚŤ
OSTRAVY
2014-2016

ALMANACH PRACÍ Z PROJEKTU KNIHOVNY MĚSTA OSTRAVY

sestavila
Jarmila BUREŠOVÁ
redakční rada
Jarmila BUREŠOVÁ, Miroslava MIKUŠKOVÁ,
Miroslava SABELOVÁ, Petr SCHINK
obálka
Andrea PEŘÍKOVÁ
grafická úprava a tisk
REPRONIS, s.r.o.
vydala
KNIHOVNA MĚSTA OSTRAVY, příspěvková organizace
s finanční podporou statutárního města Ostrava
vydání 1.
Ostrava 2016
ISBN